75-ste algemene vergadering

Band 1
Blad 1

VERGADERING VVD - TURFSCHIP BREDA - 29 november 1986.

Dames en heren, goedemorgen, hartelijk welkom in Breda. Ik zie u allemaal kijken zo van daar zit hij dan nog eens een keertje. Inderdaad zo is het en zo voel ik me ook. Fijn dat u de moeilijke reis door de mist hebt gemaakt. Nogmaals allemaal hartelijk welkom in het bijzonder een woord van welkom aan het erelid de heer Geertsema. Fijn dat u ook al zo vroeg hier bent.
Ik open de vergadering. Het agendapunt 2 is de vaststelling van het technisch advies in verband met de eerste kamerkandidaatstelling. Er zijn twee amendementen binnen gekomen van de afdeling Zwolle en de kamercentrale Haarlem. Het advies is allebei overnemen, maar misschien is er iemand uit een van beide afdelingen of uit de kamercentrale die nog iets zeggen wil of iemand anders. Niet dan is het technisch advies hiermee vastgesteld. Dames en heren drie leden van de werkgroep referendum mevrouw Kormelink en de heren Meijeraan en van Soest zullen straks achter deze tefel plaats nemen om met u van gedachte te wisselen over de stellingen. De beschrijvingsbrief en de amendementen zijn in vrijheid en democratie van 28 oktober j.l. gepubliceerd. De waarde van de stemkaarten is wit een stem, blauw 5 stemmen en oranje 10 stemmen en als u dat wilt dan kunt u kleuren inwisselen als u meer dan 5 witte hebt bijvoorbeeld.
Ik moet een stembureau benoemen. Ik zou aan mijnheer Vredendrecht, mijnheer Theuben, mijnheer Dirk en mevrouw van Unnik en mevrouw Dreese willen vragen om hier achter mij plaats te nemenop de plaats van het stembureau. Dan zou ik de leden van het dagelijks bestuur willen vragen plaats te maken zodat de leden van de commissie kunnen aantreden.
Wat is het toch een lot dames en heren dat deze laatste algemene vergadering mijnheer meijeraan en ik hier naast elkaar achter deze tafel zitten zodat ik niet zoals gebruikelijk straks bij de discussie als eerste aan mijnheer Meijeraan het woord kan geven. Goed we zijn bij agendapunt 3 en daar is een korte mondelinge toelichting door de heer Meijeran als lid van de werkgroep. Ik geef hem daarvoor graag de gelegenheid.

Voorzitter zonder een zweem van ironie wil ik graag zeggen dat het mij bijzonder verheugt dat ik op deze ochtend naast u mag zitten. En dat neemt niet weg dat ik het ook af en toe wel aardig vindt om uit de zaal natuurlijk van gedachte te wisselen, maar meestal probeer ik toch een ander het eerst aan het woord te laten komen, maar er zijn soms zo weinig anderen. Goed. Graag geef ik een toelichting namens de hier voor tweederde deel op het podium aanwezige werkgroep.

Mevrouw Kormelink laat zich excuseren. De werkgroep die de u bekende resolutie heeft voorbereid als uitwerking van het rapport dat in januari '83 door onze toenmalige commissie binnenlandse zaken is aanvaard. Het lijkt me niet zinvol om de tekst die in vrijheid en democratie is opgenomen en de schriftelijke toelichtingen daarbij over die resolutie nu hier te herhalen noch om ons rapport te resumeren. Wij en ons zal ik gemakshalve zowel gebruiken voor de huidige werkgroep als voor de toenmalige commissie binnelandse zaken als voor de werkgroep die het rapport destijds heeft voorbereid en misschien ook nog weleens als majesteitsmeervoud voor mezelf maar dat moet u me dan vergeven. Voorzover u ons rapport hebt gelezen ik hoop dat vele onder u dat hebben gedaan en dat ze een paar storende drukfouten voor lief hebben genomen dan zou het uittrekken daarvan een overbodige bezigheid zijn want u weet het allemaal al. En als u het niet heeft gelezen dan is dit stadium en de tijd toch te kort voor een enigszins gedegen uittreksel. Wel wijs ik op hoofdstuk 2 inzake de veranderde en de veranderende samenleving met ontwikkeling vroeger van weinig geinteresseerde burgers tot volwassen kiezers. Zo ook commissaris van de koninging de Bruine in provincie en gemeente van oktober j.l. waarin hij tot ons genoegen onze voorstellen nogal gunstig beoordeelt. Hij eindigt de voorlaatste alinea met de uitspraak dat door een dergelijk referendum de mogelijkheid ontstaat dat de ook door liberalen gekoesterde democratie bij uitzondering eens in haar meest oorspronkelijke gedaante kan funktioneren. Eind citaat. Dat brengt me bij een tegen referenda aangevoerd bezwaar. Ook aanwe zig in verschillende moties en amendementen dat vele als het belangrijkste en soms onoverkomelijk beschouwen. Referenda zouden strijdig zijn met ons nederlands systeem van vertegenwoordigende democratie. Dat zou de bij leggen aan de wortels van ons democratisch bestel. Naar ons en andere overtuiging moet men aldus de wezenlijke betekenis en bedoeling van democratie echter veel te kort of eigenlijk zelfs geweld aan. Democratie betekent toch regering door het volk. Dus behoort te geschieden in overeenstemming met de wensen van de meerderheid der stemgerechtigden. Gebruik van een bijvoeglijk naamwoord vertegenwoordigend, representatief bij democratie maakt dan duidelijk dat er dan slechts sprake is van een bepaalde vorm van democratie. Misschien de beste of zo men wil de minst slechte uitwerking welke overigens over het geheel genomen praktisch mogelijk is. Maar andere vormen zijn dus niet al in beginsel of op voorhand verwerpelijk. En in de beeldspraak van de boomwortels en al in de sfeer van advent daar kan een twijg voortkomen en ontluiken aan een afgehouden stam. Dus zeker aan een stam die nog wel in tact is waarvan het kappen van enig dor hout nuttig kan zijn om de oude veerkracht te herstellen of tot nieuw leven te brengen.

Die twijg tast het premaat van de representatie niet aan. Het is slechts een beperkte aanvulling. Nou is het eindrapport van 4 december 1985 van de commissie Biesheuvel citeer ik- een onvolkomenheid ik citeer soms verkort- een onvolkomenheid van het huidige stelsel is dat er bij de besluitvorming in onvoldoende mate sprake kan zijn van representatieviteit van het vertegenwoordigend orgaan. Na pas een afloop van een zittingsperiode kunnen de kiezers oordelen. De kiezer richt zich veelal tot die partij die de grootst gemene deler van de door het van belang geachte standpunten propagandeert. Coalitie-afspraken waarbij partijen zich zodanig hebben vastgelegd dat er afwijking kan ontstaan tussen beslissingen van het parlement en de wil van de meerderheid der bevolking. Een referendum richt zich niet tegen het vertegenwoordigend stelsel maar tegen sommige besluiten die een ingewikkeld politiek systeem voortbrengt. En in de opvatting van de commissie Biesheuvel dat een stelsel mogelijk is waarin een representatief systeem wordt aangevuld met vormen van direkte democratie en dat het gewenst kan zijn om een vertegenwoordigend stelsel soms te corrigeren door middel van rechtstreekse uitspraken van de kiezers.
In die opvatting wordt zij gesteund door ervaringen in een aantal westerse andeln opgedaan. Wanneer als correctiemiddel beslissingsbevoegdheid in incidentele gevallen direkt bij de kiezer komen te liggen kan er een grotere betrokken-heid bij de politiek ontstaan en dan wordt vervreemding ervan tegen gegaan.
Als gevolg hiervan zal het vertegenwoordigend stelsel in algemeen eerder worden versterkt dan verzwakt. Einde citaat. Die commissie Biesheuvel telde 12 leden. Dat waren vogels van allerlei politieke pluimage die samen het gehele nederlandse politieke spectrum bestreden. Die commissie is unaniem tot aanbeveling gekomen de mogelijkheid van niet verplicht beslissen wetgevingsreferendum op nationaal niveau in te voeren alsmede een dergelijke vorm van referendum op decentraal niveau. Dat wil zeggen provincies en gemeente casu rechtstreeks gekozen deel-gemeenteraden. Ik kom hierop straks terug. Wij illustreren graag toch hoe moeilij democratie kan zijn in welke vorm dan ook. In een gezin wordt jaarlijks gestemd over gezamenlijk vankantiedoel. Strijk en zet komt erin als u het mopje al kent zij het me vergeven. strijk en zet stemt er een altijd dezelfde voor zee en strand maar de andere drie voor bos en bergen. Op grond van de jaarlijkse uits lag lijkt het dus democratisch om elk jaar naar de bossen te gaan en de bergen te beklimmen, maar een betere oplossing zeggen sommige dan is een jaar strand, drie jaar bossen. De werkelijke democratische uitslag is echter om en om. Het ene jaar bos en het andere jaar zee en strand. Want dan krijgt namelijk ieder gezinslid voor 50% zijn zin. Dat is natuurlijk waar we naar zouden moeten streven al is dat in de kamer, staten en raden wat moeilijk om dat te verwezen-lijken.

Een ander voorbeeld stel in de kaer drie partijen elk met 50 kamerleden. In twee frakties is de verhouding ten gunste van een zeker voorstel 30 tegen 20. In de derde fraktie 10 tegen 40. Bij elkaar is dat dus 30 plus 30 plus 10 is 70 voor en 80 tegen. Maar de fraktie houden beraad die hebben de neiging om te proberen al haar leden om een lijn te krijgen of met enige nou ja dwang tussen aanhalingstekens te brengen en dan wordt de uitslag dat het voorstel wordt aangenomen niet met 70 tegen 80 verworpen, maar aangenomen met 50 plus 50 is honderd tegen die andere 50 nul. Dat is geen weerspeigeling van de feitelij ke verhouding in de kamer. En mogelijk evenmin van die onder de stemgerechtigde bevolking. Terugkomend op de commissie Biesheuvel. Voor haar voorgeschiedenis mede in het kader van de VVDhistorie alsmede voor de plaats in ons Bizarapport in de historie verwijs ik naar onze biblicaties. Krachtens een opdracht heeft de commissie Biesheuvel de kiezersbeleidsvorming zich in de eerste plaats gericht op het nationale niveau. Maar ze heeft het decentrale niet verwaarloosd. Wij hebben er in beginsel niets tegen dat dit niveau prioriteit zou krijgen, maar na alle tijd die er reeds is verstreken lijkt het ons nuttig dat er zo spoedig mogelijk zou kunnen worden begonnen en dat is op decentraal niveau en dat hebben wij dan ook vooropgesteld om praktische redenen. Zoals de commissie Biesheuvel als eerder wij zijn gekomen niet door aanbeveling van een consulatief referendum dat nogal vrijblijvend is natuurlijk, maar tot aanbeveling van een vorm van beslissend referendum. Ten aanzien van een wetsvoorstel op besluit dat een vertegenwoordigend orgaan in de gebruikelijke procedure heeft vastgesteld. Ik zou u dan ook willen vragen om vandaag niet te praten over het referendum over een referendum. Dat zijn algemene termen die verwarring plegen te geven omdat daaraan dan bezwaren worden toegerekend welke niet kleven aan een bepaalde vorm of alleen maar aan een bepaalde vorm maar niet aan een andere vorm. De u voorgestelde resolutie is toegespitst op facultatief oftewel niet verplicht referendum. Op verzoek van een aantal kiesgerechtigden. Geen voorschrift om alle besluiten van bepaalde soorten van referendum te onderwerpen. Facultatief. Een referendum over een wetsvoorstel of besluit in de vorm waarin het betrokken orgaan het volgens de gebruikelijke procedure heeft vastgesteld. En een referendum waarbij de meerheid van opgekomen kiezers mede in relatie tot totaal aantal stemgerechtigden een bindende uitspraak kan doen. Ik hoop dat de discussie zich zal richten op deze voorgestelde vorm. Discussie in het hoogste orgaan van de VVD waarin alle afgevaardigden zonder last stemmen naar vrije overtuiging dus ook volksvertegenwoordigers doen. En ik hoop dat die overtuiging vanmorgen kan worden gevormd zonder vooringenomenheid op grond van het verloop der discussies. Discussies over de hoofdlijnen waartoe wij ons bewust hebben beperkt en met zicht op dat bos wat daarnet al aan de orde was om het zicht op het bos niet te verliezen door de vele bomen.

De hoofdlijn wat meer mogelijkheid van invloed in een beperkt aantal gevallen aan het hoogste orgaan in een democratische samenleving. Dat is het kiezerscorps. Wij vinden het wat verwonderlijk dat vertegenwoordigers van de meeste politieke partijen zo afstandelijk en soms afwijzend hebben gereageerd op dit middel. Een middel dat unaniem is voorgesteld door een staatscommissie op algemene aandrang uit de tweede kamer gevormd. Wij roepen u gaarne op vandaag eenstemmend te reageren op de hoofdlijnen en dan wil ik graag even overgaan als dat mag voorzitter op het eerst aan bod komende motie drie. Die staat een beetje buiten de discussie maar toch graag in deze toelichting meegenomen. In ons rapport hebben wij destijds ook melding gemaakt van het VVDrapport kiezer en gekozene in 1968 door de commissie Geertsema uitgebracht alsmede melding gemaakt van een naar aanleidig daarvan door de algemene vergadering toe aan het hoofdbestuur gegeven maar nooit uitgevoerde opdracht tot het nemen van enkele proeven met een interne opiniepeiling. De commissie Geertsema schreef daar toen over het partijreferendum moet een nuttige funktie vervullen. Het schept de mogelijkheid zoveel mogelijk leden te betrekken bij de meningsvorming. Het versterkt bovendien de overtuiging van de leden dat aan hun mening waarde wordt toegekend. Einde citaat. Het komt onze werkgroep voor dat deze uitspraak ter bevordering van interne communicatie en opinievorming uit 1968 nog altijd doch mogelijk vooral nu wederom in de VVD van kracht is en vandaar dat uw aanvaarding van motie 3 van harte hebben aanbevolen. Ik dank u wel.

Dames en heren bij de bespreking van de stellingen is het heel erg moeilijk gebleken om in alle gevallen precies de volgorde van de amendementen aan te houden. Volgorde zoals die in vrijheid en democratie is gepubliceerd. We moeten als er iets is aangenomen of verworpen dan heeft dat gevolgen voor andere amendementen en moties dus we moeten proberen enige soepelheid op te brengen met elkaar om er zo goed mogelijk doorheen te schaatsen vanmorgen.
Ik zal steeds proberen zo duidelijk mogelijk aan u voorstellen voor te leggen om andere moties of amendementen te behandelen dan die direkt voorliggen, Met een motie is het wel erg gemakkelijk en dat is de motie drie van de kamercentrale Haarlem. Daarover kunnen wij van gedachte wisselen. Is er iemand van u die daarover het woord wil voeren. Mijnheer Beikersma.

Mijnheer de voorzitter de afdeling Leeuwarden die heeft nadat deze amendementen waren ingediend uitvoerig beraadslaagt over datgene wat hier in motie drie verwoord staat. De afdeling Leeuwarden en dan loop ik even vooruit dat moet ik wel even doen, de afdeling Leeuwarden is van mening dat het referendum wat straks later ter sprake komt niet zo moet gebeuren. Maar de afdeling Leeuwarden vindt met deze motie en u hebt zelf gezegd of Meijeraan heeft gezegd

het is eigenlijk buiten het geheel om wat we vandaag behandelen, maar er staan toch een aantal doelstellingen in. En een van die doelstellingen is of op plaatselijk niveau niet een bindend referendum gehouden zou moeten worden. Daar moeten we over praten. De afdeling Leeuwarden is van mening dat hierdoor via een achterdeur toch weer het referendum op tafel komt en de afdeling Leeuwarden zal met deze motie niet meegaan. Dank u wel.

Dank u wel mijnheer Beikersma. Iemand anders nog van u.
Voor mij is het tamelijk comfortabel om hierover te spreken. Het hoofdbestuur krijgt eventueel een opdracht om dat in de volgende algemene vergadering over te rapporteren. Het lijkt mij een zeer korte termijn. Het is nu bijna december. In de maand december is er moeilijk iets voor te bereiden. Dan is het nog enkele maanden tot die algemene vergadering dus ik vind 1987 wat vroeg als het al besloten zou worden. Maar het is ook niet zo gemakkelijk organisatorisch. We hebben in het verleden best pogingen gedaan, best een aanloop genomen. Ik kan u nog wel een aardig idee vertellen wat we ooit hebben gehad wat in de pratijk toch niet uitvoerbaar bleek. Er is ooit een suggestie gedaan om een probleem aan de partij voor te leggen en om dan door middel van het overmaken van een gulden, een gulden vijf of een gulden en een dubbeltje te zeggen ja nee geen mening. Dan kan op die manier kunnen ook de kosten nog wat in de hand worden gehouden. Misschien is het zelfs voor het hoofdbestuur niet geheel nog een redelijk lucratieve zaak. Nou het was in de praktijk vreselijk moeilijk om het uit te voeren. Er is nog weleens op gestudeerd maar goed. U wilt er nog iets over zeggen.

Van de afdeling "s-Gravezande die motie 3 van de kamercentrale Haarlem waarvan de werkgroep zegt die beveelt aanvaarding van deze en dan staat er tussen haakjes bij buiten het eigenlijke onderwerp van bespreking vallende dat begrijp ik niet goed, want volgens mij heeft dit alles te maken met het onderwerp van bespreking waar wij vanmorgen mee bezig zijn die bevelen die motie van harte aan. En ik denk dat het erg goed is dat de werkgroep dat doet, maar ik zou eigenlijk aan de vergadering voor willen stellen om daar dan ook maar de konsekwenties uit te trekken uit deze motie en die is namelijk dat de kamercentrale Haarlem die beveelt een motie aan om een referendum te houden over de wensbaarheid. De wenselijkheid van een referendum daar komt het eigenlijk op neer. En ik vind als we dat zouden doen dan denk ik dat in een perfecte, een perfecte opiniepeiling krijgen binnen onze eigen VVD-gelederen en ik weet eigenlijk geen betere methode als je nou voor een referendum bent om het op die manier te doen.

En nou stel ik eigenlijk voor om nu de vergadering maar te sluiten en deze motie te aanvaarden en inderdaad dat referendum te houden.
Ja zo ligt het voorzitter.

Mijnheer Meijeraan zal er graag iets over willen zeggen, maar mevrouw de Leve eerst nog.

Ja voorzitter het is precies de reaktie waar ik bang voor was en waarom ik tegen deze motie ben. U hebt zelf al gezegd de organisatie van een dergelijk referendum die niet door een overheid gehouden zal worden en dus niet alle instrumenten die de overheid heeft om een referendum te houden in zich draagt. De kosten die het voor de partij mee zou brengen maken een dergelijk referendum tot een ja een onwerkbaar iets. Maar waar ik bang voor ben is dat de uitslag daarvan ook bepalend zou zijn voor ideevorming. En daar zou ik erg op tegen zijn en daarom voorzitter ben ik tegen dit voorstel omdat het op geen enkele wijze samenhangt met de wijze waarop een referendum zou horen te worden gehouden.

Dank u wel mevrouw Siks.

Voorzitter ik heb me er enigszins over verwonderd dat u deze motie aan het begin van de vergadering heeft geplaatst. Want stel je voor dat de vergadering zou zeggen wij nemen die motie niet aan. Ik kan me bijna niet voorstellen want het is gewoon een vervolg op wat in vroegere tijden al een keer besloten is. Als u ziet dat al eerder bij de behandeling van het rapport kiezer en gekozene gezegd is begin nou weer eens bij jezelf opiniepeilingen in het begin. Dus in zoverre terug naar het verleden. Maar als de vergadering zou zeggen van we willen wel een referendum, maar we willen geen referendum in de eigen partij dan kan inderdaad wat mij betreft die vergadering gesloten worden heden.
Het is precies andersom wat u dan zegt maar het is wel een heel principiele discussie op het ogenblik aan het begin van de vergadering moeten beginnen.

Dank u wel. Wie verder nog.

Voorzitter de afdeling Hengelo Scheffer is mijn naam heeft diet onderwerp referendum expliciet op haar agenda gezet van de ledenvergadering als voorbereiding voor Breda en daarbij is ons gebleken twee zaken. A dat het onder de leden weet op zo'n ledenvergadering komt pakweg 10% van de leden en van de opgekomenen hadden ook ongeveer 10% deze zaak bestudeerd in die zin dat men het doorgelezen

had en ook het bestuur van repliek kon dienen. Daaruit heb ik de conclusie getrokken dat deze zaak bij de leden inhoudelijk niet zo verschrikkelijk leeft, maar daar kunnen we ons in vergissen. Dit is een afgeleide conclusie. Verder is gebleken dat de termen die gebruikt worden voor een volkspartij wat overtrokken zijn. Het was niemand precies duidelijk wat een niet verplicht beslissend referendum was en was ook niet duidelijk was facultatief bindend was. En we zouden het toch op prijs stellen als mijnheer Meijeraan daar nog even een kleine toelichting op geeft maar dan even buiten het punt van motie 3 vrees ik. Wij staan dus niet te trappen om motie 3 uit te voeren om redenen dat wij vrezen dat u weinig respons uit de leden zou krijgen althans dat is onze meting van de interesse. Ik dank u.

Ja de afdeling Leiden heeft toch enige problemen met de orde nu van de vergadering. Je kan zeggen dat binnen de partij drie stromingen over het referendum aanwezig zijn. Er is een stroming die helemaal geen referendum wil dat is Capelle ad Ijssel. Er is een stroming die een consultatief referendum wil atdis Groningen en er is een stroming die een beslissend referendum wil. En ik denk dat het goed is voor de orde van de vergadering dat we eerst die discussie voeren en daar stemming over laten plaats vinden dan weten we precies wat deze partij wil. En dan als sluitstuk van de vergadering de stemming houden over de motie Haarlem wat ik met de werkgroep eens ben dat het niet echt een orde van deze vergadering is. Dus die stemming op het einde houden over die motie.

Mag ik dat begrijpen als een voorstel van orde. Daar zal mijnheer Meijeraan op reageren.

Dan beperk ik me dus nu alleen tot de vraag waarom motie 3 vooraan zou staan en al dan niet behandeld zou kunnen worden. Op de bezwaren tegen motie 3 als zoda nig kom ik dan straks even terug. De motie stelt dat er iets zou moeten gebeuren ongeacht de uitkomst van de discussie in de huidige vergadering over het referendum op decentraal niveau. Men heeft het dus gezien als een min of meer als van het referendum zoals het u verder is voorgelegd staat iets want het gaat om binnen de partij de mening na te gaan en alle leden op eenvoudige wijze middels een bon in vrijheid en democratie denk ik misschien of middels een accept girokaart de gedachte van onze voorzitter maar voor een gulden mag je dan toch wel weer democratisch recht uitoefenen en anders voor 75cent postzegel maakt het niet veel verschil waar je het bonnetje in een envelop moet stoppen om dit los te zien van de discussie over het referendum.

Sommige sprekers hebben een verband gebracht. Ik dacht dat dit verband onjuist is. Men kan zowel motie drie aannemen en dat geeft geen enkele vooruitlopende invloed op de beslissingen over het referendum in de u voorgestelde vorm, want motie drie heeft het over een consultatief partijreferendum. Dat kan dan ook nooit anders gezien onze huidige statuten en reglementen. Op korte termijn moet het een consultatief partijreferendum zijn waarmee een proef zou worden genomen en dat loopt als je het aanneemt niet vooruit op de verdere discussie en als je het verwerpt loopt het zeker ook niet vooruit op de verdere discussie. En om de discussie juist gescheiden te houden dacht ik a dat het heel nuttig is dat het voorop staat en b dat het ook volkomen terecht is gezien de verwevenheid toch wel natuurlijk met het idee van een referendum gezien ook de verwevenheid met het rapport van de commissie kiezer gekozene, commissie Geertsema die zich destijds over het referendum heeft gebogen en die dit punt toen ook apart naar voren heeft gebracht dat het zeer wel nuttig is zeker nu er ook al een paar opmerkingen over gemaakt zijn om motie 3 eerst tot een eind te brengen wat aannemen of verwerpen betreft.

Dank u wel.
Wij spreken nu even over de orde. Nu behandelen of aan het einde van de beraadslagingen. Wie van u wil daarover spreken.

Ik mijnheer de voorzitter- Huibers afdeling Arnhem- Ik denk dat Leiden groot gelijk heeft. Het verwart de discussie en ik zou graag een ordevoorstel steunen. Ik denk dat wij omdat het inderdaad een totaal ander traject is waar we over praten dat we dat beter aan het eind kunnen doen en dat we beter eerst over de werkelijke voorstellen kunnen praten. Dank u wel.

Kleinjan-Rijswijk.
Mijnheer de voorzitter de discussie die nu gaande is die toont heel duidelijk aan dat we over iets praten wat helemaal niet in ons programma hoort. Deze motie van Haarlem doelt helemaal geen referendum maar die bedoelt een enquette en als zodanig is de zaak dus ook volstrekt buiten de orde en ik zou de vergadering, ik zou u willen voorstellen om dit hele zaakje af te voeren, want het hoort er niet thuis.

Leiden.
Ik wou namens Leiden nog even reageren op de heer Meijeraan. De heer Meijeraan heeft wellicht met een streep onder wellicht procedureel gelijk, maar niet inhoudelijk.

Laten we eerst even denken over het idee van een referendum en daar een goede discussie over houden het idee daarvan. Daar een besluit over nemen. Consultatief etc. beslissend en dan vervolgens de motie Haarlem als sluitstuk een besluit over laten nemen.

We hebben eerst een voorstel van orde om het niet te behandelen en dan vervolgens een voorstel om het aan het einde te behandelen en als beide zouden worden verworpen dan gaan we er nu verder inhoudelijk over spreken. Dus we beginnen met het voorstel van orde om het geheel niet te behandelen dat is het voorstel van mijnheer Kleinjan uit Rijswijk. Ik wil graag de witte kaarten voor het in het geheel niet behandelen zien. Voor het in het geheel niet behandelen van motie drie van de kamercentrale Haarlem. Witte kaarten voor het geheel niet behandelen. Witte kaarten voor in ieder geval wel behandelen.
Blauwe kaarten voor niet behandelen, blauwe kaarten voor wel behandelen.
Oranje kaarten voor niet behandelen, oranje kaarten voor wel behandelen.
Nu moet er geteld worden. We gaan weer helemaal terug naar de witte kaarten het voorstel is niet behandelen. Witte kaarten voor het ordevoorstel wie wil niet behandelen. Graag goed uitspreiden want het luistert nauw.
Witte kaarten voor niet behandelen is dit. Ondertussen moet ik even zeggen huishoudelijke mededeling.
Witte kaarten voor wel behandelen. Blauwe kaarten voor niet behandelen.
Blauwe kaarten voor wel behandelen. Oranje kaarten voor niet behandelen.
Oranje kaarten voor wel behandelen. Dank u wel.
Uitslag van de stemming, het woord is aan de voorzitter van het stembureau.

De stemming is als volgt voor wel behandelen zijn uitgebracht 265 geldige stemmen. Voor niet behandelen zijn uitgebracht 330 geldige stemmen.

Dank u wel. Daarmee zijn wij bij het volgende hoofdstuk zou je kunnen zeggen. Ik zou u willen voorstellen om over punt 1 van de voorgestelde resolutie te spreken aan de hand van in algemene zin eerst te spreken aan de hand van amendement 27 van Amsterdam en motie 14 van Groningen. Afhankelijk van hetgeen daarover besloten wordt zullen daarna de moties 4 tot en met 26 aan de orde komen Sommige zullen daarvan niet meer behandeld behoeven te worden na aannemen of verwerpen. Andere wel, want dat is afhankelijk vooral van de uitslag stemming over Amsterdam en Groningen. Ik wil het met plezier nog herhalen.
We gaan over de resolutie 1 het punt 1 van de resolutie een meer algemene discussie voeren over de amendementen 27 van Amsterdam en de motie 14 van de afdeling Groningen,

De moties 4 tot en met 26 zullen dan daarna behandeld worden afhankelijk van de uitslag van de stemming over 27 en 14. Sommige zullen dan niet meer nodig zijn andere wel. Kortom dat zien we nadat 27 en 14 behandeld zijn.
Wie van u mag ik het woord geven over deze beide punten 27 en 14.

Klein.
Ja voorzitter ik vraag me even af of dit wel logisch is omdat bijvoorbeeld de motie van Capelle ad IJssel nummer 15 of nummer 8 van Emmen natuurlijk veel verder gaan. U vraagt van 14 dat is van het referendum van Groningen die een bepaalde mogelijkheid zien, 27 van Amsterdam wenst ook een bepaalde mogelijkheid. Maar zoals nummer 8 van Emmen en ook nummer 15 van Capelle ad IJssel die zeggen gewoon ten principale niks, dus ja afwijzen. En ik denk dat dat natuurlijk in de eerste discussie ook wat mijnheer Mackaai daarnet van zei natuurlijk het meest logische is in behandeling.

Dank u wel. Dit gaat over de orde. Iemand anders nog over de orde.

Ter Horst afdeling Zwolle.
Wij willen dit laatste voorstel van orde graag ondersteunen.

Afdeling Hilvarenbeek de Boer ook die willen het voorstel van orde graag steunen. Eerst of we wel of niet een referendum willen en daarna hoe we dat precies invullen. En u bent net andersom bezig den ik.

Ja voorzitter de afdeling Bloemendaal is ook van mening dat de gewone volgorde die in de agenda staat moet worden aangehouden en de algemene beschouwing moet vooraf gaan.

Mijn naam is Kruis afdeling Giesenlande. Ik sluit me aan bij de vorige sprekers. Ik had al de indruk toen in de vorige ronde bij de behandeling van motie drie de afdeling 's-Gravezande aan het woord was dat mijnheer Meijeraan al ietwat beducht zou zijn voor de uitslag van zijn referendum en de macht van het referendum. Ik sluit me dan ook erg graag aan bij de vorige spreker om eerst met elkaar te bepalen of we voor of tegen het instellen van een referendum zijn en pas daarna de discussie over de diverse moties amendementen aan te gaan.

Mijnheer Beikersma.
Voorzitter de afdeling Leeuwarden is ook van mening dat de volgorde die is voorgesteld in het amendementenbijlage dat die moet worden gevolgd. Want als u nu de zaak gaat veranderen dan bestaat de logische volgorde niet meer. Het wekt verwarring. De afdeling Leeuwarden is ervoor eerst amendement 4 te behandelen. Dank u wel.

Onstwedde afdeling Rijswijk.
Voorzitter het komt mij voor dat als we nu zeggen als antwoord op de amendementen 8 Cappel en 15 meen ik geen of wel een referendum dat dan gelijk elke discussie ophoud. Dus het lijkt mij logisch dat we eerst op de inhoud en de meritis van het referendum ingaan voordat we daar ja of nee tegen zeggen.

Wie van u nog. Er wordt enig overleg gepleegd.
Wilt u iets over de orde zeggen nog. Nee. Mijnheer Lugtenveld wel.

Ja voorzitter ik zou er toch voor willen waarschuwen dat wij erg grote gevaren lopen als partij op een moment dat wij zouden besluiten om uitsluitend te praten over een referendum en die moties die helemaal geen referendum willen eerst te behandelen als we niet heel goede afspraken maken over de wet.
De wijze waarop we dan de discussie voeren. Er zijn verschillende vormen van referenda. Er worden bezwaren opgeworpen her en der in de overwegingen bij de moties die niet gelden voor de vorm die de commissie voorstelt. Er is jarenlange voorbereiding bij de partij aan vooraf gegaan. Er is een staatscommissie geweest die zeer genuanceerd over verschillende bezwaren en voorstellen heeft geoordeeld. Ik denk dat het heel gevaarlijk is als wij met de botte bijl na een korte discussie zouden zeggen geen referendum zonder dat wij in de discussie heel goed de verschillende vormen betrekken. Ik laat het graag over aan uw oordeel wat u voor voorstel nu doet voor de orde. Maar ik denk wel dat we in ieder geval moeten zorgen dat al de verschillende vormen van referenda in een zo goed voorbereide discussie tot hun recht kunnen komen.

Roozendaal afdeling Apeldoorn.
Ik ben het wel voor een heel groot gedeelte met de heer Lugtenveld eens maar ik wil nog even terug naar wat mijnheer Mackaai helemaal aan het begin van de vergadering heeft gezegd. We kunnen inderdaad drie groepen maken je wilt helemaal niets je wilt een consultatief of je wilt een bindend referendum en we moeten denk ik nu eerst afspreken of we uberhaupt over de vormen van de referenda gaan praten of dat we alleen maar nee willen zeggen want anders dan krijg je een discussie w-arin eerst het ene wordt verworpen en daarna ga je

dan praten over het andere en dan is het denk ik niet helemaal zuiver.

Voorzitter afdeling Bloemendaal is ook van mening dat er eerst besloten moet worden of er in welke vorm dan ook van referendum door de vergadering gedeeld wordt voordat we over technische details en varianten gaan praten.
Dus eerst een uitspraak referendum in welke vorm dan ook.

M-ar ik denk niet dat wij stemverklaringen moet afleggen. Nog nieuwe punten als punten van orde.

Stassen Zoetermeer.
Ik wou eerst even zeggen dat ik denk dat het ook inderdaad niet mogelijk is om de algemene vergadering voor te leggen wel of geen referendum. Ik denk dat het aan u is en dat moet dan aan u overlaten anders wordt dat weer een hele lange discussie wat de meest verstrekkende motie is en zo door te gaan totdat we op een gegeven moment op een compromis uitkomen.

Heer Huibers.
De meest verstrekkende is wel een referendum dus dat moet u eerst behandelen. Want het niet doen is niet verstrekkend, we hebben hem niet.
Het meest verstrekkende is een bindend referendum dat moet u eerst aan de orde stellen.

Daar wil mijnheer Meijeraan zich graag bij aansluiten.
Het woord is aan de heer Meijeraan.

Ja voorzitter dat is juist ook de reden denk ik dat de voorzitter gezegd heeft laten we beginnen met 27. En wij hebben een bepaalde vorm van referendum voorgelegd. Het is heel duidelijk dat je ook het referendum of een referendum niet in algemene zin moet gaan spreken als er een voorstel is voor een bepaalde wijze van uitvoering. Dan is die aan de orde en dan heb je natuurlijk amendementen zoals Emmen. Je zou ermee kunnen beginnen. De VVD is tegen elke vorm van referendum. Maar dat brengt een discussie op een aantal onderdelen die naar de mening van de commissie en waarschijnlijk naar de mening van niemand in de zaal echtrelevant zijn op dit moment.
De meest verstrekkende is niet een motie waarin men zegt we zijn tegen een motie waarin we zeggen we zijn tegen dat komt gewoon aan de orde als je een agendapunt hebt behandeld zoals het is voorgesteld zoals het eventueel is geamendeerd. En daar krijgt de vergadering de vraag nemen we dat aan of

verwerpen we dat. En in die zin is het meest verstrekkende en meest doelmatige voor het scenario van vandaag om inhoudelijk te discussieren. Maar die inhoudelijke discussie dan ook te beperken tot die vorm die door de werkgroep is voorgesteld casu quo die vorm die bij amendement in de plaats daarvan wordt voorgesteld en vandaar dat 27 plus 14 een zeer goed startpunt zouden zijn maar men kan uiteraard zijn principiele verhaal kwijt ongeacht of je dat nou aan 8 of 27 zou op willen hangen. Ik ben het daarmee eens. Ik denk dat het te mager is om als partij te zeggen nu gaan we even stemmen voor of tegen.

Kamminga vervolg.
En daarmee is het afgelopen. Dus ik ondersteun datgene wat de heer Meijeraan heeft gezegd en ik zou u willen vragen daarmee in te stemmen zodat wij nu kunnen gaan spreken over 27 en 14 van Amsterdam en Groningen. Akkoord. Dank u we. Wie van u wil nou over de inhoud van 27 of 14 het woord voeren. Mevrouw van der Stoel.

Mijnheer de voorzitter eerst een woordje vooraf. Ik denk dat het goed is dat de zaal zich dat realiseert dat Amsterdam daar volstrekt open over is. De afdeling de KC Amsterdam is fifty-fifty verdeeld over wel of niet referendum en dat zal zich uiten waarschijnlijk in sprekers en stemgedrag. En Amsterdam vindt dat Amsterdam Amsterdam niet zou zijn als ze dat vooraf niet aan de zaal zou meedelen. Dit allemaal ter verbetering van besluitvorming en de helderheid daarover. Het voorliggende amendement 27 bedoeld om een bepaald aantal beperkingen aan te geven en niet voor elk wissewasje een referendum moeten gaan organiseren. Bovendien zoals het stemrecht niet meer verplicht is of dat het stemrecht is geworden en geen stemplicht vinden we dat we dat ook moeten weerspiegelen in de tekst die voorligt. En het kernpunt bij de overwegingen is dat uiteindelijke beslissingen behoren te liggen bij die vertegenwoordigers die gekozen zijn door de politieke partijen in de verschillende organen. Kiezers en leden van een politieke partij hebben zowel bij een samenstelling verkiezingsprogramma de mogelijkheid aan te geven wat zij wensen. Zij hebben tussentijds mogelijkheden om met hun vertegenwoordigers te overleggen vandaar dit amendement.

Mijnheer Wilmer.
De afdeling Amsterdam heeft het bij amendement 27 over een en dan vindt ik dat een heel vreemde kreet facultatief, consultatief beslissingsreferendum. Ik mag toch begrijpen dat Amsterdam hier bedoelt nadruk te leggen op facultatief en dan met name consultatief.

Ik zou graag een antwoord op die vraag.

Mevrouw van der Stoel antwoord graag.

Amsterdam wil natuurlijk altijd antwoorden mijnheer de voorzitter maar de vraag werd niet verstaan dus ik kan op dit moment geen antwoord geven.

Mijnheer Wilmer in de herkansing.

In de motie van Amsterdam staan drie begrippen. Facultatief, consultatief beslissingsreferendum. Ik kan me daar niet zo vreselijk veel bij voorstellen. Het is of een consultatief referendum of het is een beslissingsreferendum. Maar ik begrijp dat Amsterdam het dus in deze motie heeft of een consultatief referendum.

Mevrouw van der Stoel.
Ja ik weet niet hoe de heer Wilmer zich heeft voorbereid op deze discussiedag maar ik dacht dar er in de toelichting die bij het amendement staat heel precies de woorden die in het of in het amendement staan verwoord zijn uitgelegd. Dus ik snap het probleem eerlijk gezegd niet mijnheer de voorzitter.

Mijnheer van der Vugt.
Ja voorzitter ik kan me toch de opmerking wel voorstellen vanuit de zaal dat men zegt het amendement van de afdeling Amsterdam is wat onduidelijk. Ik geloof ook dat wanneer een dergelijk amendement zou worden -angenomen ondanks de toelichting die eronder staat en die wanneer je het amendement en de toelichting samen leest met name de toelichting om voor datgene wat Amsterdam verstaat onder een beslissingsreferendum dat is namelijk een verklaring voor die term die eigenlijk niet een gangbare is en dan denk ik dat we misschien beter zo de motie Amsterdam nog in stemming zou komen. Vandaar dat we hem een beetje moeten bijschaven. Maar ik ben het met mevrouw van der Stoel eens wanneer je motie en toelichting samen leest dan zijn ze wel duidelijk ondanks het feit dat er inderdaad de terminologie wat afwijkend is.

Dank u wel. Wie wil verder nog het woord voeren.

Voorzitter als ik het goed begrijp - ten Horst uit Zwolle- is het de bedoeling dat straks het nederlands volk begrijpt waar wij het vandaag over hebben. U knikt als bevestiging dat dat de bedoeling is.

Dat is de bedoeling zeker.

Als ik dan de discussie na het besluit om met nummer 27 te beginnen tonutoe hoor dan denk ik dat het toch goed is om nog eens een voorstel van orde in te dienen om eerst maar eens te kijken of we wel of niet over een referendum willen praten en daarna eens te kijken hoe dat dan ingevuld zou moeten worden. Misschien dat er dan iets meer duidelijkheid komt dan totnutoe het geval is.

Daarover zijn wij nu in duscussie met elkaar om die duidelijkheid te Cre¨eren.

Dat begrijp ik voorzitter, maar ik denk dat we in grote verwarring op die manier terecht komen.

Nee dat valt best mee. Mijnheer Klein kan bijvoorbeeld al beginnen met een verder stukje duidelijkheid.

Ja naar ik hoop. Kijk er ligt op dit moment de vraag voor of wij voor het consultatieve referendum zijn ook confirm met de amendementen van Amsterdam en in feite ook Groningen dan wel de stellingen van de commissie handhaven.
Nou ik zal dus als afgevaardigde van Nijmegen pleiten om tegen de moties van Amsterdam om consultatief referendum in te zetten. Omdat je daarmee weer de discussie openhoud met betrekking tot de resoluties van de commissie.
De resoluties van de commissie die acht ik bijzonder ongewenst omdat een beslissingsreferendum maar dat is eigenlijk hetzelfde ook met een consultatief referendum om bepaalde suggestie wekt namelijk dat je probeert de parlementaire democratie zoals we die in Nederland kennen op deze wijze te verbeteren.
Dat je denkt van ja we moeten de representatieve democratie zoals we die hebben moeten we op een andere manier gaan invullen om daarmee ja eigenlijk de mensen meer democratische gevoelens te geven om daarmee meer aansluiting te geven met de democratie in Nederland. Die echter naar mijn stellige overtuigin een schijndemocratie zou betekenen op het moment dat je een referendum consultatief dan wel beslissend want die twee mogelijkheden daar is bij de stemming van dit amendement nu ter sprake die in feite een slechte zaak zou zijn. Want de feitelijke kritiek en dat geeft de heer Meijeraan ook in zijn inlei ding aan zit hem erin dat er wellicht een onvrede zou bestaan bij het

funktioneren van de parlementaire democratie zoals we die nu kennen. Dat zou naar mijn idee betekenen dat je juist het huidige systeem van de parlementaire democratie zou moeten bekijken. Het representatieve model hoe je daar modificaties in kunt maken om daar verbetering in aan te brengen. Om te zorgen dat inderdaad bijvoorbeeld de leden van de tweede kamer aansluiting vinden bij de bevolking om inderdaad duidelijk te maken dat het representatief democratisch model zoals we dat in Nederland kennen een goed model is. Daarom is het op dit moment ook ongewenst om een amendement als 27 om een consultatief referendum aan te nemen want daarmee hou je in feite het natuurlijk toch al een bepaalde beslissing van deze algemene vergadering houdt dat in en je kunt dan beter dit amendement afwijzen en dan straks wanneer we dan praten over resolutie 1 dat weer afwijzen omdat het weer een beslissend referendum zou zijn.

Dank u wel.

Ja mijnheer de voorzitter mijn naam is Sabou. Ik kom uit Amsterdam.
Ik had een punt voor de zuiverheid. Ik vind het nogal jammer dat de commissie bepaalde termen een beetje door elkaar heen gebruikt. Ik heb dat boekje gelezen met betrekking tot het referendum. Dan heeft men het op pagina 3 over een consultatief dan wel beslissend referendum dus wat bij elkaar hoort in feite en dan heeft men bij pagina 33 bij de samenvatting heeft men het over raadgevend dus consultatief dan wel bindend referendum en daarna heeft men het nog een keer later over een beslissingsreferendum in puntje daarachter derde gedachtestreepje bij punt 3 pagina 33. Nou is mijn mening dus dat het woord beslissend en beslissing door elkaar heen wordt gebruikt althans dat mensen daarmee verwarring kunnen krijgen en dan stel ik voor dat de commissie hun begrip van beslissend vervangen in bindend dat we die verwarring niet meer hebben voor de verdere discussie.

Ik denk voorzitter dat we er allemaal mee gebaat zijn om tot een zo zuiver mogelijke begrippenafbakening te komen. Het is zo al moeilijk genoeg of het zal ook zelfs dan moeilijk genoeg zijn. Ik denk dat wanneer er in een rapport gesproken wordt over het beslissend referendum het bindend referendum en het beslissingsreferendum dus drie verschillende termen dan wordt er drie keer hetzelfde bedoeld. Ik denk dat het een nuttige suggestie is van Amsterdam om vandaag een term te hanteren bijvoorbeeld de term bindend referendum dat is uitstekend.

Voorzitter Arjan Gelder afdeling Haarlem.
Betreffende het amendement nummer 27 een vraag aan de afdeling Amsterdam of ze zich wel gerealiseerd hebben wat de konsekwentie hiervan is en hoe men dat uiteindelijk zou willen organiseren. Want als men daar zegt 25% van de stemgerechtigden moet dit wensen dan kan je dat qua overheid gaan organiseren dan kost het handen vol geld. Of je kan hem vergeten en als je op een gegeven moment dat aan de mensen zelf overlaat nou dan denk ik dat er weinig van terecht komt. Ik denk dat het duidelijk moet zijn men is voor of men is tegen. Maar ga je in percentages werken ik denk dat je dan de verkeerde weg op gaat.

Ja mijnheer de voorzitter Boer-Hilvarenbeek. Als inderdaad amendement 27 wordt aangenomen zijn we dus met elkaar voor een zekere vorm van amendement. De afdeling Hilvarenbeek is fundamenteel tegen, tegen elke vorm van amendement en daarom denk ik toch dat ik daarop wat moet toelichten op dit moment. De afdeling Hilvarenbeek is namelijk van mening dat de huidige democratie naar behoren funktineert, dat de individuele burger die aan de daartoe geeigende kanalen meer dan voldoende invloed heeft op besluitvorming zowel op gemeenteraadniveau op niveau van provinciale staten als in een tweede kamer. De daar vetegenwoordiende leden zijn goed bereikbaar voor eenieder die dat echt wil. Dus vandaar dat de afdeling Hilvarenbeek vindt dat de democratie prima funktioneert in Nederland. Wil men daar tenminste gebruik van maken. En de heer Meijeraan heeft gezegd we moeten luisteren naar de meerderheid van de stemgerechtigde, die meerderheid die kunnen elke keer een keer in de vier jaar hun stem laten horen bij het kiezen van hun vertegenwoordigers in hun verschillende regio's.
Vandaar dat Hilvarenbeek dus tegen een amendement is. Nou vraagt Hilvarenbeek zich af als je dat zou gaan invullen wie bepaalt wanneer een referendum zou kunnen worden gehouden en dan komt er nog eens aan niet verplicht. Wie bepaalt dan of het nou vervolgens verplicht wordt uitgevoerd of zoals wellicht in de motie Amsterdam staat de uiteindelijke beslissingen dienen te worden overgelaten aan de vertegenwoordigende lichamen. Dus dan kan er via referendum bepaald worden dat het toch die kant uitgaat en het vertegenwoordigend lichaam zegt nee we gaan gewoon ons eigen gang we gaan toch naar links. Dus Hilvarenbeek is tegen het amendement, tegen referendum en dan denk ik dat we eigenlijk motie 27 niet kunnen aanvaarden. Ik dank u wel.

Ik denk dat ik u nu moet vragen om zo kort mogelijk te formuleren want er zijn vele sprekers en de tijd is beperkt heb ik begrepen.

Vouten afdeling Bloemendaal.
Ondanks het feit dat er in dit amendement een aantal zeer sterke ristricties hebben ingebouwd de 25% van de stemgerechtigden, het feit dat het slechts een consultatief referendum is is de afdeling daartegen en ik denk dat dat goed verwoord is door de heer Vonhoff op bladzijde 18 van hetgeen heet discussienota destijds via sterke versimpelingen van de politieke problematiek kan men op deze wijze met behulp van referendum de volkswil manipuleren en dat is iets waar wij bepaald geen voorstander van zijn.

Mijnheer Lugtenveld.
Voorzitter zeker na datgene wat de laatste spreker zegt denk ik toch dat het goed is om ons in herinnering te roepen dat wij al jarenlang in Nederland het algemeen kiesrecht hebben gelukkig en wat is daar aan de hand. Eens in de vier jaar in beginsel krijgen de burgers de gelegenheid om een vakje rood te maken dat wil zeggen om een partij een persoon te kiezen. En de verschillende partijen die brengen aan de vooravond van die verkiezingen verkiezingsprogramma's uit. Over een breed scala van onderwerpen met allerlei nuanceringen. Dat heb je als kiezer je mag slechts eens in die vier jaar een vakje rood maken, een persoon kiezen en daarmee krijg je het hele programma dat wordt je dan geacht te hebben ondersteund. Maar stel nu dat je als lid van de VVD en als kiezer van de VVD dat je wel het eens bent met een heel breed scala van onderwerpen maar bijvoorbeeld toch tegen onderdeel van het beleid ernstig bezwaren hebt. Natuurlijk als lid aktief lid van de partij kun je dan naar een congres gaan. Je kunt natuurlijk dan proberen datgene niet in het verkiezingsprogramma te krijgen. Als dat dan niet lukt dan blijf je toch met het probleem zitten bij de afweging voor de stemming. Maar bovendien wat belangrijker is we hebben in nederland politieke partijen. Maar slechts 10% of niet eens minder is lid van een politieke partij. En degene die lid zijn van een politieke partij we weten allemaal vele daarvan zijn slechts donateur in wezen. Komen nooit naar vergaderingen nemen daar niet aktief aan discussie deel. Dan zit je al 1% van de aantal kiesgerechtigden die nog aan discussies deel nemen. En dan weten we ook nog allemaal dat alleen het bezoeken van een plaatselijke ledenvergadering niet die invloed geeft die daadwerkelijk onderdelen van een verkiezingsprogram wijzigt. Men moet dan toch op zijn minst wel meer aktief betrokken zijn en afgevaardigde van een afdeling. Dus ik denk aan de vooravond van verkiezingen krijg je een oordeel over een breed scala van onderwerpen. Mag ik u nou eens een voorbeeld geven. De CDA kiezer die het wel eens is met het beleid van het CDA behalve het mediabeleid die moet de kans krijgen naar ons oordeel om als er een rare mediawet

ligt om dan bij een referendum dat duidelijk te maken dat hij het daar toch niet mee eens was. Daar gaat het naar mijn idee om.

U zegt dat minder dan 10% van de nederland lid is van de politieke partij. De politieke encyclopedie naast mij zegt dat het 3,47% is.

Mevrouw de Leve.
Zo ongeveer 20 jaar geleden mijnheer de voorzitter is er een heel stuk onvrede ontstaan met de wijze waarop onze democratie werkt. We zijn toen aan de gang gegaan en hebben daarvoor nieuwe manieren gevonden om mensen de mogelijkheid te geven zich te uiten. We hebben die zaken genoemd inspraak brede maatschappelijke discussie en een van onze prominente leden heeft daar een nieuwe naam voor bedacht, de heer Vonhoff heeft toen het woord participatie-democratie naar voren gebracht. De bedoeling participatie van de burger bij de democratie. Terugkijkend kunnen wij zien dat de wijze waarop zich dat heeft gemanifesteerd toch ertoe heeft geleid dat zich hele kleine delen van de bevolking zich of bij de brede maatschappelijke discussie of bij de inspraak betrokken hebben gevoeld. Een voorstel zoals Amsterdam dit heeft gedaan biedt in ieder geval een bepaalde kans om grotere groepen van de bevolking te betrekken bij datgene wat de volksvertegenwoordigers op elk niveau ook pogen te doen binnen het bestel. En ik denk dat het daarom aanbeveling verdient om dit te steunen omdat de andere methode tot op heden niet hebben geleid tot wat wij ervan hebben verwacht.

Mijnheer Huibers.
Mijnheer de voorzitter ik verbaasde me niet zo erg dat Amsterdam aankondigde dat de ene helft het niet wilde en de andere helft misschien wel iets. Want wat nu voorgesteld is is het eigenlijk ook niet. Dit is vrijblijvend uitzicht en u weet als makelaar wat dat waard is niets.

Zeker collega.

Dus denk ik laten wij niet want als je naar een facultatief, consultatief nietsverbindend referendum gaat dan mogen de mensen meedoen en dan geef je ze wat. Zo ongeveer was ook wat de vorige sprekers zei. Maar ik denk niet dat je ze dan het recht geeft van inspraak en meebeslissen wat je wil en wat nodig is in een ingewikkelde maatschappij waar je inderdaad participerend en w-ar je de burger ook vraagt participerend aan mee te doen. Dus ik denk dat als je dit ziet dat het zowel Groningen als Amsterdam afgewezen moeten worden.

Het moet bindend zijn en anders krijgt u frustraties dezelfde die we hadden met de brede maatschappelijke discussie die wij over kernenergie hadden. Ik denk dus dat wij niets vrijblijvends kunnen permitteren op dit terrein. Ik denk dat wij als liberalen optimistisch zijn over de mensen en dat we echt aan de mensen kunnen overlaten te beslissen op momenten dat wij dat in principiele zaken vragen.

Mijnheer Zoutendijk.
Ja voorzitter met de terughoudendheid die de voorzitter van de eerste kamerfraktie in deze vergadering past wil ik uitlsuitend praten over een beslissend referendum op centraal niveau. Wij hebben in ons land het twee kamerstelsel. Dat geldt overigens niet op lokaal niveau vandaar ook mijn beperkin gen. We hebben een eerste kamer die er is voor de heroverweging. Waar vragen gesteld worden van zijn er geen onbedoelde neveneffecten, zijn er geen nieuwe feiten die als deze bij de behandeling in de tweede kamer bekend waren geweest daar wellicht tot een ander besluit zouden hebben geleid. Is er geen sprake van technisch juridische fouten of onduidelijkheden. Is er geen strijdigheid met de grondwet. Het gaat dan altijd om de ja-nee beslissing. Dus de referendumfunktie vindt u in wezen al bij de eerste kamer. Maar daar is altijd sprake van een politieke afweging in het geheel van het kabinetsbeleid. En soms zullen daarom voorstellen worden aanvaard door een coalitiepartner terwillen van het grotere goed van een consistent kabinetsbeleid.
Dit ontbreekt bij een beslissend referendum en als goed voorbeeld zou ik hier willen noemen de stelselwijziging sociale zekerheid die bijna zeker in een beslissend referendum verworpen zou zijn maar die wel essentieel is voor het huidige kabinetsbeleid. Er is nog een ander groot bezwaar tegen een beslissend referendum op nationaal niveau. Het vereist een grondwetswijziging dus tweederde van de stemmen in beide kamers in tweede lezing. Maar als dat eenmaal zou hebben plaats gevonden en je zou later tot de conclusie komen dat het toch verkeerd geweest is dan kom je er nooit meer vanaf. Want dan zou eenderde van de leden van een van beide kamers zou dat kunnen blokkeren. Daarom moet u wel weten wat u doet als u deze kant uit wil gaan. Als er dan toch een beslissend referendum zou komen dan in ieder geval en dat heeft te maken met punt 5 want dan heb ik ineens mijn hele verhaal gedaan na behandeling in die eerste kamer. Want anders zou de eerste kamer steeds moeten wachten bij elk wetsvoorstel totdat zeker zou zijn of niet een groep kiezers een referendum zou willen. En bovendien de eerste kamer zou dan geen taak meer hebben zoals hier wordt voorgesteld bij de werkelijk belangrijke, bij de politiek gevoelige onderwerpen.

En dat is natuurlijk niets anders dan uitholling van de positie van de eerste kamer. Het gaat voor mij om het of-of. Of je hebt een eerste kamer zoals wij hebben of er komt een beslissend referendum. Maar allebei dat is iets veel en voor met dat is niet goed en voor mij is die keuze niet moeilijk dank u wel.

Dank u wel. Nog verder.

Beetstra afdeling Apeldoorn. Ik wil me allerleerst aansluiten bij de woorden van de heer Zoutendijk. Ik denk dat een beslissend referendum zou leiden tot onduidelijke verantwoordelijkheden en tot een inconsistent beleid. Amendement 27 gaat over een sonsultatief referendum. Ik ben erg bang dat dat zal worden gezien als een overgang naar een beslissend referendum en dan is dus het voorafgaande arguumentweer van toepassing. Verder ben ik ook erg bang dat op een zeker moment het referendum zal worden uitgevonden zoals nu de Aarobprocedure is uitgevonden. Ook allerlei beleidsmaatregelen te vertragen en werkelijke beslissingen te mijden en ik verklaar me dus een tegenstander van dit voorstel 27.

Nee mijnheer Huibers u bent al drie keer geweest. Nu mijnheer Scheffer graag.

In de afdeling Hengelo is een standpunt ingenomen als er een referendum is moet dat bindend zijn, maar wij hebben, zijn voorstander van geen referendum en wij ondersteunen helemaal het betoog van de heer Zoutendijk.

Ik denk dat er geen tijd is voor stemverklaringen voor de goede orde.

Mijnheer van Blommenstein.
Voorzitter het streven naar een referendum dat getuigt meer van de mentaliteit denk ik van een demoncratische gezindheid die voor liberalen bepaald niet zou moeten schuwen. Het is geen middel in opkomst van een stuk participatie het is veel meer een neerslag van een stuk staatsrechterlijk systeem. In andere landen is men ook bezig om dat soort systemen namelijk het evalueren. Een bewust nagestreefde terughoudendheid van de overheid door onze partij aangehangen betekent, brengt met zich mee dat je best in de komende jaren de zeggenschap van burgers als die organen dan bewust wat terugtreden wat zou kunnen versterken. Ik zie geen enkele reden waarom in een liberale partij daarom niet een poging gedaan zou kunnen worden om het meer aan de burgers zelf over te laten. Ik dank u wel.

Ik wou een opmerking maken namelijk dat ik het met de heer Zoutendijk oneens ben en volstrekt oneens dat het is of de eerste kamer of een referendum. Die vraag is niet aan de orde.

Van Baken-Bergambacht.
Voorzitter ik zou graag nog voor dit amendement nog iets willen zeggen. In de eerste plaats wil ik zeggen dat ik een tegenstander bent van het consultatief referendum omdat het iets beloofd en of dat consult wat dan gegeven wordt dat zou altijd automatisch gevolgd worden en dan zit je aan een bindend referendum toe. Of het zal niet zo zijn en dan zijn de frustraties legio na de hele procedure die dan toch een consultatief referendum nodig heeft. In de tweede plaats er is gesproken over de vertraging die een bindend referendum voor het bestuur zou kunnen opleveren en dan wordt er een parallel getrokken met de Aarob. Welnu ten eerste is de procedure die is natuurlijk veel uitgebreider dan de enkele beslissing van een burger om in Aarob te gaan dat is een veel eenvoudiger kwestie, maar in de tweede plaats er is heel wel denkbaar dat daar een urgentiebepaling in komt zoals ook de staatscommissie Biesheuvel die heeft voorgesteld. Waardoor bepaalde zaken die geen uitstel kunnen leiden gewoon door kunnen gaan en met nog altijd de mogelijkheid dat er een referendum over gehouden wordt. In de derde plaats zou ik graag iets willen zeggen in het verband van de eerste kamer. Ik ben het met de heer Zoutendijk eens dat het bestaan van de eerste kamer het bindend referendum minder noodzakelijk zal maken en naarmate de eerste kamer en de tweede kamer goed funktioneren zal het dan ook minder behoefte zijn aan dat bindend referendum. Maar ik zie het bindend referendum toch als een verfijning op de representatieve democratie. Zeker in een coalitie waarin wij altijd zijn. Waarbij de mogelijkheid is dat er compromisvoorstellen uit voorkomen die eigenlijk noch de ene noch de andere partij heeft gewild en ik acht het als zodanig een bindend referendum een goede aangelegenheid-aanvulling dank u zeer.

Mijnheer Hartenburg.
Wij kunnen ons voorstellen dat het bestuur de behoefte heeft aan een marktafscherming om te peilen wat of de mensen in een gemeente of een gebied voornemens is te gaan doen men erover denkt. Vandaar dat wij zeggen een referendum jazeker. Aan de andere kant mijnheer de voorzitter is het natuurlijk zo dat de bestuurders ook een andere verantwoordelijkheid hebben. Vandaar dat wij zeggen een consultatief referendum, vandaar motie nummer 14 van Groningen.

Mijnheer van Leeuwen.
Mijnheer de voorzitter ik ben geen voorstander van een referendum op nationaal niveau. Ik vind dat het plaatselijk moet kunnen om te vermijden dat allerlei inspraakverordeningen en allerlei onduidelijkheden op dat punt voorkomen worden. Ik ben het niet eens met allerlei technische bezwaren die hier geopperd worden. In Zwitserland houdt men referenda over aanvaarde wetten. En degene die zeggen dat zwitsers simpel zijn denk ik dat dat toch niet erg in overeenstemming is met de werkelijkheid. Terzake van de opkomst en de percentages waar daarnet een vraag over gesteld is er zijn allerlei mogelijkheden van oplossing van dit soort zaken en ik denk dat het hier moet gaan om de principiele bereidheid om een burger lopende zittingsperiode van gemeenteraden en eventueel van staten de mogelijkheid te geven om zich over enkele onderwerpen uit te spreken. Dank u wel.

Mijnheer Koppens.
De heer Zoutendijk die heeft al goed gezegd hoe wij denken over een beslissingsreferendum. Wat betreft een consultatief referendum en dat geldt ook voor beslissingsreferendum het is weer een stuk regelgeving erbij. Kost een hoop geld. Wil je wat betreft consultatief referendum toch iets hebben dan zou ik zeggen hou simpel een enquette dat is heel wat goedkoper. Dank u wel mijnheer Wilmer Tenslotte denk ik.

Referendum kennen wij niet en we kennen het wel. Als we kijken naar de grote steden dan kennen wij alle mogelijkheden en vormen van medezeggenschap inspraak en er zijn diverse kreten aan gegeven maar nou net geen referendum die is in feite in sommige gevallen wel zijn. Denk bijvoorbeeld aan stadsvernieuwingsgebieden waar bevolking gehoord wordt over alle mogelijke zaken die daar spelen en waar vervolgens de gemeenteraad een besluit over moet nemen. Het omgekeerde komt trouwens ook voor dat eerst een besluit is genomen en de gemeenteraad vervolgens het oor te luisteren legt in de betreffende wijken. In feite kunnen wij dan met een beslissend referendum niks. We moeten ons niet voorstellen dat delen van de bevolking over alle mogelijke zaken besluiten neemt die in wezen door de gemeenteraad genomen moeten worden.
Als hier een goede vorm op zijn plaats is en dan denk ik dus echt over lokaal niveau, maar het laat zich ook naar boven toe vertalen dan is een consultatief referendum aan de orde.

Ik zou graag willen inventariseren hoeveel van u nog het woord willen.
Vier dus nog, niemand meer.

Mijnheer meijer uit Naarden.
Mijnheer de voorzitter we hebben tegenwoordig in de afdeling Naarden geen mijnheer Meijeraan meer dus dat aan kan eraf Meijer is overgebleven.
Ik pretendeer niet dezelfde scherpzinnigheid te hebben als mijnheer meijeraan. Ik heb wel even een vraag. Er is hier een paar keer aan de orde geweest van wat zal de konsekwentie zijn van het voor of tegen deze motie te stemmen.
Dat is hier van deze kant van de tafel is dus gezegd als je zegt ik ben ervoor dan heb je in feite gekozen voor een vorm van referendum. Als je zegt ik ben ertege- dan gaan we over tot de orde van de dag en gaan naar de volgende motie. Zo is het mijnheer meijeraan. Ik wil graag heel duidelijk uitgesproken zien als hier wordt voorgestemd deze motie dat we dus in feite een stuk van het referendum aanvaard hebben. Dat iedereen duidelijk weet waar die over stemt zo meteen.

Kort tussenantwoord van mijnheer meijeraan.

Voorzitter wij hebben voorgesteld een beslissend referendum. Als dat en dat laat in het onverlet dat je consultatieve referenda zoals die ook al gehouden zijn en worden niet onmogelijk maakt, maar het amendement van de afdeling Amsterdam is in plaats daarvan met een deel van dezelfde bewoordingen een consultatief. Als Amsterdam wordt aangenomen is stelling 1 van de commissie naar onze mening verdwenen. Als Amsterdam wordt verworpen gaan we inderdaad over stelling 1 aan de hand van motie 4 en amendement 28 en 29 verder. Is dat duidelijk.

Mijnheer Meijeraan het is wel duidelijk wat u zegt, maar ik ben geen jurist maar waarschijnlijk zijn er mensen die dat wel zijn hier in deze zaal die kunnen beoordelen als wij hier zeggen ja tegen dit amendement dat het in feite al een stelling hebben aangenomen ten voordele van het referendum. Dat wens ik uitgesproken

Meijeraan.
Nee u neemt nooit iets aan ten voordele van het referendum. Als u 27 aanneemt dan bent u voor de bepaalde vorm van een referendum zoals die door Amsterdam wordt voorgesteld en om het simpel te houden dan is u tegen een beslissend referendum zoals de commissie heeft voorgesteld. Maar is u bepaald voor een consultatief referendum dat door Amsterdam in de plaats hiervan wordt aanbevolen. Dat kan toch niet anders.

Dat ben ik toch in gewoon nederlands gezegd als ik voorstem dan ben ik toch voor referendum.

Ja voor deze vorm van referendum.

Ik ben voor of tegen referendum. Als ik voor referendum ben kan ik kiezen tussen a, b, c tot en met z.

U krijgt ook nog de gelegenheid om tegen referendum te zijn.

Helemaal. Nou als de vergadering dat goedvindt dan leg ik me erbij neer.

We krijgen ook nog een amendement. Als u tegen elke vorm van referendum bent moet u nu tegen stemmen.
Zo simpel ligt dat.

Ja m-ar dan gaan we wel door over de volgende vormen.

Kijk het is zo dat als u helemaal tegen referendum bent dan is de uitkomst van deze vergadering straks tegen half een dat de VVD geen referendum wil. Maar wij groeien daar in de discussie al of niet naar toe. Totdat er op een gegeven ogenblik een meerderheid is voor een bepaalde tussenvorm. En als dat aangenomen wordt dan is daar een meerderheid voor begrijpt u wel.

Nogmaals hier is door het aannemen van deze motie of het stemmen nee het aannemen is er geen voet tussen de deur gezet.

Voorzitter afdeling Nunspeet. Dit is de situatie waar ongeveer een uur geleden voor gewaarschuwd is voorzitter. We kunnen nu op twee manieren meestemmen en dan kun je voor of tegen zijn. Ik heb nu de indruk dat ik gemanipuleerd wordt.

Nee hoor er wordt niks gemanipuleerd. Als u tegen referendum bent dan stemt u tegen zo simpel is dat.

Ja mijn naam is Nieuwenhuis. Is het wel bekend dat de verscheidene vormen van referendum zijn en ja als nieuweling van de VVD wil ik graag het volgende zeggen dat gezien in het raam van de tijd en wat de toekomst betreft is referendum wel degelijk belangrijk maar men zou dus enige vorm van selektie toe moeten passen.

Voorzitter ik dank u.

Mijnheer de voorzitter nog even naar aanleiding van de voorliggende motie. ik constateer dat de verwarring nu groot is. Ik denk dat de verwarring in deze vergadering steeds groter gaat worden. Die is ontstaan door nu een aantal moties door elkaar te gooien. De commissie heeft een duidelijke volgorde van de moties vastgesteld. Er wordt ons nu een uitspraak gevraagd over een motie voor of tegen. Als we dat zouden doen is de behandeling van de rest van de moties ook al min of meer zinloos geworden. Ik denk dat het misschien beter zou zijn om los van moties en amendementen een discussie te voeren over de wenselijkheid van een referendum ja of nee. De commissie heeft gezegd de motie Haarlem die behandelen we niet. Dat was op zichzelf natuurlijk een voortreffelijke manier om de mening van VVDers te peilen of ze al of niet een referendum willen. Die motie die wordt dus niet behandeld. Nu gaan we praten over de motie van Amsterdam niet beslissend facultatief voor of tegen. Wat moeten we daarna nog behandelen. Het onderwerp op zichzelf is dermate gecompliceerd dat het erg moeilijk is om aan de hand van moties daarover te praten. Want als we uw volgorde hadden gevolgd de eerste dertien dan heb ik het gevoel dat we aan die moties die ervoor zijn helemaal niet waren toegekomen want ik denk dat er een flinke meerderheid te vinden is voor die moties 1 tm 13 die in feite allemaal tegen een referendum zijn. Nou daar komen we gewoon niet uit. Ik denk dat in algemene zin over het referendum moeten praten en dat we daarna gewoon de moties moeten proberen af te werken en als de eerste moties tegen zijn en die worden ondersteund nou dan zijn we er tegen.

Ik denk dat dat geen recht doet aan datgene wat eerder in de VVD over referendum is besproken. We hebben het er uitvoerig jarenlang met elkaar over gehad. Er is een boekje verschenen er is een commissie aan het werk geweest om stelling en voor te leggen en over die stellingen wisselen we met elkaar van gedachten. Als er uiteindelijk blijkt dat er in de VVD voor geen enkele vorm van referendum een meerderheid is dan zal dat na discussie wel blijken. Maar ik denk dat het een eerlijke zaak is om met elkaar de verschillende mogelijkheden zoals die in de loop van de jaren zijn aangedragen om met elkaar die verschillende mogelijkheden te bespreken. En dan tikken we een voor een die mogelijkheden af. Het amendement van de afdeling Amsterdam is een van de mogelijkheden zoals het zou kunnen. Als we dat niet willen dan stemmen we straks af en dan zijn we bij Groningen. Als we dat ook niet willen dan stemmen we dat af en dan komen we tenslotte bij een heel duidelijk standpunt.

Daar is niks manipuleren aan daar is niks oneerlijks aan. Dat doet recht en zeer velen in de VVD die nu eens fundamenteel ook in een algemene vergadering over referendum welke vorm ja of nee hoe doen we dat nou precies hoe staan we daar tegenover willen spreken. En die wens komen wij vandaag tegemoet. En als tenslotte blijkt dat de VVD dat toch allemaal niet wil allemaal even lief dan komen we daar derhalve aan toe. Maar ik vind niet dat we nu door een snelle stemming over een motie van ja, nee, welke vorm dan ook geeft allemaal niks zeggen nee dan denk ik dat wij in hoge mate een belangrijk deel van onze partij frustreren en dat kan van niemand de bedoeling zijn.

Mijnheer de voorzitter een voorstel van orde. Zouden we dit kunnen oplossen door een proef te nemen in deze vergadering met een consultatief niet bindend referendum over dit onderwerp.

Nee we hebben aan het begin van deze vergadering over de orde gesproken en die orde houden we vast. We zijn nu bezig met de bespreking van het amendement van de afdeling Amsterdam en als u allemaal daarover uitgesproken bent geef ik mijnheer meijeraan het woord.

Mijn naam is van Vliet.
Het onderwerp dat vanmorgen aan de orde is mijns inziens is het wezen van de democratie. Democratie betekent voor mij dat we bereid zijn om beslissingsbevoegdheden toe te kennen aan een individuele burger. Dat is het wezen van democratie. Dat we daar om praktische redenen representatieve groepen hebben ingesteld om dat in de praktijk te verwezenlijken doet aan het principe niet af. En dat betekent dat democratie is moeilijk en wordt almaar argumenter dat hebben we in de statenverkiezingen ook weer gehoord, de individuele afdelingen die zijn veel te dom om een goed voorstel in te dienen en individuele burger die heeft te weinig verstand om dat te doen. Er zijn ook massa's landen waar men democratie helemaal afgeschaft hebben omdat het te moeilijk en te lastig is. Ik denk dat wij als VVD toch geloven in democratie en dat betekent dat wij geloven in de individuele burger. Dat is hier aan de orde en ik wil nog een ding zeggen dat wij een periode gehad hebben dat dat misschien ging omdat de burger, de individuele burger geweldig veel vertrouwen had in degene die hem vertegenwoordigen. We zitten in een andere maatschappij, maar als wij niet deze richting uitgaan dan zal de afstand tussen de individuele burger en zijn vertegenwoordiger alleen maar groter worden, want men slikt het niet meer zondermeer dat zijn vertegenwoordiger ja gezegd heeft over iets.
En ik denk willen wij rust krijgen in onze maatschappij dan zullen wij in de richting moeten gaan van wezenlijke bevoegdheden toekennen in sommige gevallen

aan individuele burger.

Het woord tenslotte is aan de heer Vonhoff.

Mijnheer de voorzitter dames en heren. Allereerst mijnheer de voorzitter denk ik dat u gelijk heeft als u zegt dat wij vandaag recht moeten doen aan de arbeid van zeer velen en zeker ook aan de arbeid van deze commissie. Ik denk namelijk dat ook dingen die niet aantrekkelijk zijn dat die toch verdiend worden behoorlijk behandeld en besproken te worden. Want als wij ze niet aantrekkelijk vinden dan moeten wij niet nee zeggen, maar dan moeten wij ook duidelijk maken waarom we ze niet aantrekkelijk vinden. Ik vind mijnheer de voorzitter geen enkele vorm van referendum aantrekkelijk. Dus ook het amsterdamse niet. En waarom vind ik dat niet mijnheer de voorzitter. Het amsterdamse niet en daar ben ik het met de commissie eens omdat het amsterdamse voorstel inderdaad een zekere mate van vrijblijvendheid suggereert ten aanzien van het al dan niet opvolgen van een dergelijke uitslag van een referendum die wezenlijk niet bestaat. Er is namelijk politiek is er heel duidelijk dat als zo'n uitspraak in een naar gelang van de amsterdamse procedure zal worden gevolgd dat op dat moment er heel feitelijke situatie ontstaan die politiek niet omkeerbaar op repareerbaar is. Dan dient men inderdaad eerlijk te zijn en dan dient men ervoor te zorgen dat het referendum inderdaad dan zoals de commissie het voorstelt in zijn pure vorm en daarmee in zijn naakte afschuwelijkheid voor ons staat. Het is dames en heren zo dat ik geloof dat elke vorm van referendum namelijk uitgaat van een ernstig misverstand. En dat is dat zou betekenen dat bij een democratie de helft plus een gelijk heeft. En dat is niet waar. Zo werkt een democratie namelijk niet. Er wordt beslist met de helft plus een. Maar dat gaat niet uit van het gelijk van de helft plus een en daarom is een democratisch bestuur en dat is de essentie van onze vertegenwoordigende democratie is dat er wel beslist wordt met de helft plus een, maar met het in acht nemen van de rechtvaardigde posities en verlangens van minderheden. In feite berust onze hele wetgeving en onze hele regelgeving steeds op het ontzien van het behartigen van de belangen van minderheden. Er is geen wetgeving feitelijk die daarop een uitzondering vormt. Een referendum is in dat opzicht dunkt mij een principieel gevaarlijke weg. Het is het verschil tussen de democratie en de reeds lang verworpen vroeg achttiende eeuwse theori¨en later door Rousseau wordt opgepoetst aan het eind van de achttiende eeuw van de volkssouvereiniteit. Maar democratie en volkssouvereiniteit zijn niet identiek. Het is voorts zo dat een aantal van die ideeën voor het referendum dat is heel interessant kenmerkte ook de gedurigheid van de discussie ook in onze partij.

Dateert en is gedateerd aan het eind van de 60er jaren.
Het is bij de discussie over de motie Haarlem vanochtend nog gebleken.
Waarom. Inderdaad dames en heren omdat in de 60er jaren er een groot tekort gevoeld werd ten opzichte van de mogelijkheid van de burger om deel te hebben aan deel te nemen in de besluitvorming. Dat ging niet zozeer om de formele regelgeving, maar dat ging erover om inderdaad en dat werd vanochtend geciteerd hoewel ik de term mij niet wil toeigenen als daar de uitvinder van te zijn, maar in die jaren heb ik hem wel gebruikt de participatiedemocratie.
Het is moet ik u zeggen heel duidelijk dat daar een groot probleem lag. Maar dat zat er vooral in omdat groepen burgers en individuele burgers hun eigen gezicht hun eigen gelijk niet konden herkennen in die periode. Sindsdien is echter zowel op lokaal niveau en regionaal niveau het heel terecht is ten aanzien van dat verlangen door inspraakregelingen van betrokkenen door inderdaad betrokkenen wettelijk via de Aarob een instrumentarium gegeven waarmee ze zich kunnen verdedigen als hun persoonlijke belang geraakt wordt. Toch aan die participatiedemocratie een heel eind tegemoet gekomen. Het referendum paste daar toen niet in maar paste er als men dat argument wil aanhalen op dit moment helemaal niet in. Daarom denk ik dat er vandaag veel tegengestemd moet worden door deze vergadering maar dat zal een zeer positieve houding zijn want u beschermt de parlementaire democratie aangevuld met een heel scala van regelgeving ten behoeve van de individuele burger op een optimale wijze.
Ik dank u wel.

Niettemin het woord aan de heer Meijeraan.
Voorzitter ee stemming lijkt bijna overbodig. Een applausmeter is natuurlijk niet hetzelfde als een uitkomst van een stemming of een opiniepeiling of van wat dan ook. De heer Vonhoff heeft u toegesproken vanaf een bijzondere plaats en neemt natuurlijk ook een bijzondere plaats van gewicht in onze VVD in. Hij is ook een paar keer in de discussie al genoemd. Van die participatiedemocratie van ons hoofd ook op weg naar die participatie neemt die wat afstand. Van wat hij gezegd heeft over het consulatief referendum ben ik het gaarne met hem eens zoals hij het met onze commissie daarvan heeft gezegd.
En verder is die geciteerd naar aanleiding van wat hij in ons boekje niet had geschreven maar wat wij hadden overgenomen. Je kunt in zo'n boekje niet alles overnemen. Voor diegene die die bladzijde 18 hebben genoemd is misschien goed om toch even duidelijk te maken dat de heer Vonhoff destijds en dat is dan weer lang geleden maar zijn standpunt is nauwelijks veranderd zou ik zeggen hij is wat dat betreft niet meegegroeid. Daar staat in het artikel van mevrouw Cappeijne van de Copello in liberaal reveil van oktober 69 waar ze uitdrukkelijk stelt en dat is hetzelfde als de commissie

Biesheuvel dat betekent uitdrukkelijk dat een referendum pas kan worden gehouden wanneer er wetsvoorstel door het parlement is aangenomen. Niet dat de regering met voorbijgaan van het parlement een wetsvoorstel direkt aan de kiezers ter beslissing kan voorleggen. En dan schrijft zij ik noem deze konsekwentie ten overvloede omdat me uit dat artikel van die doodkist bleek hoe snel begripsverwarring ontstaat wanneer men zich in zijn oordeel over het instituut referendum overwegend laat leiden door een van zijn minder geslaagde vormen. Dat schijnt de heer Vonhoff toen te hebben gedaan want hij betrok in die beschouwing voornamelijk de franse toepassing van het referendum door de Gaulle en dat was heel wat anders, want een referendum a la de Gaulle wordt en werd door niemand voorgesteld. Die doodkist moet u dus uit die tijd maar vergeten, want maar ik heb goed geluisterd dat de heer Vonhoff nu sprak van elke vorm van referendum dus niet alleen die franse vorm. En dan hoeft dat niet ik vertaal het maar even vrij en de heer van Vugt vult straks aan voorzover nodig. Dat we hebben een parlementaire democratie met een keur van regelingen ten behoeve van de individuele burger. Maar individuele burger is heel wat anders dan de totaliteit van de burgers en dat brengt me ook tot een vraagteken bij het idee dat het parlement wel rekening zou houden met minderheden. Ik wil niet flauw zijn, maar ik dacht dat de abortuswet hoe die dan op het ogenblik al dan niet in uitvoering is is aangenomen met een stem meerderheid in het parlement en dan kan men die nog toerekenen aan een eenlingfraktie toen, maar dat men daar rekening gehouden heeft met minderheden dat kan waar zijn, maar de garantie is daar niet voor. Maar anderzijds vind ik het niet juist dat men van de burgers zou menen dat die geen rekening zouden houden met de minderheden dat de totaliteit van de burgers in die bijzondere gevallen dat er in onze gedachte en die van de commissie Biesheuvel een referendum zou worden aangevraagd en gehouden dat die burgers met minderheden onvoldoende rekening zouden houden. Ik heb en wij hebben voldoende vertrouwen in het gezond oordeel van de burgers. Ook in een dergelijk geval, ook in andere gevallen zo goed als we vertrouwen hebben in de moeilijke keuze die burgers moeten maken om uit een aantal partijen met een veelheid van programmapunten eens in de vier jaar een keuze te maken. Maar het is altijd een compromiskeuze en daarna maken die partijen ook compromissen.
Ik kom dan eigenlijk bij de heer Zoutendijk die punt 5 in discussie heeft gebracht. Wat de eerste kamer betreft waren wij zeker niet van plan om voor te stellen dat de eerste kamer af te schaffen als ..... en bij amendement 47 als we daar ooit vandaag aan toe mochten komen hebben we ook aangetekend dat we oog hebben voor dat amendement en dat we dus tegen die gedachte van de heer Zoutendijk geen bezwaar kunnen hebben.

Maar als hij zegt eigenlijk is de eerste kamer het referendum of een vorm van efemendum dan heb ik het idee dat voor een getrapte vertegenwoordiging toch nog minder geldt dan voor een rechtstreeks gekozen vertegenwoordiging en dat je niet eerst de kamer kan gelijk schakelen met een uitspraak van deze bevolking. Tenzij zoals een van de sprekers zei de tweede kamer en de eerste kamer het goed doen en als ze het goed doen dan wordt er eens een keer een poging gedaan om een referendum aan te vragen en dan komt er nooit een tot stand. Dat is geen reden om het niet mogelijk te willen maken maar dit is een soort preventieve werking die ervan zou kunnen uitgaan en die in andere europese landen toch heel goed schijnt te werken want het aantal gevallen dat wordt aangevraagd blijkt meestal niet zo groot te zijn en het blijkt in vele gevallen met een duidelijk parlementaire democratie met iets andere accenten dan bij ons maar met een duidelijk parlementaire democratie goed te kunnen worden. Met de vraag of de heer van Vugt nog iets heeft aan te vullen voor bepaalde sprekers, want ik dacht dat het niet nuttig is om elk onderdeeltje apart in te gaan.

Akkoord maar ik zou het instituut wandelgangen zo graag in stand willen houden dat wil zeggen aan de andere kant van de deur. Daar zijn de gangen.

Voorzitter ik zou op twee punten eigenlijk nog wat nader willen ingaan. Het voorbeeld dat de heer Zoutendijk daarstraks noemde toen hij zei van als je nou neemt de herziening van het sociaal zekerheidsstelsel dat heeft een normale parlementaire procedure doorlopen. Stel je voor dat we in Nederland de mogelijkheid hadden om na de eerste kamer bijvoorbeel nog een beslissend referendum daarover te laten houden. Dan zegt de heer Zoutendijk ik schat het in dat onder die omstandigheden die wetgeving die herziening van het sociaal zekerheidsstelsel die we van belang achten voor de samenleving dat we die zou zijn verworpen. Het is een inschatting van hem. Misschien heeft hij gelijk. Ik geloof wel dat wanneer het zo zou zijn dat een bepaalde wetgeving eerste parlementaire procedure heeft doorlopen en daar op voldoende steun heeft kunnen rekenen dat het dan toch te wijten is aan de politieke partijen dat zij toch onvoldoende de bevolking er van hebben kunnen overtuigen dat dat wetgevingsprodukt dat zij tot aan een bepaald stadium in het parlement tot stand hebben gebracht in het belang van de samenleving is geweest. Met andere woorden ik denk dat het dan toch voor een belangrijk deel gaat om de vraag in hoeverre slaag je erin als politieke partij als kamerfrakties om datgene wat je in het parlement bepleit om dat ook tegenover de kiezers onder het voetlicht te brengen.

En daar zou ik nog een tweede opmerking bij willen aansluiten. Er is daarstraks ook gezegd door een van de mensen die hier rechts vooraan zaten als je overgaat tot een referendum dan betekent dat eigenlijk dat je met de vraagstelling komt tot een zodanige versimpeling dat het gevaar voor het manipuleren van de volkswil aanwezig is. Ongeveer die bewoordingen zijn gebruikt.
Ik geloof dat je dat ook niet moet ontkennen omdat dat gevaar altijd aanwezig is op momenten dat je overgaat tot het versimpelen van belangrijke zaken tot eenvoudige stellingen. Maar ik denk dat wanneer we de normale verkiezingscampagnes zien de normale procedure die leidt tot verkiezing van de leden van de tweede kamer, dan zien we bij alle politieke partijen of nagenoeg alle politieke partijen toch dat een heel verkiezingsprogram wordt toegespitst op een aantal hoofdpunten. En ik denk dat er dan evenzeer sprake is van een versimpeling van een heel scala van punten, een breed verkiezingsprogram tot een aantal zaken die direkt de bevolking aanspreken. En wanneer we dus dat bezwaar wordt aangevoerd tegen een beslissend referendum dan denk ik dat dat in zelfde mate geldt voor het normale systeem van verkiezing voor leden van de tweede kamer.

Dank u wel. Nog een zin voor mijnheer Meijeraan.

Mogen het er twee zijn om het taalkundig wat makkelijker te maken.
Die versimpeling waar de heer van Vugt over sprak is soms zelf dan tot bepaalde of een enkele persoon per partij en nog nauwelijks tot een aantal zaken en dat is ook een bezwaar van die verkiezingen. Maar ik wilde naar aanleiding van een andere opmerking die gemaakt is nog even onder de aandacht brengen dat voorzover het referendum op nationaal niveau bepaalde bezwaren heeft die wij onderkennen het dan ook bewust begonnen zijn met het accent te leggen op het decentrale niveau.

Dank u wel. Ik zou nu een versnelling hoger willen schakelen want anders gaat er iets fout. Willen alle die in tweede termijn zeer kort het woord willen voeren bij de microfoons willen gaan staan dat maakt dan grote indruk denk ik.
En is ieder zeer kort.

Mijnheer Meijeraan sprak erover dat de commissie er vertrouwen in had dat de individuele burger voldoende rekening zou houden met minderheidsgroepen in dit land. Vervolgens haalt mijnheer van Vugt later het voorbeeld van mijnheer Zoutendijk aan. De stelselherziening sociale zekerheid waarbij hij dan wellicht terecht zegt dat mijnheer zoutendijk niet kan bewijzen dat wanneer

dat in een referendum gegoten zou zijn dat die stelselherziening verworpen zou zijn. Ik denk echter met aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid te kunnen zeggen dat dat het geval geweest zou zijn. Wij spreken binnen de VVD altijd over individueel vrijheid, daar zeg ik dan altijd bij individuele vrijheid in verantwoordelijkheid. Mij blijkt steeds helaas weer dat die individuele vrijheid ontzettend op prijs gesteld wordt behalve het kaartje verantwoordelijkheid wat daaraan dient te hangen nog weleens een keer vergeten wordt. Dan denk ik dat in zo'n situatie met de stelselherziening sociale zekerheid dat de massa zo gemanipuleerd kan worden en zo aan de eigen knip kan denken daarbij voorbijgaand aan de sociaal zwakkeren in deze maatschappij met name de bejaardengroep, kortzichtigheid wat krijg ik vandaag in de portemonnaie er geen rekening mee houdend wat op lange termijn daarvan het gevolg zal zijn. Ik zou het een verschrikkelijke zaak vinden.
Ik wil nog even in alle duidelijkheid stellen dat wanneer ik straks ga stemmen tegen de amendement van Amsterdam dat dat persé niet is om nog even langer de stelling 1 van de commissie in stand te houden, want ik ben tegen iedere vorm van referendum.

Hierop aansluitend mijnheer de voorzitter. Ik dacht dat de versimpeling van de vraagstelling in het referendum met name het duidelijkst tot uitdrukking komt dat als een wet zou worden verworpen via een referendum dat de konsekwenties daarvan zeer ver kunnen doorwerken in een heleboel gebieden waar op dat opgenblik de kiezer zich onbewust van is en bovendien daarover ook geen uitspraak op dat ogenblik kan doen. Hij moet dus over een deelprobleem een beslissing nemen zonder dat hij tegelijkertijd vraagstellingen kan beantwoorden over de konsekwenties van zijn tegenstemmen. Wat dat betreft is in de nederlandse democratie is het zo dat als we daarvoor eens in de vier jaar de gelegenheid krijgen om een algeheel oordeel te geven en dat algehele oordeel daar moeten wij het mee doen. Als het zo is dat de het gezonde volksempfinden of hoe we het moeten uitdrukken op een bepaald ogenblik door de gekozenen wordt genegeerd dan betekent het dat zij daar gecorrigeerd door worden na vier jaar.

Mijnheer Klein.
Ja voorzitter ik zal het inderdaad wat kort doen. Twee puntjes ten eerste het argument van de heer Meijeraan waarin hij stelt dat zakelijke in de nederlandse situatie zakelijke punten eigenlijk niet gestemd worden. Dat wij stemmen tijdens de verkiezingen op personen. Ik denk dat het juist het verstandige is omdat je daarmee ook de compromisgedachte wat je daarmee kunt krijgen doordat je iedereen moet gaan schipperen jezelf vertrouwen in de mensen.

Je kunt een compromis gaan sluiten. Het is veel beter dan een hard ja of nee ten opzichte van een zakelijk punt wat dan als een scheidslijn door de bevolking zal gaan lopen. En ten tweede heb ik grote bezwaren tegen de stelling van de commissie dat het maar eerst een beetje op decentraal niveau zou moeten gebeuren. Ik vind onderhand begint het er een beetje op te lijken dat we gemeentelijk niveau dat we dat een soort staatsrechterlijk proeftuintje laten worden wat we ook al hebben gezien het kiesrecht voor niet nederlandse ingezetenen. En ik denk dat het een slechte zaak zal zijn om alles wat staatsrechterlijk nieuw zou zijn omdat een beetje te gaan oefenen op gemeentelijk niveau.

Voorzitter ik wil graag de woorden onderstrepen van de heren Vonhoff en Zoutendijk. Ik geloof ook dat het aannemen van welk referendum dan ook een uitholling betekent van de parlementaire democratie. Ik kan wel meevoelen voor mensen die vinden dat kiezers, leden te weinig inspraak hebben maar ik denk dat dat op een andere manier opgelost moet worden. Ik denk ook niet dat deze plaats daarvoor een discussie moet brengen.

Afdeling Eindhoven.
Ik wou graag een protest laten weten tegenover de heer Vonhoof. Zijn redenering doortrekkende stelt hij de politikus boven de burger en dat is levensgevaarlijk in onze democratie.

Mijnheer Schellekens.
Voorzitter ik krijg bijna de indruk dat iemand die in welke vorm dan ook zijn mening voor zeer uitzonderlijke situaties zou willen uitspreken wordt aangemerkt als iemand die voor de ondergraving is van de parlementiare democratie. Ik heb daar grote bezwaren tegen. Ik heb alle vertrouwen in onze volksvertegenwoordigers en alle gekozenen. Maar ik kan me goed voorstellen dat er een bepaald moment kan zijn waarbij de burger de behoefte heeft om ter ondersteuning van vertegenwoordigers zijn mening kenbaar te maken.

Ik zou nog iets willen zeggen in antwoord op de heer Vonhoff.
Ik vind van versimpeling gesproken dat hij de zaak zeer sterk versimpeld. Want het mag dan zo zijn dat niet altijd 50 plus 1 gelijk heeft. Er is wel best een veronderstelling is denk ik heel honoraal mogelijk dat dat wel het geval is. En dan gaat de heer Vonhoff in het voor het gemak zet hij de positie zo dat er is een regering en een staten generaal die alle aandacht hebben gegeven aan de opvattingen van de minderheid, minderheden.

En dat dan in het referendum die minderheden er opeens weggevaagd zou worden door die 50%. Maar ook die meerderheden zijn ook bij het regeringsvoorstel betrokken geweest en daarom mag je niet een suggestie geven alsof een beslissingsprocedure met 50% plus een een gevaarlijke weg is.

Mijnheer de voorzitter afdeling Leiden-Dragt, heeft een geschiedenis wat betreft het onderwerp referendum, alleen ik heb vandaag een paar keer de opmerking gehoord niet meegegroeid dan wel ze zijn achtergebleven.
De afdeling Leiden heeft thans een oordeel wat wellicht afwijkt van een oorspronkelijk oordeel. Ik denk ik zie daar 1986 staan. De heer Vonhoff heeft daar in andere verbanden ook over gesproken we zijn 20 jaar verder en we moeten constateren dat de planologische kernbeslissingen geen succes zijn geweest. De brede maatschappelijke discussie heeft een geweldige frustratie opgeleverd. De wet openbaarheid van bestuur funktioneert niet meer.
Kortom wat willen we verder. Anders dan zorgen dat we die besluitvormingsprocedures binnen deze samenleving verder verbeteren of hoe je dat een kadetje aan de samenleving gaan uitdelen waar de samenleving a niet aan toe is, niet meer wenst. Kortom klantvriendelijkheid in deze samenleving zou betekenen dat wij ook als partij in ons denken een pas terugnemen de bestuurlijke luxe van het referendum waar veel in zit waar veel kwalitatief aspect in zit terugnemen, nog eens een keer heroverwegen en zeggen laten we eerst eens zorgen pas op de plaats maken, kijken waar we mee bezig zijn want de jaren 60 zijn we niet meer in, we zijn in 1986. Dat is geen kwalijke zaak. Laten we maar gewoon constateren dat de samenleving het ook niet meer wil.

Mijnheer Lugtenveld.
Ja voorzitter ik zou voorop willen stellen deze vergadering heeft natuurlijk het recht om elke beslissing die die wenst te nemen. Ook een beslissing die haaks staat op het verkiezingsprogramma van een aantal jaren geleden wat nadrukkelijk vroeg om een onderzoek naar een consultatief referendum. Ik heb er alleen bezwaar tegen als nu door sommige de indruk wordt gewekt alsof het vele werk wat is verricht als dat een aanslag zou betekenen op de parlementaire democratie. Want dan zegt u in wezen datgene wat vier jaar geleden in het verkiezingsprogram stond. Datgene wat is neergelegd in de motie van uw vroegere fraktievoorzitter de heer Nijpels in de tweede kamer. Dat zou zijn betekent een onderzoek daarnaar betekent een aanslag op de democratie. Zo is het ook niet, zo zal het ook niet zijn, want wat zien we in alle andere westerse democratiën. In Denemarken funktioneert een referendum. In Frankrijk bestaat de mogelijkheid ~~xxxxxx~~referendum, in Zwitserland is een referendum.

Zijn dat allemaal geen democratiën. Laten we nu vooral niet doorschieten. Laten we toch vooral proberen en dat is ook wat ik eerder heb betoogd vandaag om genuanceerde beslissingen te nemen kijkend naar datgene wat ook wordt voorgesteld, een heel beperkte vorm, de vorm die nu in een motie voorligt van Amsterdam en Groningen is bovendien een vorm waar de partij een aantal jaren geleden via het verkiezingsprogram deze algemene vergadering een onderzoek naar vroeg. Als je dus nu niet meer wilt is dat volkomen uw recht. Alleen doet u het niet zo alsof het een aanslag is op de parlementaire democratie.

Mevrouw van der Stoel heeft als indiener van de motie het recht op het laatste woord.

Dank u mijnheer de voorzitter. Er zijn mensen die hebben opgemerkt dat voor wat betreft de tekst van Amsterdam het woord consultatief eigenlijk een fakeverhaal zou zijn. Wat doe je er dan mee. Nou dat is verantwoordelijkheid van iedere politicus. En ik vind het opmerkelijk dat dit argument nu gehanteerd wordt in strijd tegen dit amendement, want de heer Zoutendijk leverde vanmorgen nog eens een overduidelijk bewijs dat een verkiezingsprogramma voor een consultatief gebeuren is. Want hoe vaak worden er geen beslissingen genomen door de diverse frakties in het hele land die altijd gebonden zijn aan verkiezingsprogramma maar die zelf altijd momenten zoeken om hun moverende redenen te zeggen ja maar nu is het kabinetsbelang weegt net even iets sterker dan het verkiezingsprogramma. Dus ik vind die argumentatie plotseling aanvoeren tegen een consultatief referendum en verder niets doen bij een verkiezingsprogramma en hoe daarmee moet worden omgegaan niet zuivere discussievorm. Dan heeft nog iemand opgemerkt dat slechts 10% van de nederlandse bevolking aktief participeert bij politieke besluitvorming en dus een referendum overbodig zou zijn. Ik vind dat een wat verkeerde kijk op de zaken. ik denk dat als je constateert dat zo weinig nederlanders zich aktief betrokken voelen bij besluitvorming binnen politieke partijen de politieke partijen zelf de durf moeten hebben om eens te gaan kijken hoe organiseren wij onze club. Zou het zo kunnen zijn dat wij door onze wijze van organiseren en het betrekken van mensen bij besluitvorming in de partij mensen zou kunnen afstoten om juist deel te nemen. Zoek eens naar meer kandidaturen, kandidaten voor vacatures waar we het over hebben. Dat zou een voorbeeld kunnen zijn hoe meer mensen betrokken raken en het niet vantevoren allemaal afschermen. Ik maak bezwaar tegen de opmerking die de heer Zoutendijk heeft ingebracht als zou aanname van dit amendement leiden tot opheffing van de eerste kamer. Ik vind dat hij daarmee de discussie een wat zwaardere lading geeft dan hier bedoeld wordt.

En ik protesteer daar dan ook tegen. Er is nog een vraag gesteld mijnheer de voorzitter over het 25% wat genoemd wordt in het amendement van Amsterdam. Overwogen in Amsterdam is dat je het niet zo moet zijn dat voor elk wissewasje iedereen maar een referendum zou moeten kunnen aanvragen, maar je niet zo'n hoge drempel moet invoeren dat het ook weer niet mogelijk wordt. Dan als laatste nog een opmerking aan het adres van de heer Vonhoff. De heer Vonhoff heeft een roerend betoog gehouden over het rekening houden met minderheden. Ik denk dat het geluid van minderheden heel wel degelijk beter kan doorklinken wanneer iedereen er een zegje over kan doen over de vraag die voorligt dan het moeten voortzetten met de wijze waarop het thans gaat. En ik zou nog willen als laatste echt als laatste willen ondersteunen de opmerking die de heer Klein heeft gemaakt met betrekking tot het proeftuin maken van gemeente. Als de VVD voor een vorm van referendum is dan is het toch kinderachtig gewoon om te zeggen jawel dat kan bij die gemeente ach die doen toch maar wat. Die provincies eventueel nog maar van het landelijk niveau daar moeten we afblijven want dat is zo belangrijk daar weten ze landelijk het beste van.

Dank u wel. Mijnheer van Vugt.

Ja voorzitter heel kort vooral om te voorkomen dat we vervallen in een herhaling van zetten w-ar we toch al enigszins mee bezig zijn en nog wat ruimte te geven voor de besluitvormingsprocedure zou ik willen aanhaken bij de laatste woorden van mevrouw van der Stoel en de heer Klein. Ik geloof ook wanneer je zegt we gaan beginnen met welke vorm van referendum dan ook op het decentrale niveau en je zegt nou dat is eigenlijk toch wat kinderachtig laten we het meteen naar het nationale niveau heffen dan kan ik namens de werkgroep wel zeggen dat wanneer dit bij de vergadering het enige beletsel zou zijn om het referendum in te voeren dat we daar dan graag overheen stappen.

Wij gaan over tot de stemming. Over het amendement 27 van de afdeling Amsterdam. Ik zou de witte kaarten voor het amendement graag willen zien. Witte kaarten voor Amsterdam. Witte kaarten tegen. Blauwe kaarten voor. Blauwe kaarten tegen. oranje kaarten voor. Oranje kaarten tegen. Amsterdam is verworpen. De motie van de afdeling Groningen witte kaarten voor. Witte kaarten tegen. Blauwe kaarten voor. Blauwe kaarten tegen. Oranje kaarten voor. Oranje kaarten tegen. Ook verworpen. Nu ziet de wereld er opeens anders uit. Wij hoeven van alle amendementen en moties over nummer een nu nog slechts 28 van Oegstgeest en 29 van Zoetermeer en vervolgens 4 van Zwolle en dat is. Ja 28 Oegstgeest als u het allemaal zo snel kunt volgen.

Is er iemand uit Oegstgeest die dat wil toelichten. Niemand.
Mijnheer meijeraan.

Voorzitter om niet in herhalingen te vervallen het is duidelijk Oegstgeest is diametraal tegenover stelling 1 dus nog diametraler dan Amsterdam zojuist. De discussie hebben we destijds al gehad en samengevat ik dacht dat we kunnen stemmen. Men acht een aanvulling gewenst. Geen -antasting maar aanvulling van de parlementaire democratie in deze vorm. Of men acht dat niet gewenst. Zeer duidelijk.

Dit is de door mij beloofde motie op het amendement dat in finale zin zou besluiten over wel of niet als men het aanneemt.

Mevrouw Ayels-Averink.
Mijnheer de voorzitter ik denk dat u 27a ook in de overweging moet betrekken. Het staat diametraal tegenover 28.

Voorzitter van de orde. We hebben straks uitvoerig besproken gaan we spreken over een algemene motie aan het begin die helemaal geen enkele vorm van referendum wil of toen hebben we gezegd nee we gaan rechttoe naar het werk van de commissie etc. We gaan eerst de verschillende vormen bekijken. Toen hebben we gesproken over de vorm van een consultatief referendum moties Amsterdam en Groningen. Die vorm is nadrukkelijk verworpen. Ik heb daar zelf ook tegengestemd omdat ik niet voor die vorm ben. Ik ben voor een beslissend referendum. Nou dat moet nu aan de orde komen. Het is mij ook wel duidelijk in welke richting waarschijnlijk de vergadering zal gaan beslissen. Daarom hoeven we er geen uren meer over te spreken. Maar ik denk wel dat we nu zorgvuldig moeten afhandelen en dat we nu niet plotseling de algemene motie al dan niet in stemming moeten brengen maar dat we toch heel zorgvuldig moeten kijken welke amendementen en welke stellingen u nu in stemming brengt. Misschien dat we toch de verschillende resoluties even moeten nalopen.

Dat is 28 van Oegstgeest. 28 is toch iets anders dan Zwolle, die zegt helemaal niks. Dat bedoelt u te zeggen.

Ik begrijp Oegstgeest ook zo dat men ook helemaal niets wil. En daarom denk ik dat die niets verschilt van motie 4 e.d. en dat dit te vroeg is.

Wat is uw voorstel nu. Welk amendement of welke motie wilt u dan nu behandelen.

Nou mijn voorstel zou zijn dat wij toch de verschillende resoluties eerst nalopen en dat wij dan dus aan het slot van de vergadering een algemene motie zeggen al dan niet.. Dat is ook al eerder gezegd. Straks hebben we al geconstateerd we zullen een aantal keren nee moeten stemmen als de vergadering het niet wil en dan pas krijg je eventueel die moties tenzij u nu wijziging van de orde voorstelt. Maar ik denk dat het goed is bijvoorbeeld al dan niet de eerste kamer dat zijn zaken waar amendementen op zijn ingediend. Ik denk dat dat ook aan de orde moet komen.

Uw stelling is duidelijk. Mijnheer Meijeraan voert het woord.

Voorzitter ten aanzien van het referendum dacht ik dat de heer Lugtenveld en wij aardig op een lijn zaten maar ten aanzien van de orde wij hebben een aantal punten ingediend en het eerste punt is een principiele uitspraak. Ik dacht dat het geen zin heeft om over een uitsluiting te praten als we de principiele uitspraak verwerpen en Oegstgeest stelt zeer duidelijk een andere principiele uitspraak hiervoor in de plaats. We betreuren dat maar de uitspraak die gevraagd werd is duidelijk. De invoering van een niet verplicht beslissend referendum en daar praten we over. Als aanvulling is ongewenst. Nou dan hoef je niet eerst over uitwerking te hebben gesproken als je dit onderschrijft. Ik hoop dat de vergadering het niet zal onderschrijven. Dat is wat anders en dan komen we aan stelling 1. Maar als men dit onderschrijft in plaats van ons voorstel is de meest gerede procedure en dan heeft u op misschien nummer 14 na alle nummers van 4 tm 26 en nummer 29 er gelijk bij. Als men het ongewenst acht nou het consultatieve wenste men niet.

Akkoord ik zou willen overgaan tot de stemming over 28. Daar is mijnheer Beikersma het ook mee eens.

Ja ik heb nog het voorstel als volgt. Ik volg eigenlijk wat u in het begin gezegd heeft om via een duidelijke structurering tot de democratischy besluitvorming optimaal te laten zijn. Ik geloof we hebben nu een uitspraak gedaan over de achterliggende motie. Er ligt een motie van de afdeling Arnhem die sreekt zich uit in een gedeelte over een referendum op lokaal en provinciaal niveau. Daar zouden we dus nu een beslissing over kunnen nemen. Vervolgens kunnen we een beslissing nemen over een bindend, een bindend referendum zou afgewezen kunnen worden. Nou zouden we uiteindelijk zouden we bijvoorbeeld de motie nummer 5 of de motie nummer 6 die alles afwijst en dan hebben we denk ik gestructureerd en elk onderdeel besproken.

M-ar wij behandelen de motie van de afdeling Arnhem samen met amendement 36 bij punt 2 van de resolutie. Komt dus nog aan de orde.
We gaan nu stemmen over Oegstgeest. Dat is een duidelijk verhaal.
Witte kaarten voor het amendement Oegstgeest. Witte kaarten tegen.
Blauwe kaarten voor, blauwe kaarten tegen.
Oranje kaarten voor. Oranje kaarten tegen. Oegstgeest is aangenomen.

Voorzitter mag ik even. Amendement 29-Zoetermeer wordt ingetrokken.

Ik denk dat wij daarmee met een grote klap zijn gekomen bij het einde van het agendapunt 4. Ik wil degene die zich in de afgelopen tijd zo hebben ingezet om deze discussie voor te bereiden en dan met name mijn linker bu-rlieden zeer bedanken voor het werk wat is gedaan. Wij hebben na jaren van overleg en na jaren van discussie in kleinere groepen nu een duidelijk standpunt ingenomen en mijnheer Terhorst daarmee is de politiek zeer gediend.
Ik wil u zeer bedanken.

Mijnheer de voorzitter zou ik als punt van orde naar aanleiding van de behandeling van dit onderwerp het hoofdbestuur in overweging mogen geven dat we voortaan bij behandeling van amendementen over welk onderwerp dan ook er eens een betere weerspiegeling geven van hoe commissies de belangrijkheid van volgorde zien van ingediende teksten. ik heb hoewel ik het met een aantal mensen inhoudelijk niet eens was, kon ik heel goed de verwarring me indenken zoals we van de ene kant naar de andere kant van V en D vlogen. En ik denk dat toch heel makkelijk is voor commissies om in het vervolg zelf eens hun volgorde van verstrekkendheid aan tegeven. Dat maakt de discussie in de zaal veel overzichtelijker en veel prettiger.

Het woord is aan mijnheer Meijeraan want die heeft gedaan wat u gevraagd heeft.

Nee voorzitter dat kon ik juist niet doen. Als alle amendementen heel tijdig zouden zijn ingediend. Als het sekretariaat iets meer tijd kon geven tussen de publicatiedatum en indieningsdatum dan zouden we ze inderdaad hebben kunnen rangschikken. Maar ze komen binnen en de meeste amendementen komen binnen tegen de klokslag van de 12 uur of misschien ook nog weleens een paar uur later op de datum die als uiterste datum geldt en dan moet men ze dus administrtief sorteren en dan krijgt de commissie ze te zien op zeer korte termijn met het verzoek vooral niets aan de volgorde te veranderen want dan gaan alle verwijzingen en dan gaat de tekstverwerker en dan gaat de kopij in pastei.
En daarom zou het wel moeten kunnen.

Het zou wel hebben gekund dat we onze uiteindelijke volgorde aan u hadden voorgelegd, maar die had nu juist weer bezwaar. Wij zijn er niet in geslaagd om er een volgorde aan te geven. Als 27 werd aangenomen werd dit de volgorde. Als 27 werd verworpen kwam 28 aan bod en als dat werd aangenomen zou je een andere volgorde moeten krijgen dan dat 28 werd verworpen. Ik zou een beroep willen doen op afdelingen om geen moties in te dienen die alleen maar tegen zijn want die zijn eigenlijk volkomen overbodig. En als we amendementen hadden gehad vanaf 27 dan zou u gezien hebben dat de volgorde heel redelijk aangehouden had kunnen worden.

Een beetje tic tac spelletje gaan spelen mijnheer de voorzitter. De afdelingen en kamercentrales moeten zelf maar weten wat voor teksten ze indienen. Het is hun wijsheid of die teksten relevant is of niet. Ik ga er niet in bijzonder tegen deze commissie maar in zijn algemeenheid is het zo dat het toch de tendens is om alles maar zo in V en D te proppen en dan moeten ze zelf maar zien hoe ze eruit komen, terwijl er ondertussen wel mee wordt gewerkt met verstrekkendheid en de heer Meijeraan noemde terecht al de moderne techniek die zelfs ook aan de Koninginnegracht aanwezig is. Het moet toch een fluitje van een cent zijn om een beetje een volgorde te kunnen aanbrengen.

Wij zullen ons best doen. Dank u wel.
Ik wil het stembureau zeer bedanken voor de aktiviteit. In het begin was het even moeilijk. Dank u wel. En ik schors de vergadering voor enkele minuten om organisatorisch een en ander aan te pakken,

Punt 5 de rondvraag. Er is een motie van de afdeling den Haag. Wordt overgenomen. U kunt dus verwachten dat de toezegging van het hoofdbestuur wordt uitgevoerd. Is er iemand die daarover het woord wil voeren.
Den Haag is tevreden op dit punt. Dan is er een motie van de afdeling Capelle ad IJssel. U hebt het advies van het hoofdbestuur gezien. Is er iemand uit Capelle die daarover het woord wil voeren of neemt u genoegen met dit advies.

Mijnheer de voorzitter zoals u zelf al zei de afdeling Capelle is ten behoeve van behandeling in deze vergadering een motie ingediend. Die motie heeft betrekking op de beschrijvingsbrief volg-ns ons en wel op het onderdeel benoeming nieuwe partijvoorzitter. Toch heeft het hoofdbestuur gemeend om deze motie niet ontvankelijk te moeten verklaren en door te verwijzen naar de algemene vergadering op 15 en 16 mei volgend jaar in Leeuwarden bij agendapunt beschrijving beleid hoofdbestuur.

Wij betreuren deze gang van zaken zeer want in de motie is uitleg gevraagd over onder andere de naar onze mening onzorgvuldige en de democratische partij niet passende bejegening van kandidaten voor een vacaturevervulling in het dagelijks bestuur. Dit gekoppeld aan de rol die de toen mogelijke nieuwe partijvoorzitter daarbij mocht spelen. Formeel en naar de strikte letter van de reglementen mag u dan weleens gelijk hebben met uw verwijzing naar volgend jaar. Moreel houdt u ons inziens de plicht om die motie nu wel te behandelen. Dat u de problematiek thans verder voor u uitschuift, niet bereid bent nu de verantwoordelijkheid te dragen helpt zeker niet mee in onze ogen aan verbetering van de relatie van de partijleiding en basis. En basis waarvan de VVD het toch moet hebben en die straks ook weer om medewerking wordt verzocht bij de invulling van de te vervullen politieke funkties.
Nogmaals mijnheer de voorzitter wij betreuren de gang van zaken zeer. Doch nu het zo is dat we faire en open nog onder uw verantwoordelijkheid vallende discussie niet mag worden gevoerd zullen wij noodgedwongen onze motie aanhouden en deze in overleg met de ledenvergadering van Capelle ad IJssel eventueel in Leeuwarden opnieuw aan de orde stellen.

Dank u wel mijnheer Meijeraan.

Voorzitter kunt u met uitleggen waar we het over hebben. Want u brengt de motie den Haag die u overneemt brengt u niet in discussie uiteraard, want den Haag is tevreden maar weten de aanwezigen welke motie dat is en u brengt de motie Capelle ad IJssel. Ik heb het idee dat u een concept voor u hebt wat ik toevallig ook heb maar waar deze moties op den duur zijn afgevallen. Dus u praat over Capelle die in bespreking komt. En Capelle spreekt haar teleurstelling en ongenoegen uit dat die van de agenda niet eens is afgevoerd maar nooit heeft opgestaan. Ik dacht als die nu in bespreking is dat dat een heel nuttige zaak kan zijn en dat u ons dan even de gelegenheid moet geven om te weten waar we het over hebben en van deze gelegenheid wou ik misbruik maken om u alvast vanuit de vergadering na beeindiging van uw voorzitterschap een heel goede tijd toe te wensen met dank voor de diensten die u ook zojuist nog hebt bewezen als voorzitter.

Het is zo dat de afdeling den Haag heeft een motie ingeleverd bij het hoofdbestuur een vraag gesteld en die vraag die is door het hoofdbestuur bevestigend benatwoord zodat dat verder niet aan de orde behoeft te komen. De afdeling Capelle heeft een motie ingeleverd die door het hoofdbestuur niet ontvankelijk is verklaard dat gaat over huishoudelijke aangelegenheden met betrekking tot

kandidaatstelling tot leden van het dagelijks bestuur. En het hoofdbestuur is van mening dat de discussie daarover tijdens de huishoudelijke vergadering in Leeuwarden moet worden gevoerd. Dat is het antwoord op uw vraag. Is er iemand anders die nog van de rondvraag gebruik wil maken.

Mijnheer Budding.
Voorzitter het is niet zozeer een vraag dan een suggestie aan het hoofdbestuur. En ik heb eens nagedacht zoals iedereen overigens natuurlijk over de relatie tussen landelijke verkiezingen en plaatselijke verkiezingen. En het is een reglementaire zaak die ik aan de orde wil stellen. De landelijke verkiezingen heb ik voor mijn gevoel hebben wat negatief gewerkt ook op de plaatselijke verkiezingen. Er is een tendens in Nederland waarneembaar dat je kunt zeggen in alle gemeentes ontstaan momenteel alternatieve partijen die zich nadrukkelijk beroepen op een binding met de lokale bevolking. En ik denk dat er bij de lokale bevolking een wens waarneembaar is om te zeggen we distantieren ons in de politiek van landelijke aspecten. Mijn voorstel is eigenlijk om in de VVD te proberen om de relatie naar de lokale situatie te verduidelijken door in de verkiezingslijsten voor gemeenteraadsverkiezingen aan het woord VVD de naam van de afdeling toe te voegen. Onze afdeling, onze VVDlijst op de gemeenteraadsverkiezingen zou dan luiden VVD 's-Gravezande. Ik weet niet of dat reglementair zondermeer mogelijk is. Ik denk dat het misschien toch verstandig is om daar eens aan te denken en dat dan reglementair mogelijk te maken of verplicht te stellen.

Dank u wel voor de suggestie. Ik denk dat ik aan de secretaris belast met de voorlichting kan vragen deze suggestie te bestuderen en daar eventueel met u nog eens op terug te komen.

Voorzitter we hebben in het begin van de vergadering de motie 3 verworpen. Hij is inhoudelijk naar mijn mening niet verworpen. Het lijkt mij namelijk goed om op een volgende vergadering dit punt alsnog aan de orde te brengen want ik denk dat we in de toekomst daarmee binnen de partij een kans laten leggen. Een ander punt voorzitter en dat is dan een vraag in het bijzonder aan de tweede kamerfraktie een paar dagen terug is Europa TV ophouden te bestaan hier in Nederland. Het heeft mij een beetje bevreemd dat er van de politiek zover ik heb kunnen nagaan geen enkele reaktie is gekomen, juist waarvan ik van mening ben dat Europa TV heel wat aan liberale beginselen deed, goed objectief nieuws onder andere wat we in de huidige mediawet helaas niet terug kunnen vinden.

Wat uw eerste punt betreft denk ik dat het juist is dat in het hoofdbestuur daar in de komende tijd nogeens over van gedachte wordt gewisseld.
En wat Europa TV betreft mijnheer Voorhoeve wilt u daar iets over zeggen.

Wat Europa televisie betreft dat is een onderwerp wat in het bijzonder de liberale europese fraktie mee heeft bezig gehouden. U hebt daar ook reakties over genomen van de zijde van VVD lid Gijs de Vries die trouwens al eerder had gewaarschuwd voor datgene wat er is geschied namelijk het gevolg van een niet optimaal management. terzake van Europa TV. Dus het is niet zozeer een politieke kwestie waar de tweede kamerfraktie zich over zou moeten uitlaten.

Dank u wel.

Emmens afdeling Bloemendaal.
Voorzitter een vergadering als deze bij de rondvraag is toch enige gelegenheid om een bepaalde stemming tot uiting te brengen die hier en daar bestaat en ik zou van deze gelegenheid graag gebruik willen maken om de aandacht te vestigen op het volgende in die bijzonder voor de heer Voorhoeve. De fraktie in de tweede kamer heeft zich de afgelopen tijd sinds het aantreden van het nieuwe kabinet Lubbers enige malen geprofileerd. Hij spreekt van de weg van de kleine successen zo ongeveer. Er is dus inderdaad gelukt een zekere profilering aan te brengen. Ik ga niet in details. Ik vraag alleen aandacht voor het feit op deze profileringen de grondslagen voor het werken van de huidige coalitie versterken en onderbouwen. Ik heb daar z-er mijn twijfel over. We moeten toch goed begrijpen als VVD en ik denk aan de komende provinciale statenverkiezingen dat er maar een coalitie denkbaar is voor de VVD waar de echte VVDbeginselen realisatie kans hebben. Er is toch niemand hoop ik in de VVD die enige illusie heeft dat een samenwerking mogelijk is met Kok van het FNV met ons van de VVD. Ik kan de grootste nadruk vragen voor een zorgvuldige profilering in de tweede kamer met het oog op het zo lang mogelijk continueren van deze colaitie.

Mijnheer Voorhoeve.
Ik kan alleen maar onderschrijven namens de tweede kamerfraktie dat dat ons streven is en dat wij ook bepaald ons niet richten op profilering ten koste van deze coalitie. Ik geloof niet dat er reden is voor die gedachte. Wij staan met hart en ziel achter het regeerakkoord en aan ons zal het niet liggen als dat niet zou worden uitgevoerd.

Iemand anders nog voor de rondvraag.

Beetstra.
Ik heb twee suggesties. Allereerst ik heb gezien dat in 1975 was dat de Telderstichting voor het laatst iets publiceerde op het gebied van het milieu.
Ik meen dat er de laatste tijd toch zoveel bekend geworden is zoals de zure regen, CO2vergiftiging en dergelijke inderdaad levensbedreigende zaken dat het misschien te overwegen zou zijn om hier weer eens aandacht aan te besteden.
Een tweede punt betreft de JOVD. Het kan zijn dat ik de verkeerde kranten lees maar ik krijg weleens de indruk dat de JOVD zijn onafhankelijke positie tracht te benadrukken door af en toe eens op onterechte wijze tegen de VVD aan te schoppen. En ik zou daarom bijzondere aandacht willen vragen voor de JOVD van de afdelingen dat zij dus zoveel mogelijk aandacht geven aan wat er in de JOVD afdelingen gebeurt. Dat zij JOVDers zoveel mogelijk mee laten doen aan vormings- en dergelijke aktiviteiten. Ook van onze vertegenwoordigers dat zij zich zo vaak als enigszins mogelijk is laten zien bij de JOVD om daar VVDstandpunt naar voren te brengen.

Dank u wel. Uw eerste suggestie zullen we doen aan de Telderstichting en uw tweede opmerking over de JOVD die komt vanzelfsprekend iedere 2-3 jaar terug in deze algemene vergadering als sinds 35 jaar. Ik denk dat we dat zo moeten houden zoals het is. Het verlevendigt de discussie over liberale uitgangspunten en de onafhankelijkheid van de JOVD is een onderwerp waarover wij in de VVD in de komende jaren nog regelmatig met elkaar van gedachte kunnen wisselen ook in relatie tot datgene wat er in de VVD zelf aan aktiviteiten voor jongeren wordt ontwikkeld. Iemand anders nog voor de rondvraag.

Ja mijnheer de voorzitter, de mensen worden misschien lid van de JOVD omdat er zulke aardige meisjes en zulke aardige jongens rondlopen. Laten we zorgen dat het wel een liberale klub blijft.

iemand anders nog voor de rondvraag. Iemand uit de afdeling Hilversum is mij gemeld. Niet is al over. Dank u wel. Dan hebben we daarmee het agendapunt 5 gehad. Een huishoudelijke mededeling nu van de zijde van de heer Ditmar.

Dank u wel voorzitter even w-t organisatorische zaken in verband met vanmiddag. Dan moet ik natuurlijk wat kryptisch spreken om de heer Kamminga niet teveel te informeren, maar ik zou willen vragen of de leden van het hoofdbestuur straks aan het begin van de pauze even in de zaal willen blijven.

De leden van de LPC met hun gevolg of die zich achter het podium willen melden in de kleedkamers. Wilt u zo spoedig mogelijk de zaal ontruimen. Enz. Enz. Er komt na de voorzittersoverdracht ook een speech van de heer Ginjaars en ik denk dat u allemaal beter kunt gaan zitten dat hebben we meteen ook de plaatsen die er nog zijn.

Dames en heren wij zijn thans bij agendapunt 6 benoeming voorzitter van de partij wegens het tussentijds aftreden van J. Kamminga te Groningen moet in de vacature voorzitter worden voorzien. Het hoofdbestuur heeft in zijn vergadering van 25 augustus 1986 voor deze funktie kandidaat gesteld dr. L. Ginjaars te Leidschendam zie voor zijn levensbeschrijving vrijheid en democratie van 2 september 1986. Daar overige kandidaten ontbreken zal onder toepassing van artikel 73 van het huishoudelijk reglement de heer Ginjaars door de voorzitter bij acclamatie benoemd worden verklaard hetgeen bij deze gebeurd. Dames en heren Leendert ik feliciteer je van harte met deze benoeming. Ik draag je de hamer over in de zekerheid dat de partij bij jou in goede handen is.

Dames en heren Jan Kamminga is 7½ jaar lid van het dagelijks bestuur geweest. 2 jaar ondervoorzitter en 5½ jaar voorzitter. En dat zal vanmiddag nog een aantal malen gezegd worden. Hij begon u weet het nog allemaal het gaat best met de VVD. Hij is opgewekt aan zijn taak begonnen. En hij eindigt ook opgewekt In zijn periode als voorzitter is de VVD door een diep dal gegaan. Hij heeft als voorzitter altijd getracht de VVD daaruit te tillen en eruit te halen. En natuurlijk is het zo het is bij alle voorzitters zo er is goedkeuring en er is ook wel kritiek. Maar dat neemt niet weg dat zijn optreden als voorzitter toch alom door de partij en dat zullen we vanmiddag merken bijzonder gewaardeerd wordt. Het persoonlijke element zal daarbij toch denk ik wat meer voorop staan. Nu op deze buitengewone algemene vergadering staat het bestuurlijke element voorop. Ik moet u zeggen dat er nu feitelijk al een klein smetje valt op mijn voorzitterschap. Het hoofdbestuur heeft namelijk besloten unaniem om de heer Kamminga de Thorbeckepenning toe te kennen voor zijn verdiensten op bestuurlijk gebied. Maar dat smetje waar ik over sprak dat door allerlei misverstanden dat kan altijd gebeuren die Thorbeckepenning hier nog niet is. Die is er vanmiddag pas. Daarom wil ik hem toch symbolisch overhandigen om toch duidelijk te maken de bestuurlijke waardering die uit het toekennen van de Thorbeckepenning spreekt. Vrijheid en gebondenheid, verdraagzaamheid en sociale rechtvaardigheid dat dames en heren zijn nog steeds de uitgangspunten van ons moderne politieke liberalisme. Het is de vertaling van een geesteshouding Een geesteshouding die ervan uitgaat dat mensen principieel gelijkwaardig zijn maar ook van nature verschillend.

En ze hebben er recht op en uit dit beginsel van die menselijke vrijheid is in de loop der historie het verzet geboren tegen geestelijke en maatschappelijke dictatuur. Een verzet dat nog steeds bestaat. Het brengt met zich mee dat die vrijheid het waard is om verdedigd te worden tegen welke vorm van onderdrukking en agressie dan ook en dat geldt ook voor onze democratie. Maar in die vrijheid het best kan gedijen. En tegen die achtergrond dames en heren bouw ik een drietal punten bij de aanvaarding van het voorzitterschap aan u voorleggen. De eerste gaat over wat algemene liberale punten. Het tweede gaat over wat algemene politieke aspecten en tekenen naar de toekomst. En het derde over onze partij. De liberale visie berust niet op een statische doctrine die uit onveranderlijke dogma's is opgebouwd. Zij wordt voortdurend gevoed door steeds opnieuw uit te gaan van die individuele vrijheid. De inhoud van die visie is niet altijd dezelfde. Maar varieert naar tij en plaats omdat ook mensen van plaats tot plaats en van tijd tot tijd verschillen. Het liberalisme tracht de maatschappij zo in te richten dat in elke situatie die elk individu zijn persoonlijke gave en mogelijkheden maximaal kan ontwikkelen. Bij gelijkheid van kansen voor iedereen en zijn vrijheid ook optimaal kan beleven. Maar men moet wel beseffen dat de vrijheid van de een zover reikt als de vrijheid van de ander toestaat. Vrijheid en verantwoordelijkheid kunnen echter niet beleefd en gedragen worden indien geen rechtzekerheid bestaat en indien niet de mogelijkheid aanwezig is om opvattingen binnen de bestaande structuur uit te dragen. het streven naar rechtszekerheid en de erkenning van mondigheid zijn elementen die gezamenlijk wezenlijk liberaal zijn. En het is hierbij denk ik dat binnen onze samenleving toch weleens spanningen aanwezig zijn. En die spanningen kunnen zich op verschillende manieren demonstreren. Een ervan is de toenemende vervulling. Het niet meer in acht nemen van regels van wellevendheid. De snelle vervreemding van de medemens, het gebrek aan respect voor je medemens. Voor groepen in de samenleving En hierdoor ontstaat een leefklimaat dat steeds killer wordt en steeds grijzer. In hardere vorm treedt die steeds meer naar voren in agressie en geweld. Tekenen aan de wand voor een verdere verruwing blijven aanwezig.
Onze vrijheid en onze democratie is gebaat bij het handhaven van de rechtstaat. En rechtzekerheid is een groot goed, maar dat houdt ook in dat recht moet worden wat krom is en zeker als de rechtvaardigheid daarmee gediend is. Ik denk dat dat altijd zo zal blijven. Het gevoel van de afhankelijkheid van machteloosheid neemt toe doordat onze samenleving steeds gecompliceerder wordt. Technologische ontwikkeling schaalvergroting, tempoversnellingen hebben tot gevolg dat de afstand tussen individu en de genomen beslissingen steeds groter wordt.
En dit komt het sterkst tot uitdrukking in de relatie tot burger en overheid.

Toenemende overheidsinvloed, ingewikkeldheid van het wettelijk systeem en ondoorzichtigheid van het bestuur dreigen steeds meer burgers ieder gevoel van betrokkenheid te ontnemen. Deregulering is niet zomaar een modewoord en het duidt ook niet aan dat nu zomaar alles ontregeld moet worden. Dat geen regels gesteld moeten worden. Maar wel dat er weinig regels gesteld moeten worden en die regels moeten duidelijk zijn. En begrijpelijk voor de burger. Regels ook die nageleefd kunnen worden, gecontroleerd zodat besturen weer doorzichtig wordt en beinvloedbaar juist door die gewone burger. Tweede groepje van gedachte wat ik aan u zou willen voorleggen heeft betrekking op de essentiele vraag hoe onze samenleving zich voorbereid op de toekomst. In een wereld die snel verandert zullen wij steeds meer open moeten staan voor die veranderingen. Voor de konsekwenties van die veranderingen. Doen wij dat niet dan zal blijken dat wij overspoeld worden door de gebeurtenissen. Dat wij achteraf met veel moeite moeten repareren wat voorkomen had kunnen worden Of dat volgende generaties nu eens niet bij voorbaat met hypotheken worden belast. De ontwikkelingen die op ons afkomen vragen erom dat wij ons nu reeds beraden op de nodige maatregelen. Dat wij letten op de konsekwenties voor andere aspecten van onze samenleving op de termijnen die we in acht moeten nemen. En ook dat wij niet schromen die maatregelen inderdaad ook te nemen. In de politiek worden waarschuwingen immers wel vaak gehoord. Maar men luistert ongaarne. Dat heeft immers impopulaire maatregelen tengevolge. Juist die essentiele vraag hoe onze samenleving zich voorbereid op die toekomst is een vraag die ons liberalen aangaat. Want liberaal beleid is immers toekomstgericht beleid. Liberalen geloven in die toekomst. Het is niet conservatief. Men kijkt niet alsmaar naar het verleden het wil wel het goede behouden. Het geeft een partij die in beweging is. Wie niet naar de toekomst kijkt biedt geen perspectief en gaat aan onmacht tenonder. Maar zekerheid over die toekomstige samenleving kunnen wij niet geven. We kunnen wel zekerheid geven over onze ide¨en. Maar deze zijn dan weer niet statisch maar passen zich voortdurend aan aan de omstandigheden. Dat betekent zekerheid, duidelijkheid en betrouwbaarheid over onze opvattingen zijn essentieel. Politiek bedrijven zo schreef Hans Wiegel eens is proberen een bijdrage te leveren aan de vormgeving van de maatschappij. Deze zodanig te vernieuwen en te verbeteren met behoud van het goede dat geluk en welvaart bevorderd wordt. Dat de uitdagingen van de toekomst tegemoet kunnen worden getreden. En naar mijn stellige overtuiging dames en heren moeten wij een politiek kunnen voeren een visie kunnen ontwikkelen waarbij niet het gevoel ontstaat dat specifieke belangen verwaarloosd worden dan wel voorrang krijgen. Het moet mogelijk zijn aan burgers duidelijk te maken dat de liberale beginselen tot een attractief beleid voeren.

Voor nu en voor de toekomst. Duidelijk maken dat met maatschappelijke saamhorigheid gelijke en ruime kansen voor een nieuw vertrouwen in de vindingrijkheid van zelfbewuste mensen bij die toekomst inderdaad aankunnen. Wij beloven geen heilstaat. Wij zijn ons daarvoor tezeer bewust van menselijke tekortkoming. Wel geloven wij in het stapje voor stapje verbeteren van de wereld ondanks teleurstellingen ondanks beperkte middelen. Men bestaat het vaak ons van conservatisme te betichten. Maar wij menen dat wij minder conservatief zijn dan vele conventionele socialisten en zichzelf zo noemende pragmatisten. Omdat ons geen maatschappijbeeld uit het verleden voor ogen staat. Wij willen een grote mate van vrijheid. Juist omdat daardoor meer krachten ter beschikking komen voor vernieuwing. Wij streven daarbij naar een samenleving waarin de mensen zelf kunnen bepalen hoe zij hun leven willen inrichten hoe ze hun geld willen besteden en welke aktiviteiten zij willen ontplooien. Maar dat recht op eigen beslissingen moet ingekaderd zijn binnen een maatschappelijk kader. En naar mijn overtuiging als het daarbij gaat om zaken van leven en dood van de diepste overtuiging die mensen kunnen hebben dan is het dunkt mij een goed liberaal uiygangspunt hierbij de uiterste prudentie te betrachten. Maar natuurlijk is het niet zo dat de VVD een samenleving waarin zwakkeren aan hun lot worden overgelaten accepteren. Onze verantwoordelijkheid en ook ons tot een samenleving waarin mensen worden aangemoedigd kansen te grijpen risico's te nemen, prestaties te verrichten daardoor kan de samenleving als geheel s-erker worden. En kan voor zwakkeren daarin beter gezorgd worden. Zodat ook zij betere kansen krijgen. Het is onze taak ernaar te streven dat die kansen er komen. Om hen te stimuleren deze te grijpen. Maar het is hun verantwoordelijkheid om inderdaad dat te doen. Vonhoff heeft vroeger eens gezegd dat de overheid grenzen stelt en vervolgens de voorwaarde schept op dat eenieder die eigen verantwoordelijkheid kan nemen. Maar Langman heeft er eens aan toegevoegd dat het een goed liberaal principe is dat waar het particulier initiatief faalt de overheid moet ingrijpen. Derde blokje gedachte dames en heren dat ik aan u zou willen voorleggen heeft betrekking op onze partij. Voorzitter van de VVD zijn betekent in de voetsporen treden van Stikker, van Oud, van der Pols, van Someren, Korthals-Altes, Kamminga. Zij zijn voorzitters geweest die elk tijdens hun periode en in die situatie op hun eigen zeer persoonlijke wijze leiding hebben gegeven aan de partij. Die partij de VVD behoort in de eerste plaats aan de leden, de bestuurders van de afdelingen ondercentrales, kamercentrales en vele andere die aktief bezig zijn binnen de VVD. Een grote schare vrijwilligers die vaak naast een druk ander bestaan de werkkring, het enthousiasme opbrengen veel tijd en energie voor de VVD

beschikbaar te stellen. Maar eenieder die de partij dient in een politieke funktie doet dat bij de gratie van het mandaat van de achterban. En dat betekent dat die achterban ruimte moet hebben tot communicatie. Tot discussie met die politieke funktionarissen. Die ruimte geeft de VVD en die ruimte zal in de komende jaren nog meer geintensiveerd worden, maar het betekent ook dat diegene die bezig zijn in een politieke funktie zich er terdege van bewust dienen te zijn dat een intensief contact met die achterban nuttig en noodzakelijk is, voor een gezonde partij. Dat men open dient te staan voor die stem van de achterban voor vragen voor suggesties, voor de resultaten van kreatief meedenken. En ik wil dan de partij mee vragen mee te denken over de vraag hoe wij meer kunnen doen met de kennis en de ervaring van onze achterban Partijcommissies, partijraad, algemene vergadering, deelcongres en studiedagen dat alles is nuttig en wenselijk, maar wellicht is het onvoldoende. De VVD is meer dan een kiesvereniging die slechts bemiddeld bij kandidaatstelling en verder haar handen in onschuld wast. Het krijgen van zoveel mogelijk vertegenwoordigers in een volksvertegenwoordigende lichamen is een hoofdfunktie van politieke partijen. Maar er is meer te doen. Ik noem het formuleren van beginselen en programma's, het organiseren van de deelname aan de politieke besluitvorming en het openbaar bestuur. Het onderhouden van een wisselwerking met de samenleving en het in stand houden van de partij-organisatie.
Niet alle vier taken die ik zonet noemde schijnen even belangrijk en met name geldt dat voor de vierde taak. Het in stand houden van de partij-organisatie Niets is minder waar. Een goede partijorganisatie zorgt voor bewuste en duidelijke informatie naar de leden. Dan worden de opvattingen van de partij niet alleen uitgedragen in die volksvertegenwoordiging maar ook en juist de goed geinformeerde en gemotiveerde leden op allerlei plaatsen in de samenleving. Nieuwe opzet van vrijheid en democratie en de VVDexpres zal daartoe belangrijk kunnen bijdragen.
Het is voor politieke partijen een zeer schadelijk als een te grote afstand ontstaat tussen de opvattingen van diegene die de politiek bedrijven en de ervaringen van de gewone leden ook wel de basis genoemd. Het is de politieke betekenis van de organisatie om meningsvorming en besluitvorming op elkaar af te stemmen en in evenwicht te brengen. In de loop der jaren zijn er binnen de partij vele aktiviteiten ontwikkeld die op zichzelf meestal een goed doel dienden en nog steeds doen maar die de organisatie vaak tot een onoverzichtelijk geheel maken. De gemiddelde afdeling kan vaak door de bomen het bos niet meer zien. Gewone leden hebben dan vaak het gevoel dat ze er niet meer bij horen. Dat je er niet meer bijhoort als je niet tot een van de ingewijde in al die vraagstukken van de partij op landelijk niveau hoort.
De partij moet naar mijn overtuiging weer in de eerste plaats alle energie richten op de inhoudelijke meningsvorming en besluitvorming, de kandidaatstelling

en de maatschappelijke strategie niet het minst belangrijke.
Alle andere energie die in andere taken wordt gestoken zoals bijvoorbeeld discussies over de interne organisatie van de partij zelf is heilloos als dit ten koste gaat van die hoofdtaak. Wel moet de organisatiestructuur eenvoudig zijn zonder onduidelijke en wellicht overbodige organen.
Met korte communicatielijnen tussen top en basis. Voorkomen moet worden dat leden of leden van afdelingen of afdelingen door vele centraal opgedragen verplichtingen niet toekomen aan de aktiviteiten waarvoor ze meer gemotiveerd zijn en teleurgesteld afhaken. Dames en heren ik heb zonet al iets tegen Jan Kamminga gezegd en ik zal dat vanmiddag ook nog een keer doen en vele andere zullen dat vanmiddag ook doen. Ik bewaar dus nog wat, maar ik wil hier op dit moment toch nog eens duidelijk stellen dat ik grote waardering heb voor de tomeloze inzet die Jan als voorzitter van de VVD altijd heeft gehad. Hij was een markant voorzitter in moeilijke situaties. En als u mij dan vraagt hoe ik die funktie zal gaan vervullen dan kan ik u alleen maar zeggen anders. Anders omdat Jan Kamminga en ik verschillende personen zijn. En omdat de omstandigheden waaronder ik deze funktie aanvaard geheel anders zijn dan die waaronder Jan in 1981 aantrad. Meer concreet ik ben van plan eerst maar eens goed te gaan luisteren binnen de partij over wat er zoal leeft aan wensen aan opvattingen over de komende koers. De wijze waarop die koers bepaald gaat worden en over de wijze waarop de partij funktioneert. De conclusies zullen dan basis zijn voor verdere voorstellen. Ik denk dat ik een wat meer naar binnen gerichte voorzitter zal zijn die overigens hoopt op evenveel steun en evenveel meedenken als Jan Kamminga heeft ondervonden. Dames en heren ik rond af, een slotopmerking. De provinciale statenverkiezingen zijn zeer belangrijk. U begrijpt dat ik als statenlid vroeger het belang van statenverkiezingen van dichtbij ervaren heb. Binnen de provincie worden steeds meer zaken beslist die het dagelijks leven betreffen, maar als lid van de eerste kamer en als uw partijvoorzitter is er nog een tweede reden waarom die komende statenverkiezingen voor ons land en voor onze partij van buitengewoon groot belang zijn. Sinds de recente grondwetswijzigingen vinden deze verkiezingen bijna direkt hun weerslag op de samenstelling van de eerste kamer. De Staten Generaal dreigen als wetgevend orgaan vleugellam te worden. Als de politieke samenstelling van de eerste kamer zodanig verschuift dat de oppositie ieder door de tweede kamer goedgekeurd wetsontwerp in de eerste kamer weer onderuit kan halen. Het zou de slagkracht van dit kabinet en zijn beleid verregaand ondermijnen. Het is van groot belang dat de coalitie haar meerderheid behoudt. Een oppositie zal immers nooit een haar onwel gevallen wetsontwerp steunen om daarmede de kans uit handen te geven het zittende haar

onwel gevallige kabinet naar huis te kunnen sturen. Maar evenzeer is het van belang dat de positie van de VVD ten opzichte van andere partijen niet achteruit gaat. Maar integendeel versterkt wordt. Provinciale statenverkiezing heel duidelijk gericht op de forentie. Maar door het zonet geschetste beeld kan een landelijk accent niet ontzegd worden. En ik kan alleen maar hopen dames en heren dat onze landelijke politieke funktionarissen daar ook uit de konsekwentie zullen trekken om ook van harte mee te werken aan die verkiezingsakties, aan die verkiezingscampagnes. Wij zullen als VVD onze achterban voor deze moeilijke verkiezingen mannetje voor mannetje en vrouwtje voor vrouwtje nodig hebben. En met uw a-ler hulp zal het moeten lukken om goede verkiezingsresultaten te behalen. En dan zeg ik u bovendien het moet mogelijk zijn om op 24 januari 1988 het veertigjarig bestaan op ouderwetse grootse wijze te vieren, want heus gelooft u me dames en heren de toekomst ziet er beter uit.

De vergadering is gesloten.

Dames en heren goedemiddag. Persoonlijke, zakelijke en politieke vrienden van Jan en Mieke Kamminga al van harte welkom ik denk dat het wonderbaarlijk leuk voor hen is dat u zo in gigantisch grote getale bent opgekomen.
Ons excuus dat er misschien voor sommige wat weinig broodjes waren. We hadden werkelijk niet op zoveel mensen kunnen rekenen. We zullen het bij de receptie straks een beetje goedmaken voor diegene die hogerig zijn. Dan zou ik nu Jan en Mieke Kamminga willen vragen binnen te komen en ik denk dat ik nauwelijks hoef te vragen of u ze welkom heet.
Jan en Mieke Kamminga.
Jan en Mieke hartelijk welkom ik zou zeggen neem jullie plaatsen in.
Ik moet zeggen dat ik me niet aan de indruk kan onttrekken dat je misschien een soort gevoel krijgt of we met een of ander bekend televisieprogramma bezig zijn. Ik zou allerleerst het woord willen geven aan de vice minister president Rudolf de Korte.

Ja en Mieke, beste vrienden, vriendinnen dames en heren dit is een heel bijzondere dag zeker voor Jan en Mieke. Na ruim 5½ jaar de voorzittershamer te hebben gehanteerd heeft Jan vanochtend dit dure en dierbare besturingsinstrument overgedragen aan Leendert Ginjaars. Graag maak ik hier tegelijkertijd van de gelegenheid gebruik om Leendert van harte geluk te wensen met zijn benoeming.

Ik denk dat hij zijn sporen in het vlak van de politiek ruimschoots reeds heeft verdiend. Niet alleen ervaar ik het dan ook als een voorrecht om vanuit het kabinet met Leendert samen te mogen werken en samen met Joris Voorhoeve, Guus Zoutendijk in onze vierhoek. Maar ik verheug me ook op die samenwerking en ik heb er ook alle vertrouwen in. Maar we zijn nu aan het afscheid nemen bij Jan Kamminga en Jan ik mag jou als eerste toespreken omdat ik ook al die jaren dat ik je ongeveer van vrij dichtbij heb mogen meemaken in al die capaciteiten die je hebt ingenomen in onze partij. Als je die periode overziet waarin Jan de politiek dan in werkzaam is geweest en je vraagt je af wat was nou precies bijzonder aan datgene wat Jan inbracht dan zou ik zeggen dan waren het eigenschappen als opgewektheid, als een gezond verstandaanpak, als een onverwoestbaar optimisme en zijn vriendschappelijke omgang met zijn mensen met ons alle hier in de partij. Al wat voortreffelijk is is zeldzaam is het spreekwoord welnu de VVd mag zich gelukkig prijzen. Drie uitmuntende voorzitters in haar gelederen te hebben gehad achter elkaar. Allereerst Haya Korthals Altes een voortreffelijk organisator en nu Jan als grote stimulator van de partij. Natuurlijk ze zijn niet hetzelfde geweest als partijvoorzitters. Ze gaven alle drie op hun eigen wijze invulling aan dat voorzitterschap. M-ar ze waren steeds goede gedegen en deskundige voorzitters. Soms gaat in de politiek op wat in de sport opgaat en dat geldt zeker voor Jan. Wat goed is komt snel. Jan jouw politieke loopbaan heeft zich immers razendsnel voltrokken. Voordat jij in 74 besloot om met Max vd Berg in Groningen in de clinch te gaan hij is hier aanwezig je oude concurrent had jij al in ieder geval Ja dat is nog eens goed wij klappen voor elkaar.
Maar Jan in ieder geval jij had de VVD al in je hart gesloten en dat was aan het eind van de 60er jaren was dtat toch niet een zo direkte daad. Want er waren veel jongeren in dit land die zochten hun heil bij andere groeperingen bij de provo's, bij de kabouters, nieuw links en sindsdien is er toch wel veel veranderd. De meeste hebben dacht ik een zekere les wel geleerd maar het siert Jan dat hij toen al die bewuste keuze voor de VVD deed. Dat is een heel bewuste keuze. Hij heeft weleens gezegd dat die dat ook nog weleens door een bepaald voorval nogeens heeft onderstreept gezien die keuze en dan moet ik u een anekdote vertellen. Jan was aan het twijfelen of hij wel of niet lid zou worden, nou eigenlijk was er geen twijfel, maar hij zat in de zaal, in een bomvolle zaal en wie zaten daar den Uyl en Wiegel. En aan het eind van de toespraken van beide mochten ze allebei nog een zinnetje zeggen. Nou Joop benutte die poging om nog een keer tegen iedereen te zeggen waarom je toch op de PvdA te stemmen. Wat deed Hans Wiegel die fluisterde in de zaal en dat is heel toepasselijk want het is nu ook bijna sinterklaastijd die fluisterde in de zaal

en die zei ze zeggen dat Sinterklaas niet bestaat en daar zit hij.
En Jan ik heb begrepen dat dit de laatste duw is geweest die jou uiteindelijk ertoe heeft gebracht om je heil bij ons te zoeken. Je had geloof ik op het partijtje libre op je nachtkastje. Sommige kennen dat misschien nog dat was een zeer waardevol boekwerk in die tijd. Jan werd in 74 gemeenteraadslid. Max vd Berg was hem daarin voorgegaan, die was dat al in 1970. In elk geval die was toen al bezig in zijn conceptie van het grote verkeerscirculatie-plan en Jan kwam daar en hij had daar een bepaald andere opvatting over. In elk geval als de heren elkaar maar een keer in de week ontmoeten dan was Groningen zeker van springlevende politiek de rest van de week. Die traditie hebben ze voortgezet later als partijvoorzitters. Ik geloof in het belang v an het land. Jan argumenteerd ook en motiveerde ook zijn stap naar de politiek door te zeggen van het is goed als mensen uit het bedrijfsleven als die iets aan politiek gaan doen. Nou dat was in 74 was dat toch inderdaad wel een uitspraak. Want dat was de tijd dat de roerganger van Max vd Berg Joop den Uyl dat die toch eigenlijk het vuur zeer na aan de schenen legde bij de ondernemers en dat die ondernemers daar weer op terugkwamen met de beroemde brief van de negen. Kortom het was een tijd dat eigenlijk het socialisme in dit land het voor het zeggen had en dat was ook duidelijk. Dat kon je ook merken aan alles. Want alles ging omhoog wat niet omhoog moest gaan en alles ging omlaag wat nou juist . Voor Jan met zijn aangeboren liberale natuur en met zijn ervaring uit het bedrijfsleven was dus die ontwikkeling een doorn in zijn oog. Twee jaar funktioneren als gemeente-aadslid was voor de kamercentrale en daar zijn er veel van hier was dat voldoende om tot de ontdekking te komen dat men een groot politiek talent in het midden had. Dus Jan kwam en zo gaat dat bij ons in de VVD. Wij hebben de neiging om politieke talenten vroeg te ontdekken hem een kans te geven.
En zo kwam Jan in het hoofdbestuur. Ruim een jaar later boekte de VVD een aan-ienzlijke verkiezingswinst en toen trad het kabinet van Agt-Wiegel aan en dat was duidelijk dat er een oplevende belangstelling was voor het liberalisme van de VVD in Nederland, maar ook in Groningen, En de politieke loopbaan van Jan Kamminga ging voort. In 1978 werd hij voorzitter van de kamercentrale Groningen. In 1980 vice voorzitter van de partij onder KorthalsAltes en niet lang daarna werd hij partijvoorzitter. Wat zei die toen hij partijvoorzitter was ik voel me geen politicus. Wat moet je daar nou onder verstaan.i k heb een definitie van een politicus opgezocht en ik heb van Telleran geleerd dat is iemand die het onvermijdelijke in een vroegtijdig stadium herkend, het ver-volgens niet al tezeer bestrijd en het tenslotte met kracht bevorderd.

Jan voel je je nou wel of niet politicus. Een vraag aan jou jij mag het zeggen. In elk geval is het volstrekt duidelijk dat in de jaren jan in een voortdurende soort spreidstand stond. Aan de ene kant in den Haag in de politiek want in Groningen had die toch een beetje de politiek aan andere overgelaten en in Groningen verdiende die zijn boterham.
Maar hij bleef met gespreide benen wel op de grond. En wat dat betreft Jan ben jij een voorbeeld denk ik voor vele in dat verband. Een goed politicus houdt aich bezig met de volgende verkiezingen maar ook als hij het heel goed doet met de zaken van de volgende generatie en het partijvoorzitter hoort dat ook te doe- en ik denk Jan dat jij dat hebt gedaan.
Jij was onvermoeibaar in je enthousiasme. Je heb je ook sterk gemaakt in 1982 samen met Ed Nijpels. Ik denk dat ook jij daar toen aan de verkiezingsoverwinning toen een grote bijdrage hebt geleverd. Je was ook als jij bepaalde boodschappen uitsprak, verkiezingsbijeenkomsten was jij altijd eigenlijk heel helder. Helderder dan de meeste van ons dagelijks in de politiek zaten, want wij waren eigenlijk al ja vervuild met al dat jargon en Jan zei neer dat moet je heel eenvoudig zeggen zodat iedereen voor de buis dat kan begrijpen. Jan dat was jouw grote kracht en ik denk dat de verkiezingen daardoor ook mede zo'n groot succes zijn geworden. We vormden een regering, het regeerakkoord bevatte veel punten die rechtstreeks uit de liberale koker kwamen. Het beleid wat tot stand kwam was ook een succes. helaas zijn we daar als VVD in de daarna volgende verkiezingen niet zo voor beloond, maar dat komt later dames en heren. Het was toen een zware tijd nog kort geleden dat valt niet te verzwijgen, maar juist in moeilijke stormachtige periodes was Jan op zijn best. Steeds was hij bereid te luisteren als we allerlei moeilijkheden hadden met elkaar. Steeds was hij bereikbaar om moeilijke situaties voor ons op te lossen. Steeds was Jan op zoek naar compromissen en ook compromissen die andere in hun waarde lieten. Jan was eigenlijk een uitgesproken voorstander van een harmoniemodel. Hij wist zelfs een enkele keer het onverzoenlijke met het verzoenlijke bij elkaar te brengen. En dat ligt in zijn karakter. Hij is niet voor niets makelaar. Maar Jan kon ook af en toe krachtig nee zeggen. En hij kon ook eeens zeggen wat doen ze daar nou weer in den Haag. Het wordt tijd dat ik erheen ga en eens even orde op zaken ga stellen. We weten dat Jan dat dan deed maar altijd vanuit de visie van ik doe dat als het niet anders kan. Ik doe dat als het in het belang van de partij is. Dat doet me denken aan het gedichtje van de Genestet stom volkje dat niet denkt als wij en wroet voor zijn partij dat hem de duivel haalt want wij zijn liberaal.
Jan het partijvoorzitterschap de afgelopen twee jaar was meer dan een zware job.

En datdeed je allemaal als vrijwilliger onbetaald. Terwijl je eigenlijk een toeslag had moeten hebben voor zwaar en onaangenaam werk.
Ik vermoed dat je bovendien alleen al een halve werkweek onderweg was in de auto samen met chauffeur de heer de Koster, onvermoeibaar op weg van de ene vergadering naar de andere vergadering en dat alles nogmaals als vrijwilliger naast zijn gewone werk. Jan een bijzondere prestatie van een bijzonder man. Een prestaite ook die alleen mogelijk werd en extra glans kreeg door de niet aflatende steun van Mieke. Steeds was Mieke aan jouw zijde en als wij nu vandaag en vanavond Jan jouw lof toezwaaien dan is dat evenzeer bedoeld voor Mieke.
Een terecht applaus. Jan is bijna 12½ jaar het scheelt geloof ik zo'n drie maanden nu op enigerlei wijze aktief geweest in de politiek. Maatschappelijk gezien liep dat samen met een duidelijke tendens naar meer liberalisering in onze samenleving. Liep dat ook samen met naar onze mening een groeiend optimisme over ons land en over onze economie. De VVD heeft daaraan denk ik een duidelijke steen bijgedragen en dat gaat door dat voorspel ik u.
Ik wijs op het laatste regeerakkoord ik wijs op de instelling van fraktie en bewindslieden. Jan heeft bij dit alles een kenmerkende rol gevuld.
Voor 90.000 VVDleden was hij gezichtsbepalend en terecht dat zovelen van onze partij hier aanwezig zijn om hier uiting aan te geven. Jij was inspirerend, jij motiveerde in goede en in minder goede tijden. Thorbecke omschreef het doel van liberale politiek als volgt. Doel van liberale politiek is dat ieder gelegenheid vinde op de plaats te komen waar hij naar zijn vermogen tot de bloei van het geheel mag meewerken. Jan ik geloof dat we mogen zeggen dat op alle plaatsen waar je bent terecht gekomen je terecht zat en dat je je daar ten volle voor jou en voor onze VVD hebt kunnen ontplooien. Je bent veel te jong om achter je succesvolle politieke periode nu al een punt te zetten. Ik ben ervan overtuigd dat we je op een of andere manier terug zien. Daar ben ik van overtuigd, maar in elk geval van ons als bewindslieden want namens hun spreek ik je allerleerst toe dank, ontzettend veel dank voor alles wat je hebt gedaan. We hebben een klein cadeautje dat zijn de herdenkingszegels van Oud, van ons Koninkrijk gevat en in hoop dat je daardoor nog aan ons zou willen terugdenken als je op een of andere andere plek in de partij je grote verdienste voor de partij kunt voorzetten.

Dank Rudolf de Korte. Nou Jan nu kan je het nog gewoon op tafeltje leggen.

Als ik hoor wat er allemaal wordt aangedragen straks dan zullen we wat hulp moeten gaan verlenen maar vooralsnog lukt het nog. Ik zou dan nu graag het woord willen geven aan de ondervoorzitter van de volkspartij voor vrijheid en democratie mevrouw Liesbeth van Raalte-Tuinman.

Beste mensen het gaat best met de VVD. Met die woorden Jan die inslaan als een bom begin jij dan de algemene vergadering in 1980. Inslaan als een bom want zo goed zijn dan de voorspellingen echt niet en het getuigt gewoon van lef om zo als vice voorzitter want Frits is ziek je verhaal te beginnen. Even mensen is het doodstil in de zaal. Met ingehouden adem zitten we daar en dan barsten we los, laaiend enthousiast. Woorden die je zult herhalen de daaropvolgende jaren in voor en tegenspoed. En die heb je gekend vanaf het moment op 22 mei 1981 dat je Frits als voorzitter van de partij opvolgt. 34 jaar ben je dan en de jongste partijvoorzitter. Het gaat best. Met dat nooit te verloochenen gronings accent zul je in die trant nog vaak de mensen uit een impasse halen en enthousiast weer voor onze club staan. Jan je begin in 74 in Groningen als raadslid het is al even door Rudolf ook gezegd regelmatig de degens kruisend met Max vd Berg. Je wordt dan KC voorzitter van Groningen en in die tijd heb ik jou leren kennen. Ook hoofdbestuurslid wonend in Drenthe rijden wij dan elke zes weken naar Utrecht voor de hoofdbestuursvergaderingen. Het beter wetend, de partij hervormend zonder Wolfheeze, stuurlui dus die aan de wal staan

Tot het moment dat jij het stuur overneemt en het menes wordt. Dat is vlak voor de tweede kamerverkiezingen van 1981. We liggen slecht in de pols maar het verlies blijft uiteindelijk tot slechts twee zetels beperkt. En dan aan het werk. Reizend vanuit Groningen naar den Haag heen en terug toch altijd zo'n 5 uur alhoewel als de heer Koster laag vliegt dat traject enkele keren per week is meer gewoonte dan uitzondering. Vele jaren 's maandags bestuursvergadering op de gracht en donderdag liberaal bewindoverleg op economische zaken. In wat men dan rustige tijden noemt aangevuld met minstens een wekelijkse spreekbeurt ergens in het land en het worden extreem lange dagen. Liefdewerk oud papier, want je bent makelaar van beroep en je hobby daar in den Haag doe je erbij. Het voorzitterschap en de makelaardij is slechts te combineren. De makelaardij en het voorzitterschap ook niet zover van elkaar. Makelaar, tussenpersoon in onroerend goed, voorzitter, hoofdpersoon in roerend, onroerend en oproerig goed. Geen deeltijdbaan althans niet zo bedoeld. Zelf zeg je na een h half jaar het voorzitterschap is geen funktie om naast een volledige dagtaak vele jaren te doen.

Niet alleen wat de tijd betreft, want dat is nog in te delen maar het houdt je zo bezig. Je bent zeer betrokken en vele vragen zich terecht af hoe uberhaupt die combinatie ook gezien de afstand mogelijk is. En betrokken ben je in je handen wrijvend als je het naar je zin. Prachtig dan brouw je wat wanneer het goed loopt. Ons deelgenoot makend van een malle ervaring die je met veel verve vertelt en ons door je manier van vertellen veel plezier geeft.
Want vertellen kun je. Bij problemen en spanningen toon je je soms geirriteerd. Je afsluitend voor je omgeving een Groninger, maar een warmvoelen en ook een emotioneel mens. Hoewel weinige de kans krijgen die kant van jou ook te leren kennen. Hoewel wanneer ik de foto's van je zie uit maart 1982 als we bij de statenverkiezing de tweede partij van Nederland worden of bij de uitslag van de tweede kamerverkiezingen in 82 in den Bosch. Inmiddels heeft Ed dan de taak van fraktievoorzitter van Hans overgenomen en jullie onze vreugde straalt ervan af. Dat wij als gevolg van een bommelding het bossche casino tijdig moeten ruilen voor een er tegenover gelegen cafe doet niets aan het enthousiasme af. In en na die feestroes blijf jij je realiseren dat de winst niet alleen aan het haase circuit is te danken maar evengoed aan al die mensen die in kraampjes staan plakkend en pratend de boer opgingen en in de vroege morgen of de late nacht de laatste informatie in miljoenen brievenbussen stopten. In V en D bedank je dan ook terecht voor de inzet van propagandisten en al hun hunptroepen. Je aktiviteiten beperken zich niet tot ons eigen landeje. In ELD verband of voor de liberale internationale trek je over de grenzen om ons liberale beginsel uit te dragen. Zelfs spreekbeurten over de grenzen voor afdelingen in het buitenland tot in de verenigde staten toe behoren tot jouw bezigheden. Ook ben je aktief in het meedenken in een kleine groep over een nieuw te vormen kabinet. Dat gebeurt in november 82 en ook nog eens dit jaar. Een grote verantwoordelijkheid want iedereen wil over je schouders meekijken en er zijn vele gegadigden maar slechts weinig uitverkorenen. Het deugt niet gauw en men is snel geneigd samen met die buurman over die heg het beter te weten. En ach helemaal gladjes liep het ook niet altijd. 1982 was een turbulent jaar schrijf je zelf. Drie verkiezingen en een kabinetsformatie. In een nummer van het partijblad leg je dan uit nog weer eens hoe dat allemaal zat en waarom zaken mis gingen. Dat doe je ook tijdens de winterseizoenen wanneer we met het dagelijks bestuur langs de kamercentrales trekken. Jij moet er altijd zijn. De overige dagelijkse bestuursleden kunnen weleens verstek laten gaan. Sprekend van een klein papiertje met enkele punten zet je uiteen ligt je toe maar soms in een term weleens gemopperd te hebben dat je na een lange werkdag en een forse rit weer met een broodje je avondmaal moest doen.

Jan je bent je zeer bewust van je verantwoordelijkheden als partijvoorzitter. In de algemene ledenvergadering stel je naar aanleiding van de begroting voor 1984 wanneer de noodzaak tot bezuinigen moeizaam begint door te dringen we mogen niet leven op kosten van de generatie na ons. En laat het niet alleen aan een handjevol parlementariers en bewindslieden over de zaken te verdedigen en toe te lichten. En daarmee benadruk je nog eens dat ook de verschillende bestuurslagen binnen de partij de taak hebben het gevoerde beleid zo begrijpelijk mogelijk naar buiten te brengen zodat de leden mondig zullen zijn en op de situatie kunnen inspelen. En men wordt mondiger. Dat betekent ook meer tegenspel ook openlijker kritiek al dan niet terecht. Een feit is dat jij zo lekker herkenbaar bent en bij problemen ook degene die het maar even op moet knappen. Spreiding PTT gerollebol ban Henk en Nelie, PC Hooftprijs Playboy, incidenten zeggen we dan en als partijvoorzitter had je toch tenminste als het zo eenvoudig was want we zijn liberalen en dat zullen we weten ook. Dat blijkt onder meer uit DBvergaderingen waarin we zeer helder en duidelijk zijn over de situatie, waar afspraken worden gemaakt, waar zoveel mensen zoveel zinnen. Liberalen zijn ook eigenzinnig of eigenwijs en soms steek je wanhopig je handen in de lucht want je wordt door dagelijks bestuur of hoofdbestuur weer eens op uitgestuurd. Soms inderdaad om onverzoenlijke te verzoenen om weer die bruggen te slaan. Jan jij zult ook je fouten hebben gemaakt. Maar met het stelletje binnen de partij is het soms vechten tegen de bierkaai. Toch blijf jij optimistisch. In mei 1985 een klein jaar voor de verkiezingen steek je de partij weer een riem onder het hart. Het is lente de VVD staat weer in bloei. Er is optimisme en vertrouwen. Je gaat ermee door ook als de voorspellingen slecht zijn en je de club bij elkaar weet te houden te enthousiasmeren. In den Bosch voor de gemeenteraadsverkiezinegen en in Amsterdam voor de landelijke verkiezingen en op de achtergrond is daar dan Mieke. Altijd opgewekt en altijd stralend. Mee naar de rooie Haan, meekijkend wanneer in het kader van een ledenwerfaktie in Drente moet worden gevoetbald. Meefietsend in een fraai VVDjack. Meelevend tijden TVdebatten. Zittend in de zaal wanneer haar Jan gekozen wordt als voorzitter. Luisterend naar al jouw wel en wee wanneer je in het holst van de nacht weer thuis komt. Want de partij heeft je tijdens het voorzitterschap geclaimd en slechts weinige hebben zich gerealiseerd dat je als mens toch ook recht op een beetje eigen leven hebt.

Mieke je trouwste klankbeeld, je grootste supporter luisterend en voor jou vaak de problemen relativerende, mieke ook vanuit onze kant bedankt.
29 november 1986 in alle opzichten een bijzondere dag. In mijn hoedanigheid van ambtenaar van de burgerlijke stand van een klein maar ongelooflijk mooie gemeente in het noorden des lands zeg ik gefeliciteerd vrinedjes.
29 november 1986 een datum die je niet zult vergeten. Vandaag Jan treed je af als voorzitter van de partij. Niet langer de Gruningen die nummer ein was in hoofdbestuur en dagelijks bestuur. Ja mijn gronings is niet zo best. Een vertrek dat je over de verkiezingen heen tilde omdat je in die niet gemakkelijke periode je partij niet in de steek wilde laten. Met je groningse n uchterheid stel je dat het goed is dat een ander het stuur overneemt.
Maar enige aarzeling klinkt door in de stem wanneer we in de nacht na een dagelijks bestuurvergadering naar het noorden rijden en we over de tijd daarna praten na 29 november. Want ondanks de druk waaronder je leefde wilde leven en die ook zocht weet je dat je het zult missen. Dat algemeen secretariaat en het vele overleg met wim vd Berg, dat wekelijks liberaal bewindsliedenoverleg. Dat gezamenlijk eten voor de dagelijks bestuursvergaderingen en wat deed FC Groningen dit weekend en welke invloed had dat op jouw humeur. De keren dat je nog met een big mac in je handen om half acht de hamer liet vallen. Nu al is er een kaleidoscoop aan herinneringen. De Gracht, Koster die beneden wacht het geharrewar in de partij, het door een lastige vergadering heenmanoeuvreren. Het a-plaus na een goed verhaal, de teleurstellingen en de voldoening. In 1982 schrijf jij de profetische woorden het zullen misschien moeilijke jaren worden maar jaren waarin wij als liberalen kunnen laten zien dat wij ook problemen aankunnen. En het was niet altijd gemakkelijk. Soms weinig ups en veel downs. Om jouw uitgangspunt kon men echter niet heen. Het doel van politiek bedrijven is het hebben van invloed zodat je je politieke uitgangspunten kunt realiseren. Onze liberale beginseelen staan sterker dan ooit en blijven het waard ons ervoor in te zetten. Met een kritische mondige partij met kwaliteit aan basis en in de top is die toekomst in goede handen van jouw opvolger. Jij hebt jouw karwei geklaard. Mede dankzij jou is er alle reden tot vertrouwen in de toekomst. Het gaat best met die VVD.

Ja Jan er bereikt je natuurlijk veel zaken dezer dagen. Jan en Mieke natuurlijk alles is voor jullie samen bedoeld. Een enkeling wil ik eruit lichten.
Een mooie kaart. Mijnheer Kamminga jammer dat u van ons afscheid gaat nemen. Wel begrijpelijk maar we vonden u zo goed. Wij wensen u nog veel geluk met uw vrouw voor de toekomst. Heel hartelijk dank voor alles wat u voor onze VVD gedaan heeft. Het gaat u goed. Fam Kesterlo-vd Ven.

Nu heb ik een tweetal telegrammen die net aankwamen en die ik je niet wil onthouden. Met plezier zie ik terug op onze contacten. Vol verwachting kijk ik erop vooruit. Namens het rode haanteam Ger Akkermans.
En dan nog deze als laatste. Gaarne mijn complimenten bij je afscheid als voorzitter van de VVD. Ben helaas verhinderd daarbij aanwezig te zijn. Ruding minister van financien.
Dan moeten we eventjes changeren dus ik zou jullie willen vragen uit je mooie stoelen te komen en het inderdaad dan eventjes het met deze eenvoudiger versie te doen.
Als jullie dan allemaal in de starthouding zitten dan heeft het verder weinig aankondiging nodig. Ik zou zeggen Jan, Mieke ga er maar goed voor zitten er komt wat op je af vanaf het scherm, dat is vaak nog indringender dan in werkelijkheid. Kijk maar.
Vanmiddag huldigt de volkspartij voor vrijheid en democratie in het congres-entrum het Turfschip in Breda haar scheidende voorzitter nadat al wordt aangegeven als de 2000 dagen van Kamminga. Pas later kan zijn bewind geplaatst worden in historisch perspectief. Maar vandaag zijn vrienden en collega's als uit een liber amicoroom opgestaan om Kamminga toe te spreken. Hoe het allemaal begon vertelt de vader van de voorzitter.
In 1974 waren er raadsverkiezingen in Groningen. Jan had zich onder laaiend enthosuiasme van zijn grootvader kandidaat gesteld en zijn grootvader stond van bed op dat korte tijd later zijn sterbed zou worden om het fenomeen te mogen beleven op zijn kleinzoon te stemmen. Hij weigerde de volmacht. En Jan je herinnert je nog hoe jij hem hebt ondersteund tot in het stemhokje. Want hij wilde persoonlijk eigenhandig op jou stemmen. Een week later sloot hij de ogen. Eigenlijk is dit te beschouwen als het begin wat later wel jouw carriere is genoemd.
Toen hij eenmaal gekozen was tot voorzitter van die onstuimige VVD moest er op de thuisbasis wel wat gepast en gemeten worden. Vader, broer Geert en alle medewerkers op wat al gauw het tweede VVD hoofdkantoor werd genoemd verdeelde de taken. Naast het bestaande werk kwam er nogal wat bij, want partij, politiek en media wisten de oude Boteringenstraat te vinden. Jans rechterhand Margo Holming weet daar alles van.

Dit is de stoel van de heer Kamminga. Zoals u ziet is hij op dit moment niet aanwezig hier in Groningen, hij is nu in den Haag. Daar vallen wij hem dus niet lastig met telefoon. Maar als hij hier is dan wordt hij voortdurend achterna gezeten door den Haag. En dan hebben wij hier nogal wat telefoon wat een behoorlike belasting betekent.
De VVD kreeg veel van zijn aandacht hoewel de huizenmarkt het toen heel moeilijk

had. De partijvoorzitter moest overal tegelijk zijn. Sussen, bemoedigen, motiveren, bijeen houden weer lente maken in de VVD. Hij was overal in het land maar niet veel op kantoor. Veel overleg vooral met de Troyca. Als eerste daarvan senaatsfraktievoorzitter Guus Zoutendijk.

Het gaat weer best in de VVD, met die kreet blies jij Jan de VVD nieuw leven in bij je eerste openbare optreden voor de partij in april 1980 en met groot enthousiasme heb je de partij daarna geleid zowel in de eerste tijd van grote groei tijdens de problemen die erna kwamen, de neergang en tenslotte het herstel. Ik heb je intensief meegemaakt in de wat door sommige wel als een Troyca werd genoemd. Samen hebben we getracht Ed te leren op tijd te komen. Samen hebben we ook ervaren dat het niet meevalt mede verantwoordelijk te worden geacht wanneer je er op het kritieke moment er vaak niet bij bent. Soms zei je dingen die ik alleen maar durfde denken. Bijvoorbeels over de tweede kamer en haar leden. Voor Mieke was het niet altijd gemakkelijk. Met genoegen herinner ik me nog dat we samen op Taiwan waren met drie en dat zij niet wilde geloven dat de stramme soldaat naast het graf niet echt was tot het moment dat hij wegmarcheerde. Jan de politiek is een deel van je leven geworden. Je zult het niet kunnen missen dat hebben we dan ook gemeen en daarom tot spoedig ziens.

Tweede kamervoorzitter Joris Voorhoeve belicht Kamminga's zo vaak broodnodige nuchterheid. Jan wat mij in jouw altijd is opgevallen is dat je altijd gewoon bleef doen. Een man van gezond verstand bent. Wat ik nooit zal vergeten is wat er tijdens de formatie in 1986 gebeurde. Rudolf en ik zaten in de kamer van de informateur en we hadden jou dringend nodig want we waren op een kritiek punt beland, maar jij was met vakantie met je kinderen in Zeeland. Tenslotte heb ik je via de waterpoltie bij de telefoon gekregen en kunnen raadplegen om je adviezen te vragen over een aantal zaken die in de formatie speelde. Ik geloof dat dat tekende hoe jij de zaak opvatte, geen kouwe drukte de kinderen gingen voor je was met vakantie en als men je nodig had dan zou men je wel kunnen bereiken.

Tot vandaag lipe er ook een lijn van Groningen naar de bezuidenhoutseweg. Nu de werkplek van vice premier de Korte.

Jan van Thorbecke is de uitspraak dat doel van de liberale politiek is dat ieder de gelegenheid vinde om op de plaats te komen waar die naar zijn vermogen

kan bijdragen aan de bloei van het geheel. Jij Jan als partijvoorzitter was daarvan uitgesproken voorbeeld. Je was op die plaats, je werkte aan de bloei van het geheel onze VVD aan jou zal het niet liggen en je had daarbij nog een taak elders in het land in het hoge noorden. Je vond jezelf eigenlijk voortdurend in spreidstand. Onnavolgbaar deed je dat. Eigenlijk wie je ook wilde leren kennen moest je zien bij een voetbalwedstrijd. Ik heb je een keer gezien een Avrowedstrijd. Jij holde achter de bal aan, jij was daar waar de bal was, je beheerste het spel en op den duur had je een hoofd zo rood als een kroot je tong op je schoenen maar ophouden nee hoor. Aan het eind misschien kun je het nog herinneren ging je uitgeput zitten en zei je dat nooit meer. Dat nooit meer, vergeet het maar. Jan zou het de volgende keer weer net zo doen. Ontembare energie jan dat is jouw karakter. Gelukkig de partij die jou als aanvoerder in het veld mocht brengen. We zijn er je dankbaar voor.

Samen met Ed Nijpels bevocht Jan Kamminga de grootste overwinningen en de hoogste golven.

De mooiste herinnering die ik aan jou Jan bewaar is het congres van de VVD in 1983. Ik was toen net een jaar fraktievoorzitter en we hadden als fraktie afgesproken om pas 's avonds om een uur of vijf op het congres te komen. Totdat ik om een uur of een door jou woedend werd opgebeld en jij onmiddellijk verordonneerde dat de complete fraktie moest afreizen naar het VVD congres omdat er al vragen aan ons werden gesteld. Ik heb nog nooit iemand zo boos meegemaakt als jou toen ik daar binnenkwam. En verder denk ik dat de partij aan jou een voorzitter verliest met karakter. iemand die stond voor zijn zaak. Die vooral ook mensen en in een heel moeilijk moment wist te steunen met een heel goed politiek gevoel. Eigenlijk samenvattend een heel plezierig mens. Politiek maar ook vooral in de persoonlijke sfeer om de afgelopen jaren samen te werken en daarom hoop ik ook dat ik jou de komende jaren in de VVD op een andere funktie nog dikwijls mag tegenkomen.

Op het algemeen secretariaat van de partij aan de Koninginnegracht vergaderde Kamminga met allen. De vrouwen in de VVD openen vanzelfsprekend de rij. Onder voorzitter Hanneke de Bruin vond hem zo gek nog niet.

Ja Jan de eerste keer dat wij elkaar ontmoette was ook een podium bij een algemene vergadering. Ik moest jou toen namens de organisatie vrouwen in de VVD

een nieuwe uitgave van liberale vrouwen overhandigen als symbool van een nieuwe elan wat er in de organisatie was. Het was niet zo'n leuk moment want je bent doodmoe na zo'n vergadering, de mensen willen ook graag weg. Toch was het nodig om even een startpunt te geven. Je hebt geweten dat dat nieuwe elan er was. Je hebt veel sores gehad en het aktiveren van de vereniging mogelijk te maken via nieuwe statuten. Toch heb je ons altijd gesteund als wij een beroep op je deden. En ik wouzeggen denk dat het is omdat je een goede voorzitter was en een bijzonder aardige vent. Het ga je goed Jan.

Samen met het DB bezocht Jan op woensdag vaak een kamercentrale. Ook die in het verre Zeeland van Henk Tijdens.

Jan wij hebben elkaar leren kennen in Groningen in huize de Beurs.
De kamercentrale Groningen vergaderde daar op een bijeenkomst van het dagelijks bestuur plus voorzitters van de ondercentrale. Een van die voorzitters was ik. Jij was aanwezig onmerkbaar. Je was een stille verlegen jongen zat rustig in een hoekje van de zaal de hele meute gade te slaan. Jij bent jouw weg gegaan binnen de partij. Ik ben vanuit Groningen vertrokken naar het zeeuwse.
In Zeeland werd ik na een aantal jaren secretaris van de kamercentrale een van de eerste zaken die wij daar te doen kregen was het ontvangen van het dagelijks bestuur, het nieuwe dagelijks bestuur van de partij. Het deed mij een bijzonder groot genoegen om daar als eerste in hotel de Zwaan te Capelle Jan Kamminga te zien binnenkomen met de woorden mooi Henk. Dat was hartverwarmend voor mij.

De landelijke propagandacommissie verliest een enthousiast promotor.
Matthieu van Sinttruiden verwoord dat aldus.

Beste Jan je ziet het we staan hier op de gracht tussen alle campagnemiddelen in en we gaan volgend er weer keihard tegenaan voor de provinciale statenverkiezingen. Helaas moeten we het nu zonder jou stellen. Je bent altijd een heel goede campagnevoorzitter geweest die ons de LPC maar ook alle campagnisten in de lande aan alle kanten met steun hebt bijgestaan. Denk aan de keren bijvoorbeeld de europese trein die in Groningen aankwam op een gans onmogelijk tijdstip 's ochtends vroeg om acht uur geen mens op straat maar Jan was er om campagne te voeren. Ik denk ook aan de tweede kamercampagne de tweede kamer op wielen en de fietsvierdaagse in Zeeland. Allemaal mooie momenten die ons bij zijn gebleven in het voeren van de campagne. Jan volgend jaar ben je er niet m-er bij. Voor de toekomst, voor alles wat komen gaat wens ik je namens de

LPC heel veel goeds.

De oud voorzitter van de vereniging voor staten en raadsleden oud HB lid Ellie Coenen zegt over hem.

Ja Jan drie weken geleden was jij aan de beurt om mij uit te zwaaien en nou lach ik jou toe. Jan de beste herinneringen heb ik toch aan jou toen jij vier jaar geleden in het novembercongres voor het eerst optrad voor de vereniging voor staten- en raadsleden. Jij was zo blij dat net het kabinet Lubbers-van Ardenne geinstalleerd was en zou dat zeer vreugdevol komen vertellen in Lunteren. Maar het congres voor staten- en raadsleden totdamtoe een zeer rustige club bleek een andere mening er op na te hebben. Het was voor jou niet zo'n plezierige kennismaking. Naderhand hebben we dat kunnen verbeteren en hebben wij met z'n twee en ook met andere tesamen ontzettend fijn kunnen samenwerken. In de hoofdbestuursvergadering, maar ook in de contacten die we hadden als dagelijks bestuur van partij en vereniging. Jan voor jou in de toekomst hoop ik je nog vele malen te ontmoeten want je was een plezierige rustige maar ook zeer geduldige voorzitter met gevoel voor humor. Het was fijn met je werken. Ik wens je alle goeds en ik zou zeggen tot ziens.

Broedplaats voor poltiek talent is de JOVD. Oud voorzitter Julius Remark.

De afgelopen jaren zijn er tussen de JOVD en de VVD iets meer dan gemiddeld contacten geweest en dus ook Jan tussen jou en mij denk ik. De JOVD maakte zich weleens ongerust over waar het met haar toekomst naar toe zou gaan. Maar toen we op een gegeven moment konden meerijden met jou in de auto naar Groningen toen ontstond het vertrouwen dat het wel goed zou aflopen. Je zei toen jongens zorgen jullie nou voor een goede organisatie waar liberale jongeren terecht kunnen dan loopt het met die onafhankelijkheid ook wel los. Nou ik denk nu dat we eind 86 kunnen zeggen dat we ons allebei aan die afspraak gehouden hebben althans zo goed als dat kon. Je hebt die onafhankelijkheid van de JOVD ook altijd met verve verdedigd. Op je vele spreekbeurten in het land bij VVDafdelingen en elders gebruikte je daarvoor altijd een aardig voorbeeld. Je zei als de JOVD morgen besluit dat Nederland België moet binnenvallen dan moet dat kunnen. Nou je begrijpt dat niet iedereen helemaal gelukkig was met die inschatting van hun capaciteiten maar je maakte wel duidelijk waar het om ging. Daarvoor hartelijk bedankt en je begrijpt Jan als de JOVD morgen zal besluiten om toch België maar binnen te vallen dan nodigen we jou uit als aanvoerder van het team.

Alle touwen komen samen in handen van algemeen secretaris WJA Wim vd Berg.

2000 dagen Jan het is veel meer dan die 2000 dagen. We hebben samen veel meegemaakt. Het begon allemaal in 1979 en het werd heel intens in 1981. Op 23 mei zat jij voor de eerste maal de algemene vergadering in je kwaliteit van voorzitter voor en we waren heel erg alleen, want je bent een ochtendmens dus alles moest op tijd en het was 9.30 uur en er was gelukkig een afgevaardigde was er in de zaal. Die afgevaardigde natuurlijk dat was aeijeraan. Ik denk dat je in die dagen ook nog weleens geergerd hebt aan mijn sigarenrook. Daarvoor mijn verontschuldigingen, maar er is ook een mogelijkheid dat als je dan nog eens een keer de rook zult ruiken met enige weemoed aan die dagen zult terugdenken.

Van de partijorganisatie nu naar de externe contacten. Vaak zag men Kamminga in politiek gesprek met de collega voorzitters van andere partijen. Van deze laatste is hier allereerst oud CDA voorzitter Piet Bukman.

Jan jij bent de laatste van de partijvoorzitters die het vak verlaat. Er is sprake van een uittocht voor niemand gelukkig een aftocht. Allemaal goed gedaan vd Berg is weg, jij bent weg, ik ben weg. Partijen zijn er nog floreren gelukkig. Het is allemaal prima verlopen. Ik heb jou in het bijzonder leren waarderen op momenten dat het een beetje spannend was in de coalitie en op het moment dat jij zei ach die spanning allemaal flauwekul dan wist ik als jij dat zei op z'n gronings dan was het ook flauwekul en dan zochten we elkaar om aan dit soort spanningen een goede way out te geven en een oplossing te zoeken. Dat heeft mij ervan overtuigd dat jij een prima man bent voor de politiek. Je doet het in een mooi vak, de makelaardy. Ik hoop van harte dat we je nog een keer terugzien in de politiek.

Er is nog een vd Berg die de scheidende Kamminga goed kent. Max vd Berg ook al ex voorzitter van de PvdA.

Jan je zult je nog herinneren begunjaren 80 jij komt met de auto uit Groningen wij even vooraf spreken in Rijswijk voor een grote politieke avond. We denken dat het een stevig avondje zal worden, voorzitter VVD-voorzitter PvdA. Blijkt de zaal stevig gevuld met haagse PTTers. Wij dachten een forum oudbollig kunnen ze niet wat anders bedenken, iets spannenders. Op dat moment brak de ene vraag na de andere los en het bleef ons weinig anders over dan ons te verenigen.

Gruningers tegenover de haagse PTTers. Niks meer partijstrijd en we konden nog maar een leus hanteren uit Groningen kop der veur. En ja Jan zo heb ik je ook vaak meegemaakt. We hebben elkaar gekend vanuit de gemeenteraad. Later in het politieke werk landelijk. Voor mij ben je toch iemand die zijn partij hart en ziel gediend heeft. Iemand die in zijn wezen amateur is gebleven nou bedoel ik dat heel positief iemand die op zijn eigen manier vanuit zijn eigen wereld is blijven funktioneren, geen onderdeel van het circuit is geworden en dat is over mij ook weleens gezegd. Laten we dat samen gemeenschappelijk hebben. Het ga je goed.

Jan nam in 1981 de hamer over van Frits Korthals Altes de huidige minister van justitie.

Ja Jan daar zit ik dan nog een keer op mijn oude vertrouwde plaats. Intussen jouw oude vertrouwde plaats. En dat doet me onwillekeurig denken aan die periode 6½ jaar geleden toen je voor de eerste keer al partijvoorzitter was. Je hebt het toen waargenomen gedurende anderhalf jaar toen ik een tijdje moest uitvallen en ik zag je toen in die tijd al als mijn opvolger na de verkiezingen van 1981 maar dat gebeurde toen plotseling ruim een jaar eerder. En je hebt het voortreffelijk gedaan. En dat hield een belofte in voor de toekomst. Toen moest je ineens onvoorbereid meteen het diepe in. Je deed het goed. Die belofte voor de toekomst die heb je intussen volledig waargemaakt. En het is eigenlijk jammer dat daar ~~xxxxxxxxxxxx~~aan die veelbelovende periode een einde is gekomen. Maar je hebt het wel verdiend. het ga je goed.

Aan het begin van de middag werd Leendert Ginjaar de nieuwe VVDvoorzitter.

Ik heb jou Jan 3½ jaar meegemaakt in het dagelijks bestuur en als ik dan probeer een karakteristiek te geven dan denk ik dat dat is opgewektheid, blijheid, blijmoedigheid, enthousiasme, doorzettingsvermogen. Je hebt in die jaren heel wat meegemaakt. Maar dat heb je nooit laten merken je bleef altijd opgewekt en vol vertrouwen in de partij, in het dagelijks bestuur en ik denk dat die blijmoedigheid en die opgewektheid de voornaamste kenmerken zijn die bij mij achter zullen blijven.

Dit gebouw blijft altijd verbonden met de vergadering die de geschiedenis zal ingaan als de nacht van verkeer en waterstaat en de nachtwacht is dan natuurlijk Neelie Smit-Kroes.

Dat moet je herkennen Jan zo uit de auto stappen en je volgende vergadering inhollen. Je bent overigens een van de beste klanten van verkeer en waterstaat. Zowel wat betreft het gebruik van de wegen als wat betreft het gebruik van de telefoon. Dat is dan in ieder geval wat we met alkaar steeds gedaan hebben. Telefoneren tussen de vier wielen dan wel bij het benzinestation. Dat was overigens buitengewoon spannend toen. Ontzettend bedankt voor wat je gedaan hebt en ik wens je het allerbeste.

In Nieuwspoort kennen ze Jan Kamminga bijzonder goed. Zoals blijkt uit de woorden van parlementair radio- en tvreporter Kees Mijnte.
Beste Jan je hebt ooit je radio- en televisiedebuut gemaakt bij een programma wat ik toen samenstelde. Want op de dag dat je voorzitter werd moest je onmiddellijk naar het spant in Bussum voor een verkiezingsuitzending van Tros Kamerbreed en dat werd tegelijk opgenomen voor aktua TV. Een debat met vd Berg, Bukman en Zeevalking de voorzitter van D66. Gelijk in de leeuwenkuil, want Max vd Berg noemde iedere VVDuitlating een stem uit de villa wijk en daar moest jij je tegen verdedigen. Dat ging prima. Ik heb je in de jaren daarna steeds meegemaakt als een voorzitter die nou eens een keer politiek duidelijk was. Je zei ja als je ja bedoelde en nee als het nee was. Dat kom je nog altijd in de politiek veel te weinig tegen. n aatste tv uitzending was ook denk ik bij ons avro in de wandelgangen. Ik had daar wat kritiek op de keuze van de staatssecretarissen van de VVD. Jij riep toen tegen mij mijnheer Mijnte moet ik dat als een sollicitatie beschouwen. Dat was een van de weinige keren dat zelfs ik met de mond vol tanden stond. Jan het gaat je heel goed en ik garandeer je dat als het in de huizenwereld slecht gaat ik jou opnieuw om commentaar zal vragen. Het allerbeste.

Dit najaar is de huizenmarkt gelukkig opvallend in herstel. Jan rept zich dan ook terug naar het noorden. Onderweg spreekt de burgemeester van Haren Klaas Weijden.

Jan je hebt in je voorzitterschap heb je heel veel geregeld, je hebt overal je nek voor uit gestoken maar een ding nog niet. Het is nog steeds niet geregeld dat burgemeesters met een ambtswoning en die staat er fraai die moeten nog steeds zelf het blad harken. Jan daar gaat het niet om, jij was een bijzonder goed voorzitter, een fijne voorzitter, je was echt een landelijk voorzitter. Je hebt nooit het accent op Groningen gelegd. Een uitzondering je hebt dat ELDcongres in 1985 wel naar Groningen gehaald.

Jij heb je nek daarvoor uitgestoken en ik denk ik ben ervan overtuigd dat het een groot succes is geworden. het was een promotie voor Nederland en het was in het bijzonder een promotie voor Groningen. Hartelijk dank daarvoor.

In de stad Groningen zelf zeteld hare majesteits commissaris Henk Vonhoff.

Beste Jan ons land is een klein land. Dat zijn wij ons bewust maar binnen dat kleine land moeten we af en toe toch weleens betrekkelijk grote afstanden afleggen. Als wij en dat vind ik altijd een heel boeiende ervaring geweest zo eens terugkwamen uit den Haag van gescheiden missies dan konden we elkaar weleens waarnemen als we zo voortsnelden op heel vroege uren, uren waarop het alleen maar vroeger werd tussen den Haag en Groningen. Ik besefte dan altijd hoe ijverig jij was. Soms net zo ijverig als ik denk ik dan maar. Maar heel bijzonder waren die autoritten als we ze in een auto gedaan hadden. Jij en ik weten welke spannende besprekingen daar dan niet aan vooraf waren gegaan. En jij en ik zien af en toe rondkijkend in Groningen dat daar de blijvende tekenen van zijn. Wat dat betreft ben je als voorzitter toch ook een goede Groninger gebleven.

Nog een andere bestuurder volgt de berichtgeving over de vertrekkende VVD voorzitter aandachtig. Je kunt de krant niet missen geen dag.

Het gaat best met de VVD zegt Jan Kamminga in dit interview in het Fries Dagblad. Even reklame voor die provincie maken. Dat is eigenlijk typerend voor hem dat onverwoestbare optimisme. Dat had hij al in 81 toen hij kwam. En vanuit die tijd ken ik hem. Toen in 82 dat weet Jan ook nog best die enorme verkiezingsoverwinning bij de provinciale staten eigenlijk het mooiste succes totnutoe. Maar ook dat onverwoestbare optimisme in veel moeilijker tijden. En dat is veel moeilijker. Want het is niet zo gemakkelijk geweest en Jan is in die tijd en daar bewonder ik hem het meeste om altijd de samenbindende figuur geweest. Geprobeerd toch de mensen bij elkaar te houden, geprobeerd die partij overeind te houden. Daar zijn we hem dankbaar voor.

Dit gesproken boek zou niet compleet zijn als de grensverleggende aktiviteiten onderbelicht zouden blijven. Ondervoorzitter van het europees parlement Hans Nort zorgt dat dat niet gebeurt.

Beste Jan je zult nu wel duizelig zijn geworden van al die welsprekendheid over je rol inde nationale politiek. daarvan mag je nu even bijkomen. Want ik neem je mee naar het buitenland.

Het buitenland dat eigenlijk geen buitenland meer is. Naar Straatsburg. Weet je het nog je was nog maar een paar weken voorzitter van de partij en je kwam naar Straatsburg om te kijken wat er in Europa eigenlijk aan de hand was en wat die liberalen daar eigenlijk uitvoerden. Na een paar dagen had je het gezien. /e gezicht werd st-eds strenger en je zei tegen ons wij gaan europa en die europeanen veel meer in de partij integreren. Dat heb je gedaan Jan met hardnekkigheid en soms koppigheid heb jij ervoor gezorgd dat ook de nederlandse liberalen zich weer herinnerden dat ze een nederlandse loot zijn aan de europese stam. Je hebt bij een latere gelegenheid tegen ons gezegd jullie zijn de luis in de pels van de VVD. Wel we voelen ons best in die pels warm en geborgen, maar we zullen ook weleens bijten en als we dat doen en daarover slaags raken dan zullen we ons op jou beroepen. Ook daarvoor Jan hartelijk dank.

Als de britse liberals weer met D66 wilde praten maakte Kamminga David Steel duidelijk dat ze bij de VVD moesten zijn.

Hello Jan. I am sorry to hear that you decided to step down form being president of the VVD. After all is not so long soncs you came here to the palace of Westminster being enz enz.....

Vaak was Martien Bangeman eertijds liberaal fraktievoorzitter van het europees parlement bereid om in Nederland te komen spreken hij doet dat nu ook.

Jan Kamminga ist nicht nur ein guter alter freund von mir sondern was vielleicht wichtiger ist es ist ein sehr guter europeer.
Ein liberale der schon immer enz enz.

Europa begint al in België vanwaar vice premier en ex PVV leider Giefer Hofstad het woord richt tot de vertrekkende VVD voorzitter.

Dag Jan ik zou je eigenlijk een groet uit België willen brengen en eerst en vooral u willen bedanken voor de jarenlange samenwerking die wij gehad hebben want misschien weten een aantal mensen dat in de zaal niet maar wij zijn in elk geval jarenlang collega's geweest alletwee voorzitter van de partij respectievelijk van de VVD en van de PVV. Er was wel een groot verschil als ik mij eigenlijk niet vergis. Ik werd betaald, u werd niet betaald voor uw voorzitterschap.

Maar ik heb er enorm goede herinneringen aan. Ik denk dat u als voorzitter een enorm aandeel hebt gehad in de uitbouw van de VVD de jongste jaren. En nu u terugkeert naar het echte werk tussen aanhalingstekens wens ik u in elk geval veel succes en ik hoop u in de komende jaren terug te zien op een of andere parlementaire cessie.

Volledigheid zou nog uren kosten, we hebben het daarom maar niet over het debatteren, het telefoneren en over de lange ritten met zijn wagenmenner en straaljagerpiloot mijnheer Koster. Maar een aktiviteit moet nog vermeld. Jan bleef leden werven.

Kom uit uw stoel en doe met ons mee om een betere samenleving te bereiken. Bel ons op nu om te zeggen dat u lid wil worden ik nodig u daarom nogmaals uit. Denk met ons mee, doe met ons mee, wordt aub lid van de volkspartij voor vrijheid en democratie.

Jan wat een herinnering, onvergetelijk. Zo is het.

Ja jan en mieke een uitzondering eerst maar even bekomen van deze film ik zie dat er oranje jus d'orange staat. Dan kunnen jullie bij het volgende onderdeel wat jullie te wachten staat de misschien van verbazing wat droge keel laven. Het is zo dat het natuurlijk heel moeilijk is de hele partij wil jullie bedanken na een zo turbulent voorzitterschap en het is dan best moeilijk om een vorm te vinden die dat in kort bestek op zeer uitbundige wijze laat blijken. En afgezien van alle persoonlijke wensen van vele hier in de zaal die jullie straks tijdens de receptie in ontvangst kunnen nemen is er ook een vorm gevonden waarin dus in het licht van die naderende provinciale statenverkiezing op 18 maart volgend jaar de provincies zich aan jullie willen laten zien. En ik denk dat we eigenlijk maar gewoon daarmee moeten beginnen. Ze staan klaar en de eerste entree is voor Limburg.

Bravo Limburgse muziek. Jan er hoort een wensje bij wat ik heb gekregen dus dat moet ik voordragen en dat doe ik ook heel vraag. Waar de brede stroom der Maas statig zeewaarts vloeit weelderig sappig veldgewas kostelijk groeit en bloeit bloesemgaard beemt en bos overheerlijk gloort, dat hoeft u niet meer te raden welke provincie dat is. Wat het refrein zegt daar is mijn vaderland limburgs dierbaar oord. Produkten uit Limburg Jan.

De volgende provincie staat klaar om aan te treden kris kras door het land Overijssel.

Uit het westen van Overijssel Staphorst een conservatief nest en toch een verrassend grote VVDaanhang, Allicht de klederdracht maakt geen verschil tussen jong en oud. Maakt ook geen verschil tussen werkdagen en vrije dagen. Aldaar zijn dat alleen de zondagen. Ook tussen vreugd en rouw is het slechts een subtiel verschil in kleur van de doek. Bespeuren we vandaag enige treurnis. Hoe dan ook uit het oosten van Overijssel het oude Twenteland brengt deze jongste generatie VVDers het eeuwenoude gevelteken. Het siert ook nu nog menige twentse boerderij met symbolen die vruchtbaarheid verzekeren een eeuwig leven beloven en de donder en ander onheil afweren. Voor een scheidend VVDvoorzitter dus zeer toepasselijk. Al is het ook voor een groningse woning.

Ja weer een ander stuk van het land de provincie Noord Holland uit het west friese gedeelte daarvan komen nu twee mensen binnen Noord Holland.

Dit zijn de heer en mevrouw Dinkla van de afdeling Schagen. De heer Dinkla is daar een van de VVDsecretarissen in het land. Het is een cadeau dat bestaat uit twee gevlochten manden dit voor de zaal met als inhoud produkten uit de provincie een aantal boekwerken in het algemeen, een aantal historische plaatsen en dorpen in het bijzonder boekwerken daarover. De aanbieding namens de provincie noord holland geschiedt dus door het echtpaar in west friese klederdracht zoals in de zomermaanden op elke donderdag op de veemarkt te Schagen door eenieder te bewonderen is. De heer en Mevrouw Dinkla.

Mevrouw en mijnheer Kamminga er wordt een variatie van produkten geproduceerd i n Nood Holland dat ziet u. U kan wellicht morgen aan de hutspot. Ik wil er ook aan toevoegen dat u waarschijnlijk al morgen bollen planten moeten, want de bollen uit het land van Jan den Ouden die zijn aan planten toe. U ziet een variatie aan produkten en u ziet ook dat ik hier nog met een trommel sta.
Nou is Amsterdam, de kamercentrale Amsterdam u ziet het bijzonder royaal. Het is gewoon niet vergelijkbaar met de rest van noord holland. Ik zal dat blik er eens opentrekken en dan ziet u dat het een leeg blik is. En u ziet dat blik is leeg omdat alle agenten gevlogen zijn. Hij is houdbaar tot 29 november dit blik. Wat ik het probleem is dat in Noord Holland althans Amterdam ers erg veel criminaliteitsproblemen ik heb mijnheer Korthals Altes dikwijls over de televisie over horen spreken en ik hoop ook dat vanwege het blik is houdbaar tot 29 november hij is dus leeg maar ik hoop toch dat

de regering kans ziet om dit blik nog eens met frisse aktieve politie-agenten te vullen opdat Amsterdam zijn criminaliteit kwijt raakt.

Hartelijk dank provincie Noord Holland. Dan natuurlijk jullie eigen provincie. Ruim achter jullie aangereisd. De provincie Groningen Corrie Hes en J. Strating.

Kostuums uit 1850. Zeg Jan krijgen we nog een beetje hulp van jou nu.

Ja dank je wel Groningen, we schieten weer terug in het land Zuid Holland. Scheveningse klederdracht.

Veel succes in de toekomst.

Dank u wel scheveningse dames uit Zuid Holland. Weer terug naar het noorden de provincie Friesland. De heer en mevrouw Wagenaar.
En ik moet erbij vermelden het is een nieuw friese klederdracht.

Voor allesteun namens de centrale Friesland die u altijd hebt gegeven daarvoor wil ik u als blijk van waardering een paar friese doorlopers daar kan u nooit een scheve schaats op rijden en zelfs kan u daar nog een slokje overheen nemen en mocht het dan toch niet kunnen krijgt u echt kluunkoeken.

Bravo friesland dank u wel.
De jongste provincie flevoland.
Ja Jan Flevoland vraagt aan mij de tekst voor te lezen en daar zal ik mij met plezier van kwijten. Beste Jan tijdens je voorzitterschap van de VVD heb je vele ups en downs meegemaakt. Deze hebben betrekking op het politieke gebeuren en vooral het laatste jaar zal je wat dit betreft niet licht vergeten. Ten aanzien van de partijorganisatorische zaken daarentegen is onder alle omstandigheden een stabiele koers gevaren. Alles lipe gesmeerd. Jijzelf hebt het ook weleens opgemerkt, maar een verklaring hiervoor liet je achterwege. Ik denk dat het vooral aan jou te danken is dat de organisatie zo goed heeft gedraaid. Op jou maniet wist jij het kader te enthousiasmeren. Je toonde echte belangstelling voor het werk op de vloer, je was altijd bereid met raad en daad terzijde te staan. Met name hiervoor zijn wij in Flevoland je zeer erkentelijk. We stellen het daarom ook op prijs iets uit het gebied van de jongste kamercentrale opgericht tijdens jouw bewind te mogen aanbieden. Daarbij willen-we ook jouw echtgenote betrekken Mieke die

jou zo vele uren aan de VVD heeft moeten afstaan. In de eerste plaats een mand met een keur van produkten uit de land en tuinbouw welke bloeiende bedrijfstak zo kenmerkend voor Flevoland is en daarnaast en das en een sjaal met daarop afgedrukt de kiekedief die vogel die het symbool is van de polders met zijn uitgestrekte vogelrijke bos- en natuurgebieden. Het ga jullie goed. De v-orzitter van de kamercentrale Flevoland.
We gaan naar het zuiden de provincie Brabant.
Jan Kamminga in al die jaren nooit echt uit zijn evenwicht te krijgen omdat hij wat men noemt uit het goede hout gesneden is. Daarom hier uit het hart van Brabant als blijk van grote waardering een cadeau van perfecte balans uit de oorschotse meubelmakerijen. Jou aangereikt door de meubelmaker zelf. Hartelijk dank voor je inspirerend voorzitterschap in de afgelopen jaren en de beste wensen voor je toekomst. De kamercentrales Tilburg en 'sHertogenbosch oftewel Noord Brabant.
We vorderen provincie Gelderland Marieke van Nimwegen.
Jan voor je staat Marieke van Nimwegen en de vlag van Gelderland als symbolen voor dat hele grote gelderse gebied, de grote rivieren, de steden en dorpen de veluwe, deachterhoek, de betuwe en de bommelerwaard. En met deze opsomming zijn we nog niet compleet. Zoals je vast weet is Marieke 7 jaren in de macht van de duivel geweest, maak je geen zorgen ze is daar nu vrij van en kan daarom ook hier voor je staan. Tussen jou en marieke is er op geen enkele wijze een overeenkomst te vinden of is het misschien dat we over jou 5 jaren voorzitterschap kunnen spreken als door de duivel bezeten. Het zijn teksten van de kamercentrale. Vele hebben het al gezegd, vele zullen het nog tegen je zeggen wat jij in die vijf jaren hebt gedaan is bijna ongelooflijk en normaal gesproken fysiek niet uitvoerbaar maar jij bracht het voor elkaar. En jij bent zeker niet door de duivel bezeten geweest en je hoeft voor die jaren ook niet zoals Marieke wel moet boete te doen. Wij In Gelderland wensen je toe dat je voldoende kracht hebt behouden om aan je volgende taak te kweten. We weten het uit ervaring zelf we hebben het zelf net gezegd. Gelderland is zo groot dat het onmogelijk is om het met een of twee dingen te symboliseren. Hadden we alle specifieke gelderse produkten hebben meegebracht dan zou je nu alleen al uit Gelderland bedolven worden onder een vracht waar je je geen raad mee zou weten. We hebben als dank voor alles wat je als partijvoorzitter voor Gelderland gedaan hebt een boek over het grootse gebied van Nederland voor je meegebracht. Als je dat doorbladert en leest zullen vanzelf de herinneringen bovenkomen aan de vele plaatsen die je in Gelderland hebt bezocht. Marieke overhandigt je een beeldje van haarzelf als herinnering aan deze afscheidsbijeenkomst. Jan namens alle gelderse VVDers heel erg bedankt en het ga je goed.

Gelderland keert weer op zijn schreden terug en wij komen aan Drente.
Uit turf jenever en achterdocht heeft onze lieve heer de Drent gewrocht omdat je aan Drente zult blijven denken willen we je deze drie symbolen schenken. Drentse turf heeft menigeen warmte geschonken en met veenbessenjenever is menige afspraak beklonken. Achterdocht willen we je niet toewensen, maar toch dat kritisch kijken naar mensen is een eigenschap van de echte Drent. Als symbool daarvan bij alle bekend Bartje. Nuchter degelijke en niet gauw tevree. Het typeert tevens jouw werken binnen de VVD.
Dank je wel Drente. Het lijkt toch een beetje op het songfestival.
En dan de laatste provincie daar komt Zeeland.
Daar is het beroemde zware zeeuwse paard, hij is heel rustig. Er zou hier nog een grote wagen achter zijn binnengekomen doch die konden we helaas op een paar centimeter na niet door de deur krijgen. Uiterst spijtig ik hoop dat jullie hem straks buiten willen gaan bewonderen. Menigmaal Jan heb je ons mooie zeeuwse landschap op weg naar een van je zeeuwse spreekbeurten kunnen aanschouwen. We hebben je altijd graag en met open armen ontvangen. Daarom willen wij als goed zeeuw, goed rond als blijk van waardering voor wat je voor de zeeuwse VVD hebt gedaan een aantal echt zeeuwse produkten aanbieden. Vanmorgen heb je iets zeeuws eigens kunnen nuttigen. Nu zal blijken dat Zeeland nog meer in zijn mars heeft..Oesters, een mand vol met lekkers.
Voor VVDzeeland op de bres en voor het zeeuwse vvd volk voor al wat VVD zeeland wenst was Jan Kamminga de beste tolk. Tot opluchting van de mensen op de eerste rij verlaat deze zeeuwse viervoeten onder een opgewekt applaus de zaal.
Bravo dank provincies, jan en mieke jullie kunnen weer gaan zitten. Er is nog een groep, er zijn nog twee groepen. Nauw verbonden met jou Jan op een heel speciale manier. Het sweelingberaad wil jou ook heel gauw wat aanbieden.

Dames en heren ik ben bestuurder van de kamercentrale Leiden en mijn vriendjes die daar staan hebben gevraagd of ik even iets wou zeggen. Jan als bestuurder van de VVD kenden wij jou al jarenlang als lid van de bende van vier, dat is nog niet gevallen hier maar dat was jan, dat was in het hoofdbestuur. En nou heb ik laatste een notitie gelezen van jou Jan van maart 78 en daar behandel jij wat kritiek op het hoofdbestuur. En toen ik die notitie las toen dacht ik nou nou als het westen de geleverd zou hebben. Maar goed jan je bent voorzitter geworden en dat is allemaal geweldig gegaan en de democratie ging geweldig. Democratie is erg mooi dat weten we allemaal dames en heren het is een ideaal systeem maar het begint een probleem te worden zodra het beginsel gaat werken. En zodra er 90000 mensen allemaal een amendement insturen dan is het voor een

bestuurder een vervelende taak. Jan jij hebt met die problematiek te maken gehad en dan kan het niet zijn dat je dus kritiek ondervind en ik realiseer me als voorzitter en m'n vriendjes daar dat wij niet ons onbetuigd hebben gelaten. Nou willen wij een plaatje daarvoor aanbieden en dat is een bekende componist en daar zijn eigenlijk heel weinig plaatsen in Nederland die op een gegeven moment geen straat naar die man genoemd hebben. Nou den Haag die hebben er zelfs drie. Die hebben twee straten en een plein naar die man genoemd en nou is het zo dat dat plaatje geeft hier de fantasie in variation dat kun je dus moeilijk van den haag zeggen. Maar nou is het zo dat ook het leidmotief was van onze besprekingen eigenlijk met mijn vriendjes daar. Je kunt in de politiek geen fantasie genoeg hebben dames en heren om de problemen op te lossen en de problemen zijn zeer gevarieerd jan dat weet je zelf ook En vandaar deze plaats van Jan Pieterszoon Sweelinck, het is orgelmuziek en ja de totel belooft natuurlijk erg veel, als die nou wat somberder is dan misschien wij denken dan moet je het voor die momenten gebruiken dat je een beetje overdreven vrolijk bent. Is het echt vrolijk dan zet je hem maar op als je somber bent. Jan hartelijk bedankt voor de samenwerking en het allerbeste.

Ja Jan en dan is er een college en dat is eigenlijk heel gek want iedereen kent het maar niemand heeft het ooit gezien. En jij kent het heel goed jij hebt het voorgezeten 5½ jaar lang en dat gebeurt ongeveer eens per maand in een zaal in Utrecht. Dan komen er zo'n 30 mensen bij elkaar en zij komen natuurlijk jou wat aanbieden maar wij wilden ze gewoon eens aan de partij laten zien, het hoofdbestuur. Ik geef graag het woord namens hen aan Peter Mangemans.

Jan wij waren uiterst verwonderd toen we kennis kregen van het draaiboek voor deze dag. Want wat kwamen we tegen de gelegenheid voor vele om jou te bedanken vandaag maar niet voor het hoofdbestuur. Vandaar waarschijnlijk de verrassende plaats die wij in dit defilé nog mogen meenemen. We hebben daar om gevraagd nadat jij zo goed was om welwillend medewerking te verlenen aan wat vertrouwelijk beraad in het HB in tegenstelling tot een goede gewoonte 5½ jaar lang om altijd minstens ruimschoots tevoren aanwezig te zijn was je ons een keer terwille en bereid om te laat te komen en wij hadden niet veel tijd nodig om vast te stellen dat we nadrukkelijk wel aanwezig wenste te zijn. We willen namelijk juist van deze gelegenheid gebruik maken om jou te bedanken, te bedanken voor de samenwerking en bedanken voor de leiding die je hebt gegeven. Er zijn al een aantal typeringen geweest in de loop van deze middag voor de wijze waarop je dat deed. Laat ik er twee accentueren.

Die van de vriendschappelijkheid en die van het uitnodigende. Ik denk twee zeer belangrijke aspecten bij de beleving van jou voorzitterschap juist naar het hoofdbestuur toe. Want in een club die met een erg hoge frequentie van bezetting verandert en ik denk dat niemand zal willen onderschrijven dat dat w enselijk is, maar een feit is het wel in een dergelijke club is het belangrijk dat iemand die juist in die club zijn intreden doet zich er thuis weet en ook in de gaten krijgt dat zijn bijdrage wordt gerespecteerd. Ik denk dat de uitnodigende wijze waarop jij voorzitter was daaraan een heel wezenlijke bijdrage heeft geleverd. Dit heeft geleid tot voldoening bij degene die lid werden van het hoofdbestuur. het heeft ook geleid tot denk ik een vomogeniteit die in de afgelopen jaren nog weleens is uitgekomen omdat in de presentatie naar buiten wij toch altijd de door vele benijdde eenheid en homogeniteit op die manier in stand konden houden. Ik denk dat dat niet in de laatste plaats te danken was Jan aan het feit dat jij begonnen bent als wat we in de wandelgangen noemen gewoon HBlid. Vertegenwoordiger van de kamercentrale in het hoofdbestuur. En ik denk ook dat het daarom was dat jij je tot zorg hebt gemaakt om het funktioneren van hoofdbestuur en dagelijks bestuur met name in een onderlinge samenhang om dat voor het voetlicht te krijgen. Het is jammer dat de resultaten van onze bezinningsronden niet in de laatste plaats van het werk van de wolfheezegroep waarvan de conclusies nog niet allen zijn geeffectueerd dat dat nog niet tot afronding is gekomen. Maar ik heb er alle vertrouwen op dat ook je opvolger de draad zal willen oppakken en een bijdrage aan het goed funktioneren van de partijtop althans de bestuurlijke partijtop zal willen leveren. Wij willen het Jan niet laten bij een woord en een handdruk wij hebben zelf moeten ervaren hoeveel vrije voor velen huiselijke uren jij in de afgelopen jaren hebt ingeleverd voor de partij. Dat zal in de toekomst naar jij hoopt en wij verwachten een stuk minder zijn. We zouden eigenlijk bij die besteding van die huiselijke uren aanwezig willen zijn. Lijfelijk is dat wat moeilijk. We doen het in de vorm van twee karaffen die we aan jou en Mieke aanbieden als blijk van onze dank en ik hoop dat e voor jou ook de bevestiging zijn van een heel plezierige en vriendschappelijke samenwerking gedurende 5 jaar.

Dank u wel hoofdbestuur voor uw aanwezigheid, uw wensen en cadeau's.

Ja Jan en Mieken dan geef ik nu graag het woord aan de nieuwe voorzitter van de VVD Leen Ginjaar.

Beste Jan, beste Mieke aan mij is gevraagd om jou vandaag nog een keer toe te

spreken maar dan namens de partij. Vele hebben jou toegesproken, vele woorden zijn op jou gericht en feitelijk is zo'n beetje al alles gezegd wat er gezegd kon worden. En je weet je zei het ook vaak herhaling van argumenten maakt het argument alleen maar zwakker. Jongens laten we ophouden met discussie. Zo was het in het DB. Maar voordat ik dat doe moet ik jou eerst nog wat anders overhandigen en dames en heren dit was dus het bestuurlijk eerbetoon van het hoofdbestuur de Thorbeckepenning.
Gaande van Groningen naar den Haag en terug. Vele uren van de week in den Haag verblijvende kan ik me toch niet helemaal aan de indruk onttrekken dat jouw hart een beetje in de Haag is geworteld. Een heel klein beetje maar maar toch en het is natuurlijk zo dames en heren dat wanneer je dan weer terug gaat naar een andere plaats waar je oorspronkelijk vandaan komt ja dan laat je daar wat achter. Niet alleen maar in politieke zin, maar ook in de hele ambiance van dat haagse. Ik moet eraan toevoegen dat naar mijn stellige overtuiging Jan Kamminga zijn partijvoorzitterschap op een zodanige wijze heeft vervuld dat het hem niet mee zal vallen om dat nu weer te vervullen. Hij zal vaak toch aan die aktiviteiten terugdenken en hoe moeilijk het soms ook was, hoe bezwaarlijk om vanuit Groningen weer naar den Haag te gaan hij zal toch denk ik dan al die ellende vergeten en alleen maar de prettige dingen overhouden. Welnu die combinatie van het niet meevallen van het niet meer aktief zijn als partijvoorzitter met toch een stukje nostalgie voor den Haag dat maakt dat een geschenk hierop gebaseerd op zijn plaats is. En wij hadden gedacht dat als wij jou dat dan willen geven in naam van de hele partij dat het dan feitelijk jou in staat moet stellen om steeds te denken aan dat haagse gebeuren aan het binnenhof, aan de koninginnegracht, Koster Liesbeth zei het het bracht jou vaak laagvliegend daar naartoe. Laat dit dus het beeld zijn wat wat hoofvliegend toch geeft een overzicht van dat haagse. En niet alleen maar zo dat haagse, maar ook het haagse waarin het wezen van onze hele democratie is gevestigd en dat hoort bij een democraat in hart en niere zoals jij bent. Hier komt het.
Ik mag erbij zeggen dames en heren dat het een plaat uit 1730 is.

De heer Ginjaar nieuwe voorzitter van de VVD heeft de rij loftuitingen en dankbaarheden afgesloten ik geef nu graag het woord aan de ex VVDvoorzitter Nog even wennen Jan Kamminga.

Dames en heren waar zou ik nou eigenlijk moeten beginnen. Ik wil natuurlijk beginnen met te danken zij die mij in de afgelopen jaren zo geweldig na hebben gestaan. Die me zo ongelooflijk geholpen hebben. En ten opzichte van wie ik heel veel warmte voel. In de eerste plaats en ik blijf maar even heel erg dicht bij huis in de eerste plaats Mieke die zo vaak klankbord was en oppepte als ik in de put zat en relativeerde wanneer ik wat al te juichend was. Gelukkig kwam dat laatste vaker voor dan het eerste, maar toch ik wil heel veel dank brengen aan mijn familie. rijn vader en moeder en mijn broer. Mijn vader die denk ik toch de fanatiekste VVDer is van ons allemaal hier aanwezig. Toch Max wordt hij nog lid van de partij van de arbeid op zijn sterfbed, want hij heeft liever dat er een rooie dood gaat dan een van ons. Als ik spreek over mijn broer dan noem ik in een adem alle mensen van kantoor. Want u VVDers hier laat u zich goed realiseren wat zij hebben meegemaakt. Zo vaak je moet eens tegen die baas van je zeggen en dan kwam er weer een riedel wat er niet deugde. Zo vaak van ja jullie VVDers en dan kwam er weer allerlei kritiek op het werk dat er dan kritiek die er hoort te zijn. Al die jaren hebben alle medewerkers zo geweldig achter me gestaan en begrip op gebracht, eigenlijk altijd begrip opgebracht soms knarsetandend wanneer ik weer te weinig tijd had, wanneer ik er helemaal niet was. Die gezamenlijke inzet, die gezamenlijke bereidheid heeft het mogelijk gemaakt om zo vaak afwezig te zijn. Bedankt, geweldig bedankt dat jullie hier met bijna 50 mensen samen gekomen zijn om nu dit mee te maken, dit afscheid mee te maken. Geweldig bedankt voor de inzet voor die betrokkenheid. En als ik dan bezig ben met het kantoor in Groningen dan ben ik onmiddellijk bij het kantoor in den Haag. Want dat algemeen secretariaat het is me zo dierbaar, het is zo dichtbij het is zo'n stuk van mezelf, de medewerkers, de staf, Wim vd BErg heel de sfeer alles wat daar is geweest in die afgelopen jaren was naadloos, was feilloos in de communicatie in het overleg. Misschien is het niet eens goed, maar als ik u nu zeg dat er eigenlijk nooit ruzie is geweest, dat er nooit conflicten zijn geweest met dat secretariaat, met de mensen die daar werken dat altijd in goede harmonie dat is opgelost. De staf wim en tineke als waarnemend algemeen secretaris hebben in die afgelopen jaren mij gesteund, mij geholpen, hebben zich zo ongelooflijk ingezet voor het gebeuren in de partij,

voor die partij dat dat niet een kwestie is van medewerkers in de zin van betaald personeel, van zij die werken bij de partij. Nee het is zij die werken met de partij en voor de partij. Ik vind het zo moeilijk om ieder jaar tijdens een algemene vergadering duidelijk te maken hoe geweldig veel wij 90.000 VVDers verschuldigd zijn aan die 30 mensen die daar op dat algemeen secretariaat werken. Wij realiseren ons dat absoluut nietvoldoende. Ik weet wat het is want ik heb 5-6 jaar lang contact gehad en ik ben er iedere week tenminste twee keer geweest. Ik weet wat er gebeurt, ik vraag een heel erg w arm applaus voor al die medewerkers.

Dames en heren morgen is het zes jaar geleden dat ik voor de eerste keer uit Groningen naar den Haag reed samen met mijnheer Koster. 6 jaar lang en eigenlijk nooit een slechte dag, helemaal nooit wat gezondheid betreft,wat omstandigheden betreft en altijd in goede harmonie. Wij hebben zes jaar lang ongelooflijk veel beleefd samen. We weten heel erg veel van elkaar. We hebben vaak zo schouder aan schouder en ook weleens dat ik daar achterin zat ongelooflijk veel meegemaakt mijnheer Koster. En het meest fantastische is dat u van al die mensen het meeste ervaren hebt, het meeste weet, de eerste emotie opving als daar aanleiding voor was. Ach en er wordt weleens gelekt, mensen spreken weleens. Maar ik weet zeker dat mijnheer Koster in die 6 jaar zoveel dingen is gaan weten en nimmer daarvan op een of andere wijze een verkeerd gebruik heeft gemaakt. Nimmer daar zelfs over heeft gesproken. Mijnheer Koster was altijd gelijk. Mijnheer Koster was een vriend in de auto, zes jaar lang bijna 400duizend kilometer, ieder jaar meer dan honderd keer samen op stap zonder een kras, zonder een deuk, zonder een verkeerd woord met slechts een bekeuring voor te snel rijden. Geweldig bedankt mijnheer Koster wij zijn vrienden voor het leven.

Ach dames en heren vele hebben gesproken vanmiddag en ik denk dat ik het beste met een grote armzwaai eigenlijk alle zeer bedankt voor de vriendelijke woorden voor alles wat er is gezegd. Ik wil de fullprofs in de politiek bedanken. Ik weet dat ik vaak de boodschapper ben geweest van minder goede berichten.

De dames en heren leden van de tweede kamer, eerste kamer, van het europese parlement in het kabinet. Ik heb vaak dingen moeten zeggen die ik zelf eigenlijk ook niet plezierig vond maar die soms nodig waren en ik heb vaak dingen mogen zeggen die wel plezierig waren. En daardoor is er met zovelen van u een vriendschap opgebouwd voor al die contacte, voor die warmte over en weer wil ik u ook zeer bedanken. Dan nog een woord van dank wat u misschien niet zo verwacht maar waar je als amateur politicus zei Max toch wat vreemd tegenaan kijkt zeker in het begin. Het is heel erg gevaarlijk en de ongelukken die zijn voldoende gebeurd om om te gaan met journalisten. Gevaarlijk omdat je elk

woord moet wegen. En journalisten hebben de plicht om datgene wat er gezegd wordt aan den volke mede te delen en dan moet je voorzichtig zijn. En vaak gaan er verhalen, vaak wordt er gezegd kritiek op de journalistiek, kritiek op de pers ze zijn niet eerlijk, zijn anti-VVD. Kijk ermee uit. Ik wil vanmiddag hier zeggen dat ik in al die jaren slechts een negatieve ervaring hebt opgedaan. Met alle andere journalisten, alle contacten heb ik uitermate goed en plezierig samengewerkt. Zo open en eerlijk als ik maar enigszins kon zijn en van de andere kant volstrekt loyaal. Bij welke radio-omroep ik ook geweest ben nimmer een negatieve ervaring. Schrijvende journalisten, goede afsrpaken altijd nagekomen. Mijnheren journalisten zoveel jaren, zoveel contacten zeer bedankt zoals u met mij bent omgegaan.
Dames en heren in zo'n laatste toespraak is het eigenlijk als bij de eerste en dat is dat je keuze moet maken. Alleen zo'n laatste toespraak en die laatste keuze zijn dan nog moeilijker dan in het begin. Vooral na die fantastische aardigheid die u vanmiddag hebt opgebracht, die u vanmiddag mij en Mieke hebt geboden. U hebt het daarmee nog moeilijker gemaakt. Zo vaak is mij gevraagd wat vond je nu het aardigste, wat vond je het belangrijkste, wat heb je het liefste gedaan. Het antwoord daarop heb ik bewaard voor deze middag en het antwoord is heel makkelijk. Het aardigste van al die tijd dat waren de bezoeken van het dagelijks bestuur aan de kamercentrales. Dat waren voor mij de hoogtepunten in het partijleven. En ook al ging het tijdens die bezoeken er vaak heel stevig aan toe, want we waren dan als kader als topkader van de partij onder elkaar meestal in bijeenkomsten van honderd en soms tweehonderdvijftig mensen dan ging het er eens stevig aan toe omdat we konden uitwisselen wat ons zo geweldig bezighield. In die bijeenkomsten en ik heb er vele tientallen meegemaakt heb ik steeds zo de band gevoeld die ik als voorzitter had met de partijdames en heren. Zo vaak had ik daar de gelegenheid om ronduit te zeggen wat er op mijn hart lag en ik heb zoveel van u meegemaakt omdat ik immers als partijvoorzitter de communicatie diende te verzorgen met de haagse politiek en ongekeerd. Dames en heren hoe hoog de golven soms ook zijn geweest ik heb mogen rekenen op zovelen in onze achterban. Die telefoontjes die bemoedigende woorden, de complimenten soms, de klap op de schouder, het waren allemaal aanmoedigingen om door te gaan en met geweldig veel plezier te doen. Als partijvoorzitter en ik heb dat nu ervaren heb je de unieke positie om te vertolken wat de leden vinden. Wat de aktieve bestuurders van de partij bezighoud. Het is ook een taak om te luisteren, om te horen wat emsen vinden. Het is centraal dat de partijvoorzitter bezig is met de communicatie naar de aktieve politiek. Het is soms moeilijk geweest maar ik heb het gevoel het fijne gevoel voor mezelf dat de wil om elkaar te verstaan er altijd is geweest.

Dames en heren de bezoeken aan die kamercentrales, ik ben in die jaren gebiologeerd geraakt door het fenomeen van de vrijwilliger. De partij wordt niet gedragen door ministers, door staatssecretarissen, wordt niet gedragen door kamerleden uit welke kamer dan ook of de europarlementariers. De partij wordt ook niet gedragen in de eerste plaats door gemeentraadsleden of statenleden. 5000-6000 leden van de partij zijn voortdurend aktief soms dagelijks meestal wekelijks om voor die partij te staan. En dan heb ik het over de bestuurders, de afdelingsbestuurs, de ondercentralebestuurders, de kamercentralebestuurders, Zij zijn het vrijwillige personeel van de partij. Dat is de kurk waar de partij op drijft dames en heren. Al die mensen die vorming en scholing doen die cursussen geven en mensen die cursussen bezoeken. Daar ligt de basis daar ligt het begin van een goed funktionerende partij en van de kracht in de politiek. Ald die enthousiaste mensen die die propaganda doen. Die 's morgens vroeg tijdens een verkiezingsnacht in de nacht folders gaan rond brengen. Die op straat staan en folders uitreiken. Zij zijn het die de partij zo sterk maken. Zij die als het moet dag en nacht klaar staan. Dames en heren de bezoeken aan de kamercentrales, de contacten met die mensen u zoals u hier in overgrote meerderheid aanwezig bent u zijn die andere 85000 leden van de VVD de meeste dank verschuldigd. U kunt niet voor uzelf klappen maar ik heb het met deze woorden proberen te doen. Geweldig bedankt namens die andere 85000 leden die zich dat onvoldoende realiseren. Dames en heren.
Dames en heren ik ga vandaag geen politiek testament geven op de 39ste jaar zou dat ook wel een beetje belachelijk zijn temeer daar ik hoop nog lange tijd in de VVD mijn partijtje mee te blazen. Maar ik wil nog wel iets kwijt. Ik wil u en ik doe het als oud voorzitter van harte, ik wil u vragen Leendert Ginjaar op dezelfde wijze te steunen als u mij in die afgelopen jaren hebt gedaan. Open en eerlijk recht door zee met hem communiceren. Door hem te betrekken bij minder leuke dingen maar ook bij leuke dingen. Alstublieft geeft u hem loyaal de gelegenheid zijn eigen inbreng zijn eigen rol, zijn eigen positie in dat voorzitterschap inte nemen. Als geen ander weet ik dat de partij zo werkend de voorzitter de kans geeft met gezag te kunnen werken. Dames en heren er is ook zo vaak gevraagd wat is er nou veranderd in die jaren. Enkele afsluitende opmerking daarover. In de jaren 70 waren onze politieke voorlieden van toen Hans Wiegel en Haya van Someren soms roepende in de woestijn.
Haya van Someren die telkens moest klagen dat er zo weinig aandacht was voor de VVD. Hans Wiegel die verketterd werd soms omdat hij standpunten innam die vele anderen in andere partijen niet aanspraken. De VVD groeide tegen de verdrukking in toch en het einde van de jaren 70 zagen wij met onze verkiezingsprogramma's

met onze inbreng in het kabinet de verandering aankomen. Wij zagen gebeuren dat de politiek in liberale richting bijdraaide. Het is toch ongelooflijk als u ziet hoe wij met minder dan 20% van de stemmen nu naar verhouding een te grote inbreng hebben in wat er in ons land gebeurt in het beleid van deze regering. Als u ziet naar de positie van overheid, bedrijfsleven burger datgene wat wij in onze verkiezingsprogramma's hebben gezet zoveel jaar. Als u ziet hoe het beleid en de mentaliteit in ons land nu veranderd zijn. Als u kijkt naar bestrijding van criminaliteit en hoe er in de jaren 70 over werd gedacht en hoe we alleen stonden. Als u ziet hoe we er dan nu voor staan. En hoe andere nu met ons meedenken. Als u ziet naar zoveel andere elementen. Ik hou geen politiek verhaal maar u weet wat ik bedoel dan denk ik dat wij nu in het midden van de jaren 80 staan voor het afmaken van waarvoor wij de gelegenheid hebben gekregen als liberalen het meer liberaal maken van onze samenleving. Onze uitdaging is te denken aan de samenleving die er zal zijn nadat aan het einde van deze regeerperiode weer meer bereikt is doorons in het beleid wij als VVD dames en heren staan midden in de samenleving. Onze kiezers, onze leden verwachten van ons heel erg veel. De VVD is een strijdbare partij. De VVD is een partij die open staat voor jonge mensen. De VVD is een partij die de toekomst van zich vindt, de toekomst is van ons. Ik heb het zo vaak gezegd en ik herhaal het hier vanmiddag. Geweldig bedankt voor datgene wat we samen in die afgelopen jaren hebben mogen bereiken. Ik ben ook in de komende arenj waar dan ook, hoe dan ook voor de VVD van harte beschikbaar. Danku. Dank u wel.

Jan en Mieke ik ga jullie nu graag meenemen naar de foyer waar jullie gaan receptieren nu. Een organisatorische mededeling het enthousiasme was zo weinig te beteugelen vanmiddag dat we al ongeveer 50 minuten op het programma zijn uitgelopen.Ik zou u willen vragen dat er nog zoveel na u komen om uw woorden die niet minder hartelijk daarom hoeven te zijn misschien wat kort te houden aan de twee die hier staan.
De vergadering is gesloten.